

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Péntek János: A kalotaszegi népi hímzés és szókinése

FÜGGELÉK

SZÖVEGEK

22. VISTA

[Milyen vászonra varrnak?] *Hät vót gyócsvászón, vót egyeļsvászón.*
[Az egyeļsvászón milyen volt?] *Az egyeļsvászón az ojam vót, hogy ěggyik szál vót kędęrbűl, a másik pedig nyújtóbűl. S asztat úgy vőtöttük fěl a vetőkóra, s akkor úty foktug bë a nyüzsdbę is, hogy úgy męnt ěgyenlően, ěggyik mindik kędęr vót, s a másik pedig mindig nyútó vót. Az oan gyapotféle vót, de erőseb vót a gyapotnál, mer a gyapott az ojam puha vót, hogy válott el ěgymástűl, asztat nem l ěhetet ělnyútani. Ez a cęrnához vót hasonló, de azír mégis ojan különlegęs vót, hogy úty híttük, hogy nyútó. Vastagjab vót s puháb vót, mind a cęrna.*

[A fodorvásznat hogyan készítették?] *Hät asztat is ... asztat ugyan csak fehír nyútóba szőtűk, osztán sollosgyapottal (!) vęrtük.* [Mit csináltak vele, hogy olyan szép fodros legyen?] *Hät mikor már ěkęszűlt, hoty kivártuk, akkor osztán kimostuk, bevęrtük a szęken, s akkor ojam fodros lętt.* [Hideg vízben nem mosták?] *Nēm, hät melegvízbe mostuk ki, valószínięleg, hidegbę nem kęlt męg.*

Adatközlő: Szallós Andrásné, 52 éves (1972)

23. MÉRA

[Hányféle vásznat szoktak szőni?] *Rigębbęn szoktunk, lępędőnek szüvűnk nyócazsbű kęmnyüstöst. Zsáknak s iszáknak szövűnk nęgynyüstöst.* [A finomabb vászon milyen volt?] *Hät az... aszt ěcselt kędęrbűl szoktuk szőni, aszt tüzęzsbűl is, lępędövászón.* [Volt olyan, hogy nemcsak kędęrt tettek bele, hanem...] *Gyapottat. S fejtöt, ahoty szüttünk cifra takaróruhät, törölközöt.* [Az a vászon milyen volt, amelybe kędęrt is, gyapotot is tettek?] *Hät az nyútvászón.* [Elegyesvászon nem volt?] *Hä szoktunk, az is, miko kevęs vot a kędęr, akkor ěnyütöttük, ěty szál kędęr s ěty szál nyútó. S akkor asztat úty szüttük lę lępędőnek rigęn, mikor męg mik vőtünk lęjányok akkor ... akkor szüttünk, biza.*

Adatközlő: Horváth Katalin, 52 éves [1972]

24. TÜRE

[Milyen vásznat szóttek?] *Vòt, amejik kendèr vot, aszt pedig ijen kendèrvászonnak. Vòt, amejik egyelitve vot, aszt már egyelesnek montuk. Vot, amejig gyapott, aszt már gyapotnak montuk. [Az elegyes milyen volt?] Èsz szál kendèr vot, s ęsz szál gyapot vot vagy ęsz szál cerna. [A fodorvásznat hogy szótték?] Asztat csupa gyapodból szóttük. Az ojam vot a gyapott, most oan nincsen. [Milyen volt?] Az nagyon sodrot vòt, a nyütöja is sodrot vot ęs a béveröje is. Asztat pedig avàl vèrtük le, ęs mikor vige vòt, akko bęvèrtük vízbe. [És ha akartak varrni rá?] Akkor àra ... asztat nem vèrtüg bę, mer az úgy vot jò, hogy úgy magára lehessen rávarni. Me ha bęment vízbe, akkor ęgen sùrü vot a szála. [Milyen varrással varrtak rá?] Vágásos, inkább vágásossal. [Lepedőknek?] Lepedőknek męk párnahajaknak, fírhangoknak, męg abrosznak is szokták használni.*

Adatközlő: Deritei Szabó Anna, 44 éves (1970)

25. BOGÁRTELKE

[Milyen volt a ruhájuk, amelyet maguk elé kötöttek?] *Hát cifra, aszt lehet mondani, hogy cifra. Amęjen ruhákat csinálnak az irtò cifra. [Mi az, amit a derekára varrtak?] Hányás. [Milyen mintája volt?] Mijen? Nagy-ròzsás, hegyesròzsás, nigyròzsás, mákaji ròzsás, natytulipántos. [Most mind gyönggyel rakják ki?] Mind. Még most nem is rostéjoznak, csak tiszta gyönygy. A hányásnak tettünk rostéjt, úty hittuk, de most már csak tiszta gyönygy. [A mellrevalót ki csinálja?] Most má csinája mindenki magának. [Börböl?] Nęm, vārja mindenki ronygyra, s tészti rá bõrrę. Ègen. Most mindenki kivārja magának. Rìgem mikor csinálták Kapuson, Hunyadon, Gòrbón, Vistába nem is nagyon, azután kışòp foktak Vistán.*

Adatközlő: Özv. Felvinci Katalin, 65 éves (1970)

26. DARÓC

[Milyen vásznat szóttek régen?] *Há rëgen szóttik a szöszvásznat, szóttik a cernavásznat, szóttek egyelęst, szóttek tisztacernába... fonalat, ęjesmiket szóttek. [A fodorvásznat hogyan szótték?] Asztat, asz kendèrfonálnál vòt vegyitve cernával, s akkor vèrték sollozsgyapottal, a vòt a fodorvászon. [Egyforma nyüstöt használtak mindegyiknek?] Nęm ętyfòrma vòt. Hanęm a finom vászonnak több nyüstye vòt, szóvål hogy magyarázsam? A finomvásznat szótték tizenkettőzsbę is, tizenhármazsbę is, s a szöszvásznat, a dúrvavásznat — ízę — szótték nyòcazsbę. Szòvål asz kevesebb volt.*

Adatközlő: Jakab Pali Kati 51 éves (1970)

27. MÁKÓ

[Hogyan fog hozzá egy ruha 'kötény' készítéséhez?] *Hát mikò vārom a ruhát, èl kel vágjam, mek kel pappirosazzam, āra kèl kòssem a hárászokat s a sèjmeket. Utāna osztán le fogom szedni, s akkor osztám fogom a hányását csinálni.* [Milyen színnel?] *Hát pirossal, vagy zòddèl vagy feketévèl.* [Milyenek a minták?] *Ezèk a mostani minták nagyon aprók, ezek mind gyöngyvèl vadnak megrakva.* [Nincs is varrva?] *De vān, hogynè, van. Bèjrostéjjozom hamarèbb az alapját, akkor osztán rakòdik beléj a gyöngy.* [Milyen gyöngyöt szoktak rá tenni?] *Aprógyöngyökèt, fényzsgyöngyökèt, aszt a nagyob göngyökèt a kòtésre, kigyöngyözzük, s akkor a pándlikásruhán teszünk a... a szallagok kòszt ott is kirakjág gyöngyvèl, fényzsgyöngyvèl.* [A hányás mellett milyen varrás van?] *A hányás mellett van a csipkè.*

[A bagazia milyen volt?] *Az a bagazija ... fekete vót a bagazija, s akko vóut a pirosposztóu az āján, akkòr aszt úgy vették fèl, hogy alatta vót a gyócspenygvèl, s aszt a bagaziját fèlhajtották, it láccot az a szép posztóuja kétfèlöl.* [Milyen varrás volt rajta?] *Az èl vót fèjtözve a bagazijának, èl vót fèjtözve, vót az a nagyrózsás hányás, pápaszèmes, vonós, asztallábos, kéttulipántos, ezek vótak.*

Adatközlő: Sándri Ilona, 62 éves (1972)

28. INAKTELKE

[A vállfösingnek milyen részét varrták ki?] *It fènn a válfűjít, s itt a kézelőjit s a gallérját. S akkòr az ódalába it le a kòtíst, itt az újába le kòtíst, ezèk vóutak: gallér, kézelőj.* [Milyen mintával varrták a vállföt?] *Sújtassá róuzsáson. S akkòr vót a sinyór, aszt úgy monták.* [S a gallért s a kézelőt?] *Kokasfarok, a kokasfarogba mèntèk a róuzsák. S a gallér- s a kézelőknek osztán vòt nevè. Vòt abrudi, vòt sújtásos, vót... mi is vòt még? — foglalós.* [A kòtés milyen volt, csak sima volt?] *Síma kòtís... vóud bokòrkòtís is, oan róuzsáson belèkòtve, nèmcsak síma, az ódalába it nè. Osztám vóut az asszonyos ing ...* [Annak milyen része volt kivarrva?] *Az asszonyokénak it nè van lè símán, szóuvà nèm is, mèr a szíle ojan cakosom van, s akkòr itt oan cèrnára varták, kòtòttèg belè oan jukatoson, mind a kòtíst.*

[A selyembojtot hogyan csinálja?] *A sejèmbòjtot? Mèkkòtòttük papíra, csinátunk èggy ekkora kis ... fontunk neki fèjtöübù vagy sejèmbù össze, hogy jóu èròs legyen, s aszt fèjtòttük èty papírra, s asztat rákòtòttük, mind a nyüstöt, s akkòr aszt ... mikòr aszt a bizonyos mennyisíg rá vót kòtve, akkòr összefoktuk, s rèjá ... összekòtòttük, és alája tòttünk èggy oan gombot, úgy èsztèrgába hàjtattuk ki, s aszt mèkfoktuk ronygyba, belevartuk vagy bèhántuk hárászal szintén, s asztat rávartuk grò. S akkòr a szárád bèhúsztuk, alòl mèkcsögòsztüik, ès azután kesztük díszitènni. Ára tòttünk fejár sejèmbù vagy részfonábù kòtòttünk kosarat rèjá... Vóutak azok a kicsi gombok, azok vagynak díszitvè, ojam vót hàrminckettò ràjta,*

és kettő, amire fēfoktuk..., nyóuc vóut, ami a szárába bē vót húzva, a kettőbē. S azon tú[l] díszítettük gyönygyökkèl. A szárád bevèrtük fejír sejèmmèl vagy részfonàllàl, me rígem vót részfonàl, a rígi időbē.

Adatközlő: Fazakas Kúdor Erzs, 55 éves (1970)

32. KISPETRI

[Mióta foglalkozik pártakészítéssel?] Nēm is tudom. Húsz esztendeje vāj hārminc, tuggya is a jóisten. Hát a pártát papírra csinájuk, oam pap-pirmintát... èlnyúttuk, s akkòr rējá tesszünk öt csomót, három nagyob-bat s két kissebbēt. S akkòr osztán aszt gyönygyèl fűzzük mēg. Először mēkcsinájuk elől, mostmár a csomójára, amijen szükségēs. Nēm tudom pontoson, akkòr osztán oda a közzepibe, ahogy van. [A csomója miből van?] Az ronygybùl van. [A gyöngyöt erre fűzik rá?] Mind āra. Èccer a nagygyönygyöt, s akkòr osztán kerēzbē az aprógyönygyöt, az apróu ezűsz-gyönygyöt, a csomójára is mindēniutt, hogy mindēn gyönygyöt kerēsztez-zèn. Akkòr osztám mēkpillangózzuk. Még oda hátul kerekèn aszt min dródba kel fűzni, oam cifrájának. [Kör alakba mikor hajtják?] Aszt utó-jára kemimpappíràl. Aszt a kemimpappírt aszt rējá tesszük èggy ojan csuporra ... mēgásztattyuk vízzèl, s akkòr az odahājlik, me szárazon nēm lèhet. S akkòr ahogy odahājlik, akkòr odaköttyük cernávàl, oda a csu-pòra, hogy lègyèn kerek. Akkòr osztán asz kerek lesz, úgy osztán aszt(!) belől tesszük. Osztám még mēk kèl csinálni a bélísit.

Adatközlő: Szalai Erzsébet, 63 éves (1969)

[Hogyan kezd a kötény készítéséhez?] Eszabom, mijen hosszura kèl, s osztán akko fèlvārom a pappírt rája, a kötís alá kel keminy pappírt tenni, s úgy vārni rá, hogy nē húzóggýik össze a kötís. [Hány kötés szo-kott lenni benne?] Kettő vāj három, kinek hoty kèl, van három is. Utānā, hamarép fèlvārom a kemimpappírt a fonákjárā, akkòr fèlvārom a szí-nire a másik pappírt, ki van rājzòlva, s úgy vārom ki. Miko ki vam vārva, akkò kiszèdēm a pappírd belőle. [A bokorkötésnek ugyanígy van?] An-nak csak a fonákjám van, a színin nincs. [A bokorkötés mind egyforma?] Az is töpféle van. Van, amejik szaggatod bokòrál van, van, amejik tőj-tödbokòrál van. Szaggatod bokòr, igèn. A másik tőjütött, amejik fòjtono-som van. [A színet hogyan válogatják ki?] Szóuvàl ki hoty kéri a színe-ke, összerakjuk, ahoty tanál jobban. [Idősebbeknek?] Feketivèl, kikkèl vāj zőjüddèl, fehérvèl. [A felső részével mit csinálnak?] Aszt is úgy rándzba szeggyük, s āra is virágot, mind ahogy van a kötényen. Mēktűzòjük ec-cèr, három tűzís[t] csinálunk rá, leráncòjuk, s akkòr úgy rá a virágot. Esz csak ráncolássàl van, osztám van, amejik darázssàl van, az újra más. Asztat bé kèl színelni ètyszínnèl csak, s āra szedni osztán a cifravirágot, mēgdarázssòlva.

Adatközlő: Jakab Kata, 41éves (1969)

36. VÁRALMÁS

[Milyen varrás van a kozsókon?] *Írhászolás, tacsamolás is, juhászolás is — ez a három mind a kozsókom megvan.* [Miben különbözik a juhászolás és a tacsamolás?] *A juhászolás asz csak étyszijuvál váróudik s a tacsamolás mők kettővel.* [Az almásolás szélét rögzíti?] *Köszte. Me dupla szerelés. És ezek ... tulajdonképpen ennek a kozsóknak, amid beszélünk mi, a szerelése boglár és tulipánt a szíle kivágva. És asz szárnyozva van le a boglár s még a tulipánt. Belől rájta még duplaszerelés. Kétrént sziju van, a két sziju köszt kétrén tacsamolás van, hoty cifráb légyen, éty fekete még egy ződ. A juhászolás asz szimpla, me asz csak étyszijuvál, csag zóddel van.* [Milyen dísz van a mellrevalón?] *Ez rendszer lagbőr, s osztán kézzel van levárva. S asztán a pèrsèj le van alul nyitólva. Éppem mind a tacsamolás. Ez lè vam fogva ez a csipke, szóuvál a pèrsejezís lè vam fogva így, ez a fele.* [A mintákat minek nevezik?] *Eszet székfűnek. Ez mők koszoru. Ez még görgina, de ez már koszoruzs görgina. Csak ez a görgina. Azér híjuk koszoruzs görginának, me koszoruvál van kivárva kereken, még van duplázva.* [A hátán milyen minták vannak?] *Na, ittem van éty sör görgina, két sör fõrgörözsa, egy bogláros koszoru — ez[t] boglárnak híjuk, ezeket a kis rózsákat, ez mők koszoru itten, ez a címèr, címèrnek híjuk, esz kis boglár s fõrgörözsával. S esz ki van tõtve kis koszoruzásokkal.*

Adatközlő: Török Márton, 62 éves (1968)

37. BÁBONY

[Milyen ruhát szoktak fölvenni nagyobb ünnepen?] *Válfűsinget szoktunk vagy vasáltúju inget szoktunk, szóval válfűsing, ... s akkor vállat rëjáj, akkor asztán a ráncos penygyél, akkor kékszõr szoknya, pèrsze it szedíssèl, virágos szedíssèl, s akkor pántlikáskötõ fekete, kötõnek való s cifrakötíssèl, cifrabokõrál lèkõtve. Kék pántlika rájta, itt osztán rózsza mők szarufa.* [Mindegyiken volt szarufa is?] *Vót szarufa is, már különben ... falukon igen, Hunyadon mők csak rózsza.* [Szedés van többféle?] *Van. Van, amejiknek fekete az alapja s akkor minden színnèl kicifritva, virágokkál. Szóval amijen a kötõjnekvaló, ojan kèl legyen annak a szedésnek az alapja. Ha fehér, akkor fehér. Ha fekete, akkor fekete.* [Csak vállfõsing volt?] *Vam paraszting is, vasáltúju ing, paraszting. Má van, ami nem is vót vasálva, asz paraszting, a másik még vasalting. Úty szoktuk mondani.* [Van, amelyiknek van kötése is?] *Ijen lèkõtése itt az úján, igen. Aszt már csak az asszonyok visèltik, de most már nem viselik.* [Annak mi a neve?] *Kötésès ing.* [Ennek milyen része volt varrva?] *Hát itt az úján vót kéd bokòr lefelé s ide betétnek asztám vót megint ugyan-csak fehérèssel várva, várás, a kéd bokòr köszt. Úgy vót asztán lèkõtve bokòrál és kèzelõj, gallér várva, it megint kicsi szedíse is az ingnek, úgy, ahoty szoktuk.*

[A lepedőt milyen cérnával varrták?] *Hát asztám vārtak harankcérnávāl. Az ojan gombajíg vót s pont rājta a harang is. Ojan finom, jó erős cérna vót. Eszt a jártatást osztán esztet szokták [varrni vele]. Mik aszt monygyuk, hoty köttyüg bele a lepedőbe a kötíst. De az már hogy a kötís készem van, s akkor teccik tudni, úgy a lepedő nity szilbűl van. Akkor ērűl is, túl is vārjuk hozzá. Asztat kirájgyapotnak montuk régen, ojan vód, de most ojan nincsen, harankcérna se nincs most. Az nem vót fēnyes, csak rendezs gyapott ... Avāl osztán kötöttüg be a kötíst a lepedőbe.*

Adatközlő: Mihók Jánosné, 58 éves (1968)

38. FARNAS

[A pántlikáskötény mind egyforma?] *Nēm, nēm. Vam piros kötény is fehér szallaggāl rājta, fehér pándlikávāl, mēg vam, fehér kötény is piros pándlikávāl rājta, [A kötény sarkában van valami dísz?] Szarufának szokták nevezni. Van, hogy van a kicsi szarufa, s akkòr mellette van... van a natyszarufa, s mellette a kicsi szarufa van. [A kötény] Össze van kötve egy bokorrāl vāj virágos vót összekötve, ki hogy, kinek hoty szereti, hogy van a móggya kivāratatni s kicsinálni. Nekem is van, fekete a főüggye és kék pánlika van körülötte s van kék kötény és fehér és piros pánlika körül rājta vārva. A szoknya kéjk, zőüd. [Az is ki van varrva?] Az is ki vam vārva. Bűbosom van kivārva s darázzsāl, fekete darázzsāl, csak símán, nincs virág rājta. Én avāl kòmfirmáltam, kék szoknyávāl, csak tiszta fekete darázzsāl és csak a kötő fekete s csak kék pánlika van rājta. [A kötény ráncolását hogyan csinálják?] *Hát a ráncolás az utójára mēgy. Hamaráp fēlvārja a bokrot, vagyis a virágot, s osztán azután vārja mēg a ráncot, s azutám fēnn a dērəkát azután csináják. [Azt hogyan?] A tűvél. Csak mēgráncòják it fēnn, s akkor osztám mēgint itt, s itt a középenn is, alul is, s osztán azutám vārják rá a virágot. [A horgas is ráncolás?] Az nēm. Az utójára jön, hogy a ráncot lēfogja.**

Adatközlő: Székely Ilona, 46 éves (1969)

39. ZSOBOK

[Hogyan készítik Zsobokon a kötényt?] *Attűl fűg, mijen kötőt akàrnak. Csinálunk virágozsbokrost, tőtödbokrost, hēgyezsbokrost. A virágozsbokorba rőuzsákat, apróub virágokat, leveleket. A tőtödbokrost mēkszakítás nélkűl ... Az a tőtödbokor, amit nēm szakitunk meg. [Ez hogyan készül?] Ha kéjd bokrot rēndēlnek, akkòr háromba hasittyuk az anyagot. [Ha hármat?] Akkòr négybe kell, négy egyenlő riszre. Amikòr èl van hasítva, a fonákjára pappírt fircelünk, vastakpappírt. [A mintát kirajzolják?] Igen, van ēty keminypappir minta, amit ráteszünk, ceruzával megrājzòjuk, s mindenütt az íráson kel haladni. S mikòr ez már megvan, akkòr vārjug belé a filēket. [Milyen színeket szoktak a bokorba tenni?]*

Hát hét szín, ez a szabáj. Hét szín kel benne legyen. [Milyenek?] Zót, fehér, piros, fekete, sárga, kék, bördóy. Akkòr újbùl kel kezdenni a zòd-dèl. S addig amég — attùl fùg, mije'n hosszu, annyiszòr fér rá az a hét szín. Utánna mektűzòjük. Ez a tűzòlís. It is van egy, csak ez már nem láccik a darástùl. Mikòr meg van tűzòlvè ... [Hány tűzòlés van?] Hát it sok van, mer it sűrűn le kell alatta is, mer máskippem fèligranna. Mikòr megvan, akkòr stoppolócèrnávàl szoktam èlhànni a darázs àját. Mikòr az èl van, akkòr kezdèm sejjèmmèl a darást. A szílin, ami van, aszt pipírgának monygyák. Esz két rèndèl van összefòrditva ez a kicsi minta. Azután jön a kockázás. Mikòr már kockázva is megvan, akkòr a kockákat béj kèl tòtni. Nagyon hosszadàlmas munka. Utánna osztán rávàrom a virágokat. [A virágokat is kirajzolja?] Pappírra kirajzoló, s akkor a pappírt ráfírcèlèm mindèniütt az íráson, azután kiszabom, csak a fércelés van ràjta. Àra vàrom a sejjèmmèl, a nagyobbakat, a kisebbeket nem ràjzoló, aszt csak úgy. Mikòr megvan, akkòr mekcsipkézzük. Lègütòjára a csipkét.

Adatkòzlò: Erdei Mártonné, 28 éves (1969)

40. MAGYARBIKAL

Tanitottam az asszonyokat èty hóunapig az iskolába ugyanère a kézimunkára, de nem tutta mektanulni csak èggy, hogy úgy vàrja, mind én. De hát az az èggy az nem vàr másnak, asz csak magának vàrja s a lèjányának... És akkor most hatvamba ez a Naszodiné èlvitt Bukarezsdbè. És ott is ojan naty szènzácijó vót, mikòr kijöttünk a szímpadrùl osztám mindènkì bàmùlta. Kijöttünk a szímpadrùl, ojan szép vót, bèmèntünk az õütòzòbè. Ara èmlíkszèm, hogy mikòr az urammàl összekejtünk..., eszt a szép mellényeket vàrták akkòr, vàrtuk, gyönyòrű mellényeket szúrke lèmvászonra is, és vàrtuk fehér lèmvászonra is, èlla sejjèmmèl. És sòrlos sejjèmmèl gyönyòrűjen. Abroszokat, milijòket, asztàlfutókat, diványpárnákat. Asztat mejik mijem vót, vàrtuk a nagyágast, és vàrtuk kisebb milijòket. És vàrtuk az asztàlfutókat: kicsi ágas, nagyágos, forintos rózsást, tulipánost, kétrèntòütísèst. Azok a kis nippèkalávalók, nyóuc lejír vàrtuk darabját még az iskolába is. [Ez mind írásos volt?] Nèm, nèm. Ez, amit most èlbeszéltem, ez mind az a másik kalotaszegi vót, a vagdalásos. De ez, amit vàrtam, az írásos vót. [Régen csak fehérre varrták?] Fehírrè is, szúrke vászonra is. [A cèrna az fehér volt?] A cèrna az nèm. Vàrtuk pirossal is, vàrtuk rózsaszínnel is, vàrtuk sàrgávàl is. Mèrt akkor mind vittik, házàltak vèlle. Ez nagyon rígi, tanár úr kèrèm. Jòn èty párnám vàj jön két párna, tèszèm bele a tíz lèjt, s abba minutába megírja. Kùdi lè [a bánffyhungyadi íròasszony] a lèjányomhoz, osztán a fijam ot van segíd, ù hozza haza. Az uram tutta ràjzòlni is szèginy. Csak most az utòbbi idòbè akkor már nem ràjzòlta; mèrt òreg is vót. [Milyen vászonra varrtak?] Eszt csak házívászonra. Kendèrvászonra. A rázòtvászon az nèm ojam fodros, az szíp síma. De a gyapotvászon az osztán az fodros, útyhogy àra csak úgy lehet írni és vàrni, ha megvasàja az èmbèr. A szüvéskor az már jön, hoty fodros èty

kicsit, aszt úgy is híják, fodõrvászõn. [Milyen írásos minta volt régen?] Võt a csereleveles, mind ez is, cserelevél, lapockás, sejemkendõs, kãrdos, patkós, pont ojam mind egy lúpatkó, de nagyon szép: egymás mellett a patkók és akkor kétfelõl bõrdûr.

Adatközlõ: Kúdor Anna, 70 éves (1968)

41. KETESD

[Hogyan öltöztek régen?] *Hát mikõr éim vóutam lejány, akkor csak pártáson, úty kõmfírmáltunk s kík szoknyát vëttünk, s ahosz piroskõtõüt vagy zõütkõtõüt, kinek mijem vóut, S vasáltingët, válat. Mikor az éjn anyám az rígi lejám vóut, úk vëttek muszújt, s válfúsingët s pengyëlt s pántlikáskõtõüt. A mi idõüingbe ezek már kiháltak, nëmigëm vóut a mi idõüingbe, csak szoknya vóut, zõütszõürszoknya, kíkuszõürszoknya, pártá, pántlika, bõjt. Mik csak így õütõsztiünk. [Varrás volt rajta?] A kötõün igën, a kötõün vaüt kötís. A szoknyán it fënn... búbosom..., búbosom vóut a szoknya mëkcsinálva. Kéjtféile van, az ëggyig darázsos, a másig búbos. [A vasaltasing varrva volt?] Nëm. Csak kötíssel vaüt. Csak kötíssel s itt a kéjzëlõje av_váut vãrva ojan darázsoson ni itt... mëg a nyaka, kéjzëlõje s a nyaka. S itt az õudala csak ijen kötíssel ni mind ez az abrosz. Igën. Ijen kötíssel vaüt az õudala. Csak pirossál. Vóut ugyan fejëttívël ing mëk pirossál is. [Ezt milyen kötésnek mondják?] Csak ijem bokroskõtísnak. Evël vóut az ing is összekõtve, az õudala is, mëg itt az úja is ni. S itt a kéjzëlõüje mëg ijem válfús, ojan darázsos, mittudom éim, minek monták, tuggya feñe, minek monták a rígi õregëk... Mindig monta szëginy idësanyám, hogy mikor ú újmënyëcske vóut, lëgëlëib mënt a tẽplomba, akkõ vëttëm fël eszt a kík muszújt, s ti nëm vëszitëk, nek-tëk nëm këll, s ahosz kötëm — asz monygya — szíp fejëte pántlikáskõtõüt, éim vaütam az_ asszony! Akkõ vóut szíp! De most ugyi kimënt divadbùl mindën. [Csizmát húztak?] Csizmát. Óu, rígën nëm vaüt féjlcipõü. Tëccik tudni, mikõ mëntüünk tẽplomba, szípën csizmát, s akkõr a szõürszoknyákat... Rígën av_váut a falusi szíp viselet. Most hánszõr ëmonygyuk, mëjg éim magam is, hoj rígën nëm mëntüünk vauna èl úrvacsora vënni féjlcipõüvël. Nëm is mëntüünk vóuna, mëj ojan szíp vóut a csizma, hogy mik aszt szerëttük a mi falusi viseletüinkhöz a szíp csizmát.*

Adatközlõ: Kovács Erzsi, 53 éves (1968)

[A régi kötény milyen volt?] *Csak këskennyeb vóut, ëggy unnyi bokõrkõtís vóud benne, s amikor mëjg éjn lejám vóutam, s nekëm vóut mëjg ijen kis kötõüm, szóuval már vãrtam akkor is rígebben, ëty kis csavarás sejemmël vígvãrtam három bokrot. Most këll, a kötõühõsz kël vaty héjt csavarás. De akkõr ëlig vóut nígy is, már a darázssal mindënëstüül. Útyhogy unnyi kötíst kötíünk csag belëj. [Olyan nem volt, hogy csak egy kötés lett volna?] Èggyël nëm, hanëm këtõü vóut, ëty kötís nëm vóut. Ára nëm ëmlíkszëm soha, hogy lët vóuna, mëjg anyám idejibe së, hanëm këtõü vóut. Rígën csak këtõü vóut. S akkor ëccër mikor már éjn is már nagy lettem, akkor csak láttam, valakinek van három kötíse. S*

akkor mi is csináltunk három kötüssèl, Vóud darázsolás. Csak rígèn ojan kockázdarázs vóut, s akkor is vóut virágos, hogy virág lëgyèn. Rígèn csak kockágba szëttük s a róuzsák. Most osztán rávárják a virágra. [Búbok voltak?] Vóutak rígèn is, csak nëm ojan nagy mírtígbe, ojan soványabbak vóutak. Most tóúitve csinájuk a búbot, hogy nagyob lëgyèn. Rígèn csak inkáp tűzölve vóut, azt monta, mëktűzölöm háromszor a szoknyát. Így monygyák. Pont most úty csinálom ëggy öregebb asszonnak, háromszor. „Csináj csak három kis purunyi tűzölíst rá“ — aszt monta.

Adatközlő: Balog Anna, 60 éves (1968)

42. BÁNFFYHUNYAD

[Mivel rajzolták a mintákat?] *Rígi, rigi fajtája a rájzolásnak, nagyon-nagyon rígi vót a tólszár vaty hogy monygyam, lúttol, ijen toll. Èn nëm rájzoltam igaz vëlle, de még az ëdësanyám elótti, az nagyon rígi vot. Osztán azután òrsóvål, faðrsóvål, ijem fonó, amivel fonnak. Avål én is rájzoltam ojankor, amikor nëm vót üvektollam. Vót ëggy időbe üvektoll, üzledbe vót, ojan csavaros, az úgy fëlvette [a festéket]. [Milyen festéket használtak?] Kíkitót. Mindik kíkitót. [Nagyon régen is?] Nëm, nëm. Kuromlëvël nagyon rígèn, amikor aval a lúttollal, akkor kuromlëvël. Eszt én is csak hallásbül tudom, mër ugyi nëm csináltam. [Mikor megírják, azt utólag kimossák?] Például hogy már a nagyon rígit ëmliccsem, az a kòromlé az nëm mënt ki többet. Ahogy asz kirájzólódott, aszt nëm lehetett... A kíkitót aszt ki këllet hideg vízbe ásztatni a kíz munkát, miután kivárták. Útyhogy ott, ahol váratlan maratt esetleg, nëm takarta a várás, kiázott ëstëtül réggelig, vagy ëggy (!) pár óurát hideg vízbe ásztatni, s utánna mosni lehet rëndësën. [Használtak valamilyen mintát a rajzoláshoz?] Igën, hogynë. Èn vonázót használok. Nëm tudom, nagyon rígënn is valamit këllett, osztán eggy poharat, inkáp poharat szoktam. Most is hozzá vagyok szokva, kisseb-nagyop poharat róuzsákhoz. [Miket varnak, miket íratnak most?] Most párna mëgy, fàlvívdő mëgy, terítő mëgy, ijem mëitërës terítő, most nëm csináják aszt a nagy... [Kisebb darabokat készítenek?] Hogynë. A nippalávalóuk mënnek, igën. [Ületnek azt nem nevezik?] De igën. Az vót az a gatyaiület vót, amit ületnek hívnak, az a közëpső rész, amivel összefokták a két szárat. [Miért nevezték el így?] Lehet hoty fëlhasználták, hogy ippen në mënnyën sëm-mibë aszt a kicsi darapkákat is. Dë asz külömben nëm azír vót ület, mër āra használták, az azelót használóudot, amikor gatyát csináltak a vászomból, férfi búgatyát. [Milyen mintákat szokott rajzolni?] A mintákat? Èm például azokat szoktam, a Malonyaji könyvbül vëttük vót még ëdësanyám is, én is, mindig azon igyekësztëm. A lapockás minta, van a natytulipántos, sejëmkenődös, bëjcsiróuzsásnak is monygyák, de az a sejëmkenődös. Szílvamagos, na... Vannak... a kàrdos, kosaras, kapus minta, az nagyon rígi, a kapus minta. Van tób minta. [Kisebb minták, rózsák vannak?] Ahoty kívánnya a vászon, a rájzoló, ahogy adódik. Szabad kéjzëzël, nëm, ëgyáltalán nëm másolóudik. Nekëm is mëgvannak a mintájim, azír*

hogy mëgmutassam, ugyi, aki csináltattya, de külömben a vászon után, mër az a párna is... van, aki hoz például ëggy ötven centis vásznat, neki is ëty párna këll, a másik hoz hatvan cëntist, útyhogy ugyanaszt a mintát választya, mindig a vászon után alkalmazzuk a mintát. [Ha a vászon nem elég széles, hogyan toldják össze?] Hát eredetileg aszt vízsfójásnak híják, az is kéjzzel jön össze. Géjpeklik újabban, mer úty hozzák ide már összegéjpebbe, aki nëm értikeli, de mëgvan annak is a... vízsfójásnak híják aszt a kötist, amivel összejön. Sõt ha színëssël vër, amijen színnel vëroudik, lehet avàl a színnel összefoglálni. S akkòr mëjg van ëty fáj-tája, a bokòrkötis, asz széjlësebb. A kötisëskötők, amivel össze vannak, ijén cakkogba, ëtyszínnel van, igën, amijennel van vërva a minta.

Adatközlő: Búzás Mártonné, 60 éves (1968)

43. MOGYORÓKEREKE

[Mondja el, hogyan csinálták a kötényeket, milyen anyagból!] Ez vòut a lëkfontosabb: szatënanyagbùl csinálták a régi kötényëkët, amit vërtak ijén szíp pamuttàl elöbb, utána hárásszàl. Eszt a ríszit itten bokòr-nak nevezik. Eszt a bokrot itt (!) dëjmcé pamuttàl vërták elëbb. Këjsöbb asztán hárásszàl csinálták. Akkòr ittem van a darázsos rísz. A darázsos rísz is ugyanával a pamuttàl vót kidógozva, amivel ki vót ez a bokros rísz, ugyanával vót kidógozva a darázs is. Ez vót a hãrmincas évekig. Azután, a hãrmincas évek után ugyanëz a múnka sejemfonàlal vót kí-szítve. Íty kíszül ma is, sejemmël. [A bokor mindig ilyen volt?] Kisseb vót, a régebbijek kissebbek vótak, egísz kicsi vót. Esz kettözsbokòr. Vót ëggyes, ennyi az ëggyes. Ugyan esz hãrmas, teccik látni? ëty — kettő — hãrom. A kettős az... ëggyes nëm vót. [Milyen színüre varrták a bok-rokat?] Az anyaktùl függött. Monygyuk hotyha vòutak a pãndlikãskötők... a pãndlikãskötöhösz ha piros pãntlika jött, akkòr piros pamuttàl vót vërva. Ha pediglen szimplakötény vót, akkòr amijen mëkfelëlt az anyakhoz. [Hogyan állapították ezt meg?] Na például itten ez ëgy zöld, ehëz csakis feketët. Akkòr vót, amit feketivël csináltunk, ahosz kíket, ahosz kí cërnát. Akkòr osztám vót feketihsz piros cërna, pirossal is csinálták. Ugyi az anyagot kettőbe vëttük. Az anyagnak a hosszát számitva s akkòr osztán kettőbe vëttik. S aszt a két szílt összevërjuk, s utána osztán a két szílt osszuk hãrombã, élosszuk hãrombã, s hãromfelé szakity-tjuk. Ott osztán kapjuk mëg a bokòrnak a hejit. Akkòr asztán pappírt fircëlünk vígig, úgy osztán kezgyük a bokòr kötísit. Miután mëgvan az egíz bokòrkötis, azután kezdik fënt a múnkát. Akkòr kezdik a ráncot. Berãncòjuk, miután bë van ráncòlva, akkòr tüzölisnek nevezük it fënt eszt a rëszit. Eszt a ríszit nevezük tüzölisnek, eszt it fën, ami ëgyënës. Mijután mëg van kockázva, akkòr mëkcsinájuk a darást, utána jön ez a görbësélis. Eszt görbësélisnek nevezük. Asztán a darázsba már ez ví-rágosom van csinálva, ez, de van, amit darázsoson csinálunk, amit min-táson, kockáson darázsolunk. Esz kockázs darázs. Asztán vagynak a szimplakötények, amit nëm csinájuk evël a darázssal, hanëm csak csiná-

juk a két tűzőlist és utána csinájuk eszt a görbésélíst mellé. [A virágosba milyen mintákat varrnak?] Dália, s akkor körülötte, hogy is no, minek is híják? gyönygyvirág, akkor osztán néfeléjcs jön, s akkor ugyancsak három dália jön, akkor a néfeléjcs jön kettő, s akkor ehéz van kicsi — mihéz hasonlít ez a virág? — székfű? székfűs inkább.

Adatközlő: Kis Katalin, 48 éves (1967)

44. SZENTKIRÁLY-ZENTELKE

A kiszínelt bürt, azaz amikor a bür ki vót színélve, be vót fejezve a kikészítése. Eszt a kikészített bürt rígebben inkább fehérén használták fél. Amit csak viselésre használtak, tehát amejiket csak viselésre szánták, ara nem hímészték. De ugyancsak fehérén dolgozták és nagyon szívesen elvisélték úgyis. Tehát inkább fehérén használták fél és persze nagyrészt hímészték rája. Hímzett mérevalókat — úgy monygyuk, tyeptárok, ptyeptárok —, ezek közül többet félémlihetünk, amit rígebben ismérnek. Monygyuk, vót a leányoskoszorós, vót ugyanakkor evél párhuzamossan férfi koszorós, vót leányos csillagos, akkor vót férfi csillagos, az alakja, a kinízise mékülönbözött egymástul. És például a csillagosok között vót egyréntcsillagos, vót kétréntcsillagos, akkor vót görginás, amejik ugyan vót nőknek is és férjijaknak is. Manapság ezek igén-igén létúntek, elmaradosztak. Még éggyét-éggyet mékcsinálnak, úgynevezét léányoskoszorust. De a többijek monthatnám szászszázalígbá elmaradosztak már, nem viselik... A plüssös mellényekre, amejiket kizárolag ünnepléni szánták, nem mindéggyik ünneplő ezek közül sé, hát inkább kiménő jobra-bálra, van, amejik kizárolag ünnepléni, ezekre szoktunk manapság is hímézni a plüssöm belül egybizonyos fájta, két vaty három fájta virágot. Van úgynevezét karikás virág: karika, a közzepibe belől hát ojan néfeléjcshez hasonló nígy vaty hat levéllel; a karika ahun összetalálkozik, azaz szorosán egymás mellé rájzódjuk a karikákat, kígyóvonalszerűen méty körbe, eszt úgynevezét láncszémmel várjuk ki. A karika közzezin először kivárjuk az úgynevezét néfeléjcsset, a karikákat körbe végig a láncszémmel, és a karikáknak nem a plüs felőli részén, hanem a test felőli része felől várunk szárcalábat is, éggy-ety pontot mindén szárcaláb közzé. A sarkagba, oda még valami ijen sarokvirák kombinációt rájzolunk, az is ojan néfeléjcs fõrma, de persze van neki szára is, levele is. Na tehát ez az úgynevezét karikás, amejikrül már beszéltünk, és hát akkor van a futóvirág, azaz kígyóvonalszerűség van húzva a plüs mellé körbe és levelek tömötten egymás mellé és mindén hájlászba van éggy-éggy... förgórõzsa, régen úgy is monták, hogy ökörszem. Ennek a virágnak is talál a sarkába, a zseb alá és hátul a hátközépe alá ety kis sarokvirág, éggy-éggy ojan kis köszponti virákféleség. És persze mind ahogy van a karikásnak is a néfeléjcs, vagy mind ennek is van az ökörszem vaty förgórõzsa, hát ennek illik a közzezibe éggy-ety kis sárga pont. Ez nagyon szípem mégaggya a

díszítísit. Ezeket átalába itt a mi vidékünkön feketivel vārjuk. Például már Gyaluba kòmbinálnak bòrdóvával is és sárgával is. Mi it csak feketivel vārunk, fekete sejëmmèl hímzünk.

Adatközlő: Csüdöm István, 36 éves (1967)

50. KÖRÖSFŐ

Akkòr mind vászonra vārtak, mind vászonyra, de a szalánt cernávàl, fehér cernávàl vārtak. Azutám mēgint, Hunyadra mēgint, pesti bopának hitták, az osztán vāratot, mind avàl a sollas sejëmmèl, a mindēmfélit vāratott. Tudom, hogy èccēr hoztunk, nēmtom hányam mēntünk, osztán aszt monta, hogy ajándíkot ád, amejik lēkhamaráp kivārja. Hát én lēkhamaráp kivārtam, bévittem, ojan szíp szórkeszkönőket mind élembe rakott, akàr aszt vēgyek, akàr ami kē nekem, me ád, amír hamaráp kivārtam. Hát én oan mutùj vótam, hogy ë kötőnek valót vëttem, nēm aszt a szíp keszkönőt, hanēm ë kötőnekvalót vëttem, aszt vëttem. Mindig vārtak, mindig. Tudom, az én időmbe, akkòr, mikòr ojan kicsi lējány vóutam, néném hozta onnat Hunyadrùl, Gyarmatinùl. Vászonra vārtak. Osztán azelót má nēm tudom, hogy mi vót, hogy vót. Csak akkò má tudom, hogy vārtak. Most má mēgint elējött. Èccēr szűnt ez a vārás, mēg vót èccēr álva valameddig, mikòr a háboru vót, az èlsőü háboru. Most mēgint nagyba mēnyën, csag bár tartanna. Oan másfél mētèr hosszu mék két mētèrèst is, osztán, ó, rígèn vārtak ojam mējlit, asz fël is vëttik, asz kivārták, aszt is vārtung. Abroszokat, mind azokat, ijem párnát akkòr nēm vārt sënki, akkòr nēm vārt párnát. Mind aszt a futót s krēdencèt, még a krēdencre ojan teritót. Az is vót másfél mētèrès. Mind ojanokat vārtunk. Rígèn is, mēgvót, ijenek, mindēmféle vót. Ó nēm is tudom, má èlfelejtettem. Hòrgastöütis, a mēgvam most is.

Adatközlő: Péntek Györgyné, 85 éves (1968)

Nálunk a vāróház téli szórakozása a fíjataloknak. Id gyűlnek össze szórakozni. Nyóc óra körül emēnnek a lányok. Kézimunkálnak, vārják a stafírungot. [Hol tartják a varróházat?] A vāróházat sòrba a lányoknál, a lányosháznál, amejiknek nagyobb a háza vagy melegebb van. Mindëniknél két hétik, háromik, hoty tējèn ki a téli időszagba a hászhēj. [Kik szoktak ide menni?] Hát ide a lányok mēnnek, általába a fiatalabbak. [Egy varróház van?] Nēm. Külön mindën uccának van külöm vāróháza. Nyóc óra körül mēnnek, èltellik az idő éfélig, mék tovább is. [Mit visznek magukkal?] A kézimunkájukat. Mindënkinek van faragott vārószéke — úgy monygyák nálunk, s odaülnek kòrbe a — most már a villany kòré, rígeb- ben a lámpa kòré. Asztán kjsőbb mēnnek a legények. Azok ülnek az asztál- hoz. Most már fëlkeszték a kártyázást, valameddig azzal szórakoznak. Hát régeb- ben nēm kártyásztak, inkáp csak a lányokkal foglalkosztak. Bosszan- tották, nēm engëtték űket vārni. Most már csak a vége felé jüt eszügbe, hoty szórakozzanak a lányokkal is. Fëlbehaggyák a kártyázást s èggy fíju

odamegy a lányokhoz, hogy lányok, tőrjitek össze a várást! Félál eggy fiju, összeszedi [a varrásokat], s akkor sörba kiossza a többi legényeknek. Amejiket gondõja, hogy udvarõl annak a lánynak, aszt a várást aggya oda, hogy mikor ára kerül a sör, hoty kíváccsák aszt a várást, elõttják a villanyt, s úgy megy a váltás. Szoktak mondani mondóukát. Ad vissza a várásom! Mit acc érte? Osztán a sütõdbe mulatnak, ameddig visszakerül minden lányhoz a várás. Túretjésnek nevezik [ezt a szokást]. [Csak varrni szoktak itt?] Hát mos csak vārnak, de inkább vārnak, de rjgeben fontak. Úgy is hívták, hoty fonóház. [A stafírungot varrják?] Nēmcsak a stafírungot, divámpárnákat, de általába a stafírungot, szíp abroszokat, fálvjdõt, párnacsúpot — így monygyák nálunk a párnahúzatnak, amit vārnak. Mikõr a disznóhúsoknak van az ideje, szoktak a lányok póutolni. Fõznek kukuricát, viszèn mindènik lèány cukrot, s ha nēm akàrnak adni a leginyeknek, azok vagy elopják az egisz fazíkkal, vaj mēksózzák. Biza sokszõr mēgbánnják a lányok, ha fõznek, mē nēm jó víge van soha. A vígin vāj nēm jut, vāj nēm észnek è csèppet sè, mē mēksózzák, vāj elopják fazakastul, s èviszik a másik uccaji vāróházba, ott észik mēg. Útyhoty szóurakoznak a lányok s a leginyek mindēmfélekippen. Szèrèdám mēg szombat este akkõr továp tàrt nálunk. Akkõr mènnek tõb leginyek. Akkõr tàrt mēg eggy órájig is. Máskõr mēg a lányok sè mènnek ojan rëndèsèn. Tizenkettõ-tizenètykõr is vam, mikõr víge van, ha nēm mēnyèn sok leginy. Mēg vasárnaponkìnt csinálnak csapatot, ot nóutáznak, táncòlnak. [Hogy lesz vége a varróháznak?] A vāróháznak úgy lész [vége], hogy már èl is álmosodnak, lehet, valamejiknek korán kèl másnap kèlni, mēgindittya a bándát, hogy no jó lenne hazamènni, osztán mindènik leginy addik sũnyõlõdik, mēg mēkkapja a párját, s mènnek eggyüt haza. Hazakísíri, ha már naty szeretõjje, akkõr bémènnek a házbá, ha nēm, a kapuba èlbúcsùznak. Ápilizsba mēg járnak egisz hónabba. Mēg akkõr nēm kezdõdik a tavaszi munka, de már akkõr rövidülnek az esték. Ápilizsba azír víge szokott lènni.

Adatközlõ: Márton Kata, 20 éves (1965)

52. KISKAPUS

[Hogyan öltöztek fel, amikor nagy ünnep volt, mondjuk konfirmáláskor?] Akkor gyócsfèrsingbè, tiszta gyócsfèrsingbè, s èjèn ruha, èjèn pándlikásruha. [Felül mit vettek?] Válfüsing, osztám mērevaló vagy lájbi. [Hogy varrták ki a vállfõt?] Aszt, aszt sinyórral. Sinyórral is, darázsszal is, sújtával is. [S az oldalát?] Aszt bokòrral. Asz csak ètyszínű bokòr vòt, hárásszal. Hárásszal, a feketit is, a pirossat is, más szín nēm vòt it nálunk. [Nēmcsak a vállát varrták ki az ingnek, hanem...] Nēm, az úját is, kèzelõt, gallért. [Azon milyen varrás volt?] Azok kerekszemesek. [A mintákra nem emlékszik?] Rózsás, darázssos, szõllõgerezdes, barackmagos, nõ mind ijen kèzelõk vòtak. [A gyolcsfèrsinghez milyen kötényt kötöttek?] Èjèn, èjèn, pándlikást, èjèn pándlikásruhát. [Annak milyen része van ki-varrva?] A közzepe, közzepin már ègybokòr, monygyuk az ègybokrost vāj

a kettőt? [Régebben milyen volt?] *Rígebben* äggy vót, äty kötís a közze-pin lë. *S akkor a fírc, kërésztlül a fírc, úty hittuk, fírc.* Az vót rózsás, ke-rekrózsás, *barackmagos, foglalós s osztám még mëjen vót? asztallábos is.* *No, ijenék vótak a fírcék.* [A menyasszony hogyan öltözött?] *A mënyasz-szony fejrbe ötözött. Az is gyócsfërsingbe vót, fejr.* [Olyan nem volt, hogy gyászosba öltözött?] *Hát a fejr gyászos. Osztán térdigirő keszke-nyő vót, asz fátyor vót, leírt a sarkájig.* [A ruha milyen volt akkor?] *A ruha äjen pándlikás vót, s fehér... mikor menyasszom vót, fehér vót.* *Avàl gyászolt. Fehér — ugyi mik úty tuttuk, hogy gyászos a fehér.* [Azt az inget milyennek mondták, amelyiknek nem volt kötés az ujjában?] *Paraszting, paraszting.* *A másik, ā csak kötises vót, az asszonyosing.* *Úty hitták. Annak mëgvót a kèzelője rëndësën, mind a másikonak. Csak a válfü nëm vót.* [Az emberek hogyan öltöztek?] *Hà az embërek gatyába rígen, hétköznap is, vasárnap is.* *Gyapodgyócs, szíp gyapodgyócs gatyába, lefogva, s osztán cifra ruha előttik, a leginyek előtt, a fíjatalembërek előtt, ijen kötises, nëm ijen, mer mindemféle színnël.* [Az ingük milyen volt?] *Az ingik az bú vót, az nagy bú. Kivàrva kézzël.* [Milyen varrás volt rajta?] *Asz kettős tüzés, hòrgasos, kígyóson.* *Az vót rajta. Galléron, kèz-elön, vállán, ijenen vótak, s ojan hòrgasos kettősön kézzel vàrva.*

Adatközlő: Faragó Kati, 68 éves (1972)

53. NAGYKAPUS

[Milyen volt az ünnepi viselet?] *Gyócsfërsing, az a szoknya most, le vót fogva vízzë, mekkíktivë, s lefogva vízzë aprorándzba, s akkor äty fekete glot kötény, piros pánlika vót kërëkën s e kötís a közze-pin, na.* *Fírce vót hárázbül. Tötöt fírce vót, igën, s akkòr osztán vót fekete ing-válas ingünk komfírmálni. S akko vót piros posztóbül vállunk.* *Azom vót fekete csipke, alatta vót ez a rëzës, valami lapissan, valami rëz dolog — nëmtom minék monták esztet — s valami piculás, gyönygyös, ojam fekete gyönygyös. Fekete gyönygyös s hàjdomfünt, s itt elöl vót bòjt, ojan nyò-cazs bòjt, az ingünkön, s kis fekete keskeny szallag, pánlika, ojan cifra-pánlika, rózsás. Na, ē vót, komfírmálás, hàjdomfüm vótunk, s hátul vót sejembòjt.* [Az ing válla ki volt varrva?] *A ki vót. Ingválas, így vót, s kötís izs bënë, feketívël.* [Milyen volt a varrása?] *Sinyòros is vót, súj-tás is vót. Sinyóràl is, kòszte sújta. Nëm vót ijen rózsáson akkò még... mit tudom én, szeginnyebb vót az eklézsija, ejiszëm, mindahogy mony-gyák.* [A fiúk hogyan öltöztek?] *A fíjuk? Búuju ingël...* [Az ki volt varrva?] *Az is it ni ki vót a vállán... vót tyúkszëm vàrva, s vót oan hòrgas ... mit tudom én, mit vàrtak, parámászták, monták, hoty parámã.* *Ijem fodòrvászombül bügatya, súrc. Piros súrc, fekete csipke az āján, s vót két kis kötís, ojan símakötís, igën. Oan, mind a bokòrkötís, csak sí-mán a fíjuknak. Nekünk oan bokrosabb vót, na. Piros csizma, látyszáru piros csizma vót...* [A lányoknak?] *A lëjányoknak, igën, piros csizma. Ki*

vòt vàrva itt a feje zòt sejemmèl, evèl diszítettük, oan tulipántos a csizmánk. Jò nacs csizmánk vòt, aszt monták a szülõnk, hogy nagyot àlkusz-nak, hogy ugòrthassunk a hijubùl is belé, me belénõ a lábunk, osztán nèm nõd belé, mèr èlszakatt. Hò vòt, loccs vòt, akkò má nem vòt szíp. Most a szíp ùton most fekete cipò s fekete bokszcizma van, akko piros cizma vòt. Akkò mikò mentünk, hogy monygyuk, ha fírhez ment a lány, akkò már vasárnap, èrsò vasárnap akkò bagazijába, pirosposztós bagazijávà vaty sárgaposztós bagazijával kísértik a templomba [a fiatalasszonyt]. S pándlikás kötènyyèl, igen. [Mikor felkontyolták, mit tettek a fejére?] Mikò fèlkonytyòlták? Hà nekem csak... nekem má nèm vòt, me töttek, igen, ijen fátyòrkeszkenyõt, mikò fèlkonytyòlták, fátyorkeszke... -kendõt, s csipkét ide, nekem is vòt csipkém, már ugyi avàl kísértek a templomba, s fùkötõt csináltak, ijen csipkefùkötõt a kendõ alá. De nekem má nèm vòt az a fátyòrkendòm, fehèrszòr kendòbe, fehèrszòr pirosrózsás kendòbe konytyòltak fèl. [Keszkenõ milyen volt régen?] Szór, szòrkendõ, így montuk, pirosrózsás, labdarózsás, kutyarózsás, mijen... mikò mijen. Piròsrózsás vòt nekem, mikor fèlkonytyòltak, a vòt fèlkötte. [A bagaziát hétköznap is felvették?] Az anyám idejibè, én má nèm vèttem. Anyám járt véle kapálni. Az èn anyám idejibè, má gyerèkkorigba is má az èskolába is jártak bagazijávàl a gyerèkek. Monta, hogy èskolába, oan kizsbagazija vòt nekik csinálva. [A pendely az mi volt?] Gyapotvászombùl csinálva még a penygyèl... [Azon varrás nemigen volt?] Vòt, csakugy össze vòt kézzèl vàrva, s úgy vót az bé, ojan jukasom monták, hogy bè van szegvè az àja. Osztán vòt èggyik felim vòt ojan kis, mind az a pínzès, az a kispínzès, oan tívèl ùty kötöttik össze, mind a kötís, úgy nízett asz ki. Asztallábos, na az is úgy èl vòt nevezvè, ugyan a kötís utám mèntek, csak az már máskippem mènt az összekötísè. De má mondom, már èn hetvenhárom-éves vagyok, én má nèm csináltam az ojasmiket. Mikò komfírmáltam, akkò még az ingèt anyám atta, hogy vàrjam, hoty segítjek neki. De osztán azòta èrefelè má nèmigèn vàrtunk. [A gyolcsfersingre nem vettek semmit?] Nèm, nèm, csak a kötényt elejibè. Hosszu gyòcsfèrsing, jól meg vòt kíkítve kíkítòvèl, úty fokták lè, s úgy vòt kètszìlbe, itt ijen hèjt össze vòt tódva a gyòcsfèrsing, ùtyhogy... két szìl... úgy mènt, tódva vòt az. Osztán komfèrmáláskòr èlkírt[e] èggyik a másiktùl a gyòcsfèrsingèt. Me csak akkor s még lány vòt használta, s akko már ha asszony vòt má nèm használta, akkor már att[a] oda èggyik a másiknak. [Condra volt itt régen?] Condra vòt. Még nekem is vòt, még nekem is vòt. Még lánykòromba is, csak má osztán az èlmènt, most már az èlmúlt már, nincsen, mèr èlbontottuk bekesnek. [Itt a faluban csinálták?] Itt a faluba, itt. Ippèg it vòt szembe véliünk èggy òrègembèr, a csinálta, posztóbú, s rakta össze oan kis... mind a muszújposztòt vagdosta még, s közzibe... A leginyeknek s az embereknek harisnyát, fehér posztóbú vòt szüve, házi posztó. S úcs csinálták még, s a condra is ugyanúgy vòt. Anyám monta, hogy az ù idejibè úgy mènt a lèjány, a pártáslèjány, fehèr posztòcondra

s pártá a templomba télén, pártávál, s fejér condra vòt víve. De az ojan szabatlan vòt, mit tudom èn, annak ojan... ojan nèm jó szabása vòt, de a vòt a divat, ojan vòt a divat.

Adatközlő: Török Kati, 73 éves (1972)

58. GYERŐMONOSTOR

Az ém bonyám magyarásztá mindig, mesélte. Nagyba úszte a vāra-tást. Írásost, ijem vászonymra. Onnat tudom, drága, hogy mikòr innet èl-kõütözött ű [Gyarmathiné] Hunyadra, akkòr az_ ijen dògozóasszonyok, szòvål akik foglalkosztak a... naggyábá a szüvíssèl, āra a vígre is szüt-tek víkonnyab vásznat, hogy vittíg bé hozzá. Még ott is foglalkozott. [Milyen anyagra varrnak?] Sārgavászonymra, hogy monygyam, kèndèr-fonàl, az_ is nyútva mèk pátyosszål vèrve, aszt osztán nèm is, nèm is vèr-tík annyira vízbe, csak hogy összemènyèn èty kicsit. De nèm annyira fodòrvásznat csináltak, s āra osztán iratott [Gyarmathiné]. Szòvål most már mèg van fogyódva a vászon, mē nemigèn szühetnek már. Kevesen szünek. Még van ijen gyapottazsgatyák, aszt ronytyák èl a rígijeket. Úgy monygyák, gyapottazsgatyá. Osztán aszt ēronytyák, āra osztán szabnak, írnak párnahajakat. Párnahéjat..., aszt mèg, kicsi asztālteritõt, meijik mire tellik. [A fiatalok varrnak?] Nèm, nemigèm vārnak már. Amejik èggyidős véllem, már ötven-ötvenöt éves, az mèk tut szālán. De aki most már húsz-hārmincéves, az nèm tut szālán. Nèm tudnak, drága, mèr nèm is vòt anyak sè... Hārom-nígy éve már csak hogy lehet kapni mègint ijen szālámvārást, de mèg āsse ojam mèkfelelõ mind a rígi. Me csak hā-rom szālat vèhet, nèm nígyet, mèr vastagjabb a szāla. A rígi vászonnak annak víkonnyap szāla vòt, útyhogy annak níty szālat vèttünk. Èn ippen taváj vārtam a lēányomnak èmlígbe ē kis teritõt. Aszt mòntam, na fijam ez èmlígbe, de lásat, hogy vārom, hoty tanòlgas mèg. Mèr ojan, hogy amit mèglát èccèr, fèl is vèszí hamàr, tanòja.

Adatközlő: Márton Erzsí, 55 éves (1966)

[Hogyan készül a kozsók?] Miután a bõrt befestettük, és magába szívott annyi festéket, hoty fojik le rula, kiterittyük és csak árnyégba, hoty száraggyon ètyfòrmán, és ne égesse èl a nap. Miután mèkszáratt, lètèsszük nyírkùlni vagy bekennyük mègint èty pamaccsål, ègy lucskos ronygyål, hogy nyírkùjom mèg. És úgy haggyuk estètùl règgelig. Miután mègnyírkùlt, kinyúttjuk a szék kàrján. Minden kis pòrcikáját. Miután èty posztòudarabbål jól kidòrzsòjük, hogy a festékpòr, ami rējá van szá-radva, aszt távoliccsuk èl a bűrrùl, hogy ne fessen. És jobbam mondvá adunk èggy (!) fínyessíget, ègy lusztrut annak a bűrnek. Ez mikòr kisz van, akkòr kiszabjuk. Kistrekòjuk, szòval kinyúttjuk az asztalon min-dèmfèle ríszire, hogy a bűr kapja mèg a maga... a maga valóságát. Nè lègyèn hosszába vaty csak szílèssígibe kinyútva. Osztán kiszabjuk. Mi-után kiszaptuk, nèm álittyuk össze, hanèm kiràjzòjuk virágokkål, eszt ki-

vārjuk, mindēmféle virágot rejá: szárkalábat, görginát vagy (!) kis székfűket. Mārgaréta, ijes apróu kis virágokat. Miután ki vam vārva, mindēmféle színt adunk neki. Asztán sejēmmèl: fekete sejēm és kék, zöld. És miután ki vam vārva, azután összeálittyuk, kjsz a kozsók.

[Milyen a mellrevaló?] Nőji mērevaló, amit úty hivunk koszorus mērevaló: egísszen kūrta, rövid, csak a csípőjig ír, elől gömböladik, nem izs gömböladik, hanēm kapcsolóadik. Kapcsál összekapcsóják és az egísszen ki van vārva hárásszál vagyis sejēmmèl: piros, vagyis sötétdördó, fekete és zöld hárász vaty sejēm. Ebbe mindēmféle minta van. Van a hátán vígig alól kezdve keręsztl hat vaty héd görgina. Ami úgy nisz ki, mind ēggy rózsa, ēgy görgina. Azutám vannak végig valami csillagok, ami èl van osztva és asz különbözō színnel kivārva: fekete, piros és zöld. Osztán jön a közzepibe, csak a háta közzepibe ēgy nagy görgina, ami dupla, úty hívják, hoty címèr. Akörül vagynak apróu kis ojan rózsafélik vārva. Ami úgy nisz ki, mind ēggy... mind ēggy bazsarózsa. És kōszte zōd kis levelek. Egísszen kitōtve. Kōrül van lagbùl kicifritva kerekęn a karōltō ódala és az_āja, amit úty hívnak, hogy àlmásolás. Esz ki jōm vārva zōd sejēmmèl, amit úty hívnak, ho'y súrnyozás. Ez aprón ki vam mind az_egísz oda rávārva az_a sejēm, āra az_àlmásolásra, laga. És miután ki vam vārva az_eleje is, a háta is, esz ki jön szégezve ēggy dēszkára..., ēgy dēckadarabra, és jól belucskozzuk, mēgnyírkittyuk vízzel, mēr a hárász, ahogy vārják, összekucorittya a bűrt. És akkōr kifeszittyük méret szerint, a mīret után, mēgmírjük és kifeszittyük āra a dēckára, hogy úgy mēkszáraggyon, hogy aggya ki a mīretēt, ahogy vót előszōr. Miutám mēkszáratt, összeálittyuk, lēsírnyozzuk az_ódalát, és elől csinálunk ēgy gompházat, ami ki jön csipkézve, az a lagg, ami oda jön a gompházra, és a csipke közzepire, közzepibe csinálunk ēty kis... ēgy jukasztóvól... és kirīnglizzük sárga rīnglivèl és rejá ragasztyuk csirizzel mijután letacsmdjuk a szélit vagy lejuhászōjuk hárásszál. Ez aszt jelenti, hogy két-szál hárásszál ōtünk kettōt előre és eggyet hátra. Akkōr úgy jön az_a vārás, mintha, fomva jönne, vastagon, hogy èltakārja aszt a... üres hejet, ami van az a gompház és a bűr között, betōti. Miután össze van álitva — mondom — vārunk rá kapcsot és kész van a mērevaló. Most már a csipkémērevalóu asz csak a bēlseje vam bűrbùl. És gidóbűrbùl, fekete gidóbűr, ami láccik ēggy (!) hús cēntit ki az_āja, hogy bűr, ēty prém, ēty fekete prém és a bēlseje ugyancsag bűrbùl van, a külseje pedig ànglijábùl vagy ànglija — hoty hívják esztet? — ojam posztóu, zōt posztó, amējnek a szílire jön piros ànglijábùl csipke. A karōltōnél kōrbe és az_āja s az eleje. Eszt is csináják. És van az a csipkező — úgy mēkcsinálva

ety kerek, mind eggy hòldalak és annak ojan..., ki van csipkézve a szíle. Aszt rátésszük eggy däckára és ety kalapáccsál ráüitünk a tetejire, s kicsipkézzük szípën a mērevalót.

Adatközlő: Bódis András, 38 éves (1966)

59. MAGYARVALKÓ

Mikòr az èlsőü osztájba vóutam ém má léirtam ojan kicsi virákcse-repet. Írtam s akkòr mèkhajtottam a szárát s kesztem rá ë kis rózszát. Ès úty kesztem. Úgy láccik, hoty kéjziüggyessíggèl születtem. Èngèm nem tanítod, drága, sènki. S akkòr mindik kesztem osztán gyakoròlni huszon-kettőübe... Még ot van a laskanyútón is az éfszám. És asztán az a szè-rencse, hogy tudok írni, tudok òlvasni, iskolát nem vígésztem. [Régen voltak íròasszonyok?] Rígèn? Kóunyánéjnak nem hallotta hírit? Na asz keszte még a räjzot. Asz keszte még a räjzot, me móüggyába vót. És osztán akkòr írogatot ki, az asszonyoknak odaatta, hogy vārják, és akkòr mēnt Bukurèzsdba, mēnt Pestre, mēnt ēre-āra ěs èlvitte. Eladogatta s atta ki a faluba ... De osztám most már tudom fèjlesztenni szípën... Osztám mondom, hogy az fòjtatta osztán naggyába lè. Ot van a temp-lomba gyönyörü katréta teritő, gyászoson ki vam vārva, fekete abrosz, gyászoson ki vam vārva, ěs má hátùl a fijuk asz monygyák, há nekik nem räjzolak valamit? Tirátok is kerùl a sòr. Èggyik fältól a másikig ègybè van. Igènde ém most hallottam, hoty Hunyadon csináják izévèl... nem tom úgy... hogy is fejezzem ki? Nyomtattják. Èn ity hallottam, hogy úgy nyomtattják. De én āra nem adok sēmmit. Teccik tudni mír? Mēr a szabadkézzèl mindig újittya. Úgy mind etyfòrma, de így osztán különbözìk. Így akkòr osztán lèvāgom mēgint a többit, mē az enyim mēgint szèbb. Ez így van. [Milyen vászonra varrtak régen?] Írtam vászonra is, csak ijen sārgavászonra, az vót az eredeti. Azután osztón csináltak ojam mismásvásznat, most írnak ijem bótira is, de a bótinak azír nem szíp, mē nem szíp, mē nincs még a tårtása. De ez a rígebbi vásznaknak — most már rontannak èl azokat a gyapodgatyákat. Azoknak jóü tartása van és mégis szèbb, szèbb a vārása. [A fodorvásznat csinálták?] Igèn. Most is kerùl fodorvászon. No osztán itt a faluba nagyon sok hèjt gyö-nyörü abroszokat mindnek lèrājzòltam, mēr vannak lányok, van, akinek vam fija, mē félnek, hoty hátha mèkhalok, de nem íržèm magam ojan gyèngéjnek, mèrt mondom, a szèrkèzet eròs, csak èltòrt a lábom, de hát mēggyóüggyùl. [Mi a leánykori neve?] A lèánkori nevem? Zsebe Kata. Az uram Vince, Vince Kata vagyok. Èjn, lèlkèm, ètòütöttem áldozóba a nyócvan évet ... De én szeretèm a müzsikát, a zenét. Miko mèkhalok az egíz bànda jű Hunyadrù ki. Az osztán kísír kifélé. Hājdán it vót a fonó-ház, it vót a tánc a csúrbe mindig. Há gyerekèm nem vót soha, maktalam vótam, osztán valahoty csak èl kèllèt tòtenni eszt az èletèt. Betek sè vó-tam. Osztán a Dòlgozó Nòt jártatom, me szeretèm, hogy látom a szíp kí-pèket benne. S osztán így az èmbèr akkòr nem butùl mēg, ha lát eszt is, aszt is, nem igaz? [Mivel varrtak régen?] Rígèn, hogy monygyam? rí-

gebben ojan másfajta fejtőjűvel vārtak... mēgint van Kolozsváron, de van kētfēle fejtő: van, amejik fest, ős van, amejik nēm fest. Kēkkēl... Aszt hiszēm, hogy a kēk vōlga nēm annyira fest, mind a másik. Tōp szāl-bùl asztat össze, osztán az a bīsztos inkább, ami nēm fest, mēr kār aszt a szép munkát... Nekēm még kötōm is oan bokòr van összevārva, írāsos van, tulipánt. Osztám mēgnīzi, ot van a sífomba.

Adatközlő: Vince Katalin, 80 éves (1966)

Esztet írta az_ örek Kata néne. Vince Kati Györgyné. Azután kezdődik a nagyabrosz [l. 11. fk.]. Vārtam az unokámnak. Egy nagyabrosz. A közzepe kezdődik tánygyérrózsából kerekedik egy naty kör alaku rózsa. Azután osztán kezdődik a sārkaibùl ágazik ki kosárbùl tulipánt, mizespogácsa mēgint fenyőkörte vam benne. Így van több ága. A nity sārkan ijenek vannak, még van azon külül rājta kéjt ág. Van, az is kosárbùl kerül ki, indül ki, s akkòr tulipánt, s az a... bokréták, kacskaringós kétfelől. Közbul tánygyérróuzsa kettő ágazik ki a középén. A nity sār-kába van mēgin tánygyérróuzsa, mēgint hajó. Nity csóunak van benne. Ezék a minták. Kerekēnn a szīle mēgint bokréták mēk kacskaringók. Egy zsinór kerekēm mēgint van, az választya a szīlit èl. Tyúkszēmek ki vannak díszítve, ahun ritkább a hēj, avàl van kitőtve. [A szél és a közép közti helyet hogy nevezik?] Eszt a hejet csak pusztavászonnak híják, gyapotvászonnra van rājzólva. A pusztája, a főüggyeę. Aszt monygyák, hogy az maraggyon, hogy láccoggyon, vájon ki a minta, az a pusztája. Ez gyapotvászonnra vam vārva. Eszt it szűttik, házivászony. Ez bē van csipkelábazva a szīle, s osztán a csipkelábra jön kerekēnn a csipke. Csipkévél van kerekēm bē csipkézve.

Adatközlő: Vince Istvánné, 50 éves (1966)

[Vákát oldal]

SZÓJEGYZÉK

Ez a szójegyzék elsősorban szó- és tárgymutató. Azt a célt szolgálja tehát, hogy a szövegben, a térképlapokon és a képek aláírásaként szereplő terminusokat, valamint a terminusok jelölte motívumokat az olvasó könnyen megtalálhassa. Tartalmazza ezenkívül azokat a szavakat és alakváltozatokat is, amelyeket — hogy ne terheljük túl a könyv szövegét — korábban nem tárgyaltunk. A legfontosabb terminusoknak, a „kulcsszavaknak“ a jelentéseit is felsoroljuk, rendszerezzük, megjelölve — akár csak az alakváltozatok esetében —, hogy melyik jelentés mely kutatópontokról adható.

Ezeknek a céloknak megfelelően az egyes szócikkek szerkezete is változó. Címszóként minden esetben a népi terminus köznyelvi vagy köznyelviesített alakját emeljük ki, a normatív írásmódnak megfelelően. Ezt az esetek többségében a térképlapokra, képekre, lapszámra való utalás követi, a nyelvjárási alakváltozat ilyenkor csak a megfelelő szövegrészben található meg a falunévre utaló rövidítéssel együtt. A teljesebb szócikkek értelmezést is tartalmaznak, ezt követi a címszó alakváltozata kurzív szedéssel. Ha az értelmezés után nincs alakváltozat, ez azt jelenti, hogy az alakváltozat egybeesik a címszóval, ilyenkor csupán a kutatópontok rövidítése tűnik föl. A szócikkek harmadik típusa az, amely a címszó után közvetlenül jelzi a nyelvjárási alakot, ezt követően sorolja föl a szó jelentéseit, a jelentések lokalizálásával együtt.

A szójegyzék ily módon a tájékozódás megkönnyítése mellett szervesen ki is egészíti a könyv anyagát a viszonylag ritkább terminusok magyarázatával, valamint a fontosabb alakváltozatokkal és jelentésekkel.

ablak — átcsavart kereszttel díszített kicsi négyzet vagdalásos hímzésen (M) 152. kép; 164, 188

ablakos — 21. tk, 152. kép; 84, 95, 141, 158

ablakosan tölt — átcsavart kereszttel díszít kivagdalt négyzeteket: *ablakoson tőt* (Kf, S), *ablakoson tőüt* (Ny, Zs) 93, 95

ablakos töltés — 21. tk, 152. kép; 84, 141, 160, 172, 184

abrosz — 9. fk; 164, 177, 248, 253

abroszforma — jellegzetesen asztalterítőre alkalmazott írásos minta (Kf, Gym) 171

abroszszél — jellegzetesen asztalterítő szélére alkalmazott minta (S), *abroszszíl* (Gym).

abrudi — (*rég*) mértani motívum kötény- és muszujdarázson, vmint gallér- és kézelőmintán (It, Kf). Jankó szerint a múlt század végén a völegény ingének jellegzetes mintája volt (1891. 99, 100) 168, 249

acéltű — 39, 171

ad — I. kiad, szint ad.

ág — 1. írásos mintaelem (Bh, Gym, Mv, Nk). 2. mintaelem vállfőn (Bt, D). 3. szálánvarrott mintaelem lepedőn (K). 4. cifradarázs mintája (Va). 5. mintaelem női mellrevalón (Gym). 6. rátétdísz a mellrevaló há-

- tának felső részén (Bh). 7. kiálló gyöngydisz a pártán (Jankó 1891. 91)
199. kép. 9, 31. fk; 52, 57, 62, 63, 87, 94, 100, 104, 110, 164, 165, 178, 187
ágas — 199. kép, 32. fk; 63, 87, 94, 95, 104, 165, 168
ágas bokrétás — (*ritka*) vagdalásos minta lepedőn (Nk) 64. fk
ágas leveles — 94
ágasszélű — írásos, a varrottas szélére alkalmazott (minta): *ágasszélű*
(Bh) 53. kép
ágas tulipán — elágazó, szálánvarrott tulipánmotívum: *ágas tulipánt*
(K).
- ágazás — az *ág* nevű mintaelem varrása (V, T) 167
ágyelébevaló lepedő — 10. tk; 134
ágyfőtölvaló: *átyfütülvaló* (T, It, Sz, Np, B, Zs, Mb, Jt, D, Ny, V, S, Gym), *átyfütülvalóu* (Bh, K) 52, 57. fk, 3. szfk; 41, 96
ágygarnitúra — (Bh).
ágytakaró — 10. tk; 134
ágyterítő: *átyteritő* (Kp, Va), *átyteritőü* (Mv) 158
ágyterítő alj — az ágyterítő lepedő írásossal hímzett alsó sávja: *áty-teritő āj* (Gym) 172
ágyterítő lepedő — 10. tk; 4. fk; 134
ajda — fénypamut márkája (B).
akasztalat — 13. tk; 82, 139, 140, 159, 167
akasztalatos — 18. tk, 11—2. kép; 101, 139, 140, 159, 168
ákombákom — (*új, ritka*) hálószerű hímzés újabb, matyómintás területen (Nk) 188
alábbvaló — gyengébb minőségű (vászon, hímzés) (Nd) 155
alakoros — (*rég*) szálánvarrott minta (Kf).
alap — 8. tk; 164
alatta ül — dolgozik (hímzésen), varr (Mé, T) 45
alja: *āja* 1. minta alsó része (Bt, Bh). 2. átcsavarásos hímzésnél az alap, amelyre a minta kerül (Zs). 3. az ágyterítő lepedő alsó, hímzett része (Fsz). 4. a szoknya, kötény csipkével, szalagokkal díszített alsó-része (T, It, K, Kszt, Nk) 49. fk; 103, 112, 119, 161, 164
aljas — (*ritka*) aljjal ellátott (ruhadarab): *ājas* (V, Mé, Nd).
áll — illik (vmely ruhadarab), talál (vmely hímzés színe, mintája): *āl* (Kal.).
alma — 1. mintaelem vagdalásos hímzésen a közép- és szálminta között (Gyv). 2. zöldes varrás a mellrevaló szélén (Mé, Kk) 127. fk; 63, 164, 187
almafagomba — 119, 171
almafás — (*ritka*) vagdalásos minta lepedőn, stilizált faalakokkal, madárral (Np).
almás — 74. kép; 63
almásolás — 243. kép, 131, 134. fk; 125, 156, 160, 165, 167, 251, 263
almásoló — 125, 165, 167
almáz — mellrevaló széleit rátétdísz rávarrásával díszíti (Kk, Nk)
166
alsórend — 96
alsószoknya: *ālsószoknya* (Mé), *ārsószoknya* (Mv) 105
alsóujj — a kozsók ujjának alsó része: *ālsouj* (Kszt). A kozsók ujját két darabból állítják össze: egy alsó- és egy felsőujjból 183

- általöltés — széles laposöltés, a darázsolás alapja: *átalőjtés* (Mk)
240. kép
- ánghia — 111, 263
- ánghiaosztó — 263
- angyalos minta — (*ritka*) vagdalásos minta: *anygyalos minta* (Bh).
- angyalozás — 20. tk; 141
- anilin — 119
- anilinfesték — bőrfestéshez használt szerves festékanyag: *analin-festék* (It), *analinfestík* (Kszt, Va) 170
- anyag — a népviselet készítéséhez, hímzéshez használt ruhaanyag, textília (Kal.) 164
- apró — a szokásosnál kisebb (öltés, minta) 164, 179, 184
- aprógyöngy — egészen kisméretű színes üveggyöngy a pártá v. a kötény ráncolásának díszítésére: *aprógyöngy* (Mé, B, M), *aprógyöngy* (Kp, S) 184, 249
- apróhányás — kicsi öltésekkel varrt darázs a kötényen: *apróhányás* (It) 171
- aprópúp — 215, 217. kép; 109
- aprórác — kicsi, keskeny rác szoknyán, kötényen, gyolcsfersingen: *aprorác* (Nk).
- aprórózsás — (*ritka*) mintaelem a selyemkendő nevű írásos mintán (Kszt) 184
- aszaj — 105, 106
- asszonyosing — 30. tk, 95. fk; 100, 101, 102, 145, 156, 168, 171. 197, 249, 260
- asztalfutó — 158, 253
- asztalközép — (*új*) olyan, hímzéssel díszített, kisebb méretű terítő, amely csak az asztal közepét fedi (Mb).
- asztalláb — 1. X alakú vagdalásos mintaelem (M, S). 2. X alakú motívum muszuj, kötény darázsolásán (V, T, Kk). 3. X alakú motívum szálánvarrott kézelőn (T). 4. kötésminta eleme lepedőben (T, Kk). A Nádas mentén a kötények, szoknyák ráncolására gyöngyből is raknak ki ilyen mintát. Szötteseken is előfordul 25. tk, 196. kép; 93, 97, 103, 110, 142, 158, 164, 165, 177, 178, 188, 191
- asztallábas — 25. tk. 196. kép, 84, 93, 123. fk; 44, 97, 102, 103, 105, 110, 112, 142, 186, 260, 261
- asztallábas darázs — 25. tk; 143, 172
- asztallábas hányás — 25. tk, 108. fk; 143
- asztallábas kötés: *asztallábas kötés* (M).
- asztallábas rózsás — 101
- asztalos — 25. tk; 143
- asztalravaló abrosz: *asztāraivaló abrosz* (V) 172
- asztalterítő — 158
- átfércel — 161, 169
- átiszik — magába szív, vesz (festéskor a bőr festéket) (Va).
- átölt: *átőt* (V, Mé, Kszt) 169
- átöltöget: *átőtöget* (Mv).
- átsző — (*ritka*) gyöngyhímzéssel díszít (ráncolást a kötényen): *átsző* (V, Mé, Nd).

áztat — írásos hímzést vízben tart, hogy az előrajzoláshoz használt festékanyag eltűnjék (Bh).

aszúr — 23. tk, 152—3. kép; 142, 158, 164

bab — 216—7. kép; 112, 164, 187

baboz — pontszerű motívumot varr a mellrevaló rózsájára (V) 166

bagazia — 37. tk, 18. szfk; 111, 148, 152, 155, 186, 261

bagolyfüles gallér — 102; 92. fk

bagolyfüles kézelő — (*rég*) szálánvarrott geometrikus motívummal díszített kézelő asszonyosingen: *bagolyfüles kézelő* (V) 89. fk; 102

bakaraszos — (*ritka*) arasznyi széles keresztzemes minta lepedőaljon (Kszt) 168

bakháló — 161, 164, 165, 187

barackmag — 187. kép; 93, 164, 165, 187

barackmagos: *barackmagos* 1. keresztzemes gallér- és kézelőminta (V, Kk, Ny). 2. kötésminta asszonyosingen (V). 3. darázminta kötényen, szoknyán, muszujon (Mé, Ny, Kk, Mb). 4. szöttes minta (Sz). 5. fodorvászón mintája (It) 89, 93. fk; 36, 102, 110, 259, 260

báránybőr: *báránybőr* (Va), *báránybőr* (Gym, It, V, Kszt) 119, 171

bárányos — vagdalásos minta stilizált báránymotívummal (Sz).

barna — 38, 39, 124, 164

barnapiros — 38, 162

bársony — 164

bársonymellrevaló: *bársonymellrevaló* (Sz), *bársommellrevaló* (K) 127. fk; 124

bársonyposztó — 111

bársonyváll — 107, 171, 194, 198

beáztat — szövés után vásznat vízbe tesz, hogy összemenjen: ~ (Bt), *béasztat* (Kf, Ny) 169

bebaboz — kicsi kerek motívumot varr darázsolásra (Mé) 160, 169

bécsihorgas: ~ (Bh, Jt, Kk), *bécsihorgas* (K) 20. fk; 171

bécsikendős — 88. kép; 33, 168

bécsikeresztés: *bécsikeresztés* (Nk) 89. kép; 171

becsíp — levág egy keveset (hímzőszálból) (V, Mé, Nd).

becsipkelábaz — huroköltéssel körbevarr írásos hímzést, ehhez rögzítik a csipkét: *bécsipkelábaz* (Mv) 9 fk

becsipkéz — tüvel csipkét varr hímzés szélére: *bécsipkéz* (Mv) 9. fk; 265

bécsirózsa — 88. kép; 171

bécsirózsás: ~ (Bh, Kf, Nk), *bécsirózsás* (Sz), *bécsirózsás* (Bh, It) 88. kép; 3. szfk; 57, 255

bécsitulipános: *bécsitulipános* (Kk). 93. kép

bedarázsol — a ráncolás alapszálaikat átölti: *bedarázsol* (Kk) 241—2. kép; 147

befest — festékekkel bevon (bőrt) (Gym, It, Kszt).

befog — hímzéssel két oldalról rögzít: *béifog* (It).

befogal — 48

befogaz: *béifogaz* (D, Mv), *béifogaz* (Va) 169

befogazás — vagdalásos hímzés *foggal* való díszítése (Va).

befűz: *béfűz* 1. fogat varr vagdalásos hímzésre (Mb, K). 2. selyemszállal bevon (pártát) (Mb). 3. szalaggal összehúz (női mellényt) (F).

behajt — visszatűr (szegélyt a börmellényen) (Kszt) 169

behány — 1. nagy huroköltésekkel levarr (szélt hímzésen v. ruhán): ~ (Bt), *béhány* (Mb, Ny, Sz, Kf, Mv), *béjhány* (Zs). 2. kivágott szálvégeket levarr (vagdalásos hímzésen): *béhány* (M). 3. tűzött csipkét varr: *béhány* (Kk, Nk, Bt). 4. Vmilyen szállal vmit bevon: *béhány* (It, Kp, S) 158, 249

behányás — 14. kép; 45

behurkol — huroköltéssel levarr (Kk) 167

behúz: *béhúz* 1. hímzés közben ráncba beölt (Kszt). 2. vmilyen anyaggal v. szállal vmit bevon (It, S).

beissza — magába szívja (a festéket a bőr) (Va).

békaláb: *bíkaláb* 1. mintaelem ing kötésében (T, Bt, Nd). 2. mintaelem vállfőn (T, Bt, Nd) 94. fk; 165, 187

békás fejtő — 37

beken — bevon festékekkel (bőrt) (Kszt).

beköt — hímzéssel két oldalról rögzít (B) 169

bél — keresztzál (vászonban): ~ (Kszt, D, Jt, S), *béjl* (Ny, Kf) 164, 186

bélbevaló — keresztzál (vászonban): ~ (T, Nd), *bélbevalóu* (Gym, Mv).

beleereszt — beleszab (bőrt ruhába) (Va).

belehúz — befűz (szirnyot bőrbe): *beléhúz* (Kk).

beleköt — kötést varr két vászonszél közé: *beléköt* (B, It) 252

beleölt: *beleőt* (Kszt).

belerakódik — mintásan rögzítenek (gyöngyöt darázsba): *beléjra-kódik* (M) 166

bélés — 99

beleszövődik — belevarródik: *belészüvődik* (Mé, Nd, T, V).

belever — keresztfonalat bordával beüt: *belévèr* (It, K, Ny, S).

beleverő — keresztfonál vászonban: *beléverő* (Zs), *beléverőü* (Kf), *beléjverő* (Kp).

bélfonal — keresztzál vászonban (It, Sz, Mb, K, Gyv, V, Mé, T, Bt, Nd).

belucskoz — megnedvesít (kifeszített mellrevalót) (Gym).

beöltés — huroköltés a hímzés szélén, amelyre a csipkét varrják: *bëőtís* (Bh).

beparámázódik — szálvonásos, lyukas sor varródik a vagdalásos hímzés szélére: *béparámázódik* (Bt) 152—3. kép

berak — 110

beráncol — ráncokat rögzít varrással (Mk) 256

berbécsbőr: *bèrbédzsbűr* (V, Va).

berbécsszarva — 198. kép, 36. fk; 93, 164, 165, 187

berbécsszarvas — 198. kép, 36. fk; 97

berka — 36

berlini — kék színű hárász: *bèrlini* (Kf).

berókánéz — 35. tk; 240. kép; 147, 160

berostélyoz — 35. tk, 240. kép; 147, 249

besorul — vagdalásos hímzésen a négyzeteket alkotó szálakat átölti: *bésorul* (Mv) 152. kép

bestoppol — vagdalásos hímzésen a négyzeteket alkotó szálakat átölti: *běstuppòl* (Va) 152. kép

besuhad — 45

besulykol — 156

beszeg — 1. a szélén behajtvá végigvarr (vagdalásos hímzést): ~ (Nk, Sz), *bészeg* (Kf, V), *béjszeg* (K). 2. szegéllyel lát el (vmely ruhadarabot): *bészeg* (It, Kk), *béjszeg* (K, F) 158, 162

beszínél — 1. egyszínű hímzőcérnával mintát varr: ~ (It), *bészínél* (Kp, S). 2. laposöltéssel fogakat varr vagdalásos hímzésre: *béjszínél* (Kp) 250

beteker — hímzőszállal bevon: *bétekèr* (Kp).

betölt — 1. a vagdalásos hímzés ki nem vágott szálait öltéssel átcsavarja: *betőt* (Va), *bétöt* (T), *betőüt* (Ny, Sz), *bétőt* (F, Mb, D, Gym, Mv), *béjtőüt* (Kp). 2. a darázs alapját mintásan levarrja: *betőt* (T, Nk), *bétöt* (Kszt), *bétőt* (Kk, Kszt), *bétőüt* (F), *béjtőt* (Zs), *béjtőüt* (Va). 3. laposöltéssel bevarrja írásos minta közepét: *betőt*, *bétöt* (Kszt). 4. kicsi gyöngökkel kiegészíti a párta díszítését: ~ (S) 241. kép; 48, 84, 147, 253

betű — hímzett betű a varrottason, ruhadarabon (rends. a tulajdonos neve v. nevének kezdőbetűje) (V, Mé, T, Bt, Nd, K).

bevarr — hímzett mintákkal teljesen befed: *bèvàr* (Kk), *bevār* (Mb).

bever — 1. vásznat vizesen besulykol v. székhez ver, hogy tömött és fodros legyen: ~ (T), *bèvèr* (S), *béver* (M, V, Va, Jt, Kk, Kf). 2. bordával beüt keresztszálát a vászonba (Kp). 3. díszítés céljából befon, át-
sző (It) 45, 156, 169, 247, 248

beverő — 156

beverőszék — az a szék, amelyhez a vizes vásznat verték, hogy fodros legyen: *bèvèrőszék* (It).

bibliafedél — rendsz. írással hímzett vászonborító: *bibliafèdél* (Bh).

bimbó — 41. tk, 164—5, 216, 219, 227. kép, 19. szfk; 84, 91, 107, 110, 112, 114, 125, 149, 158, 164, 178, 181, 187, 193

bimbóöltés — 158, 171, 188

bimbós — kicsi kerek mintaelemmel díszített (szoknya) (Mb) 168

bincsó — 41. tk, 164—5, 168, 219. kép; 149, 161, 178, 187

bincsóok — 41. tk, 219. kép; 149

bincsókos kötés — *bimbóval* díszített kötés kötényen: *bincsókos kötés* (Bh) 219. kép

birkabőr — kidolgozott juhbőr szücsmunkához: *birkabűr* (Gym).

bocskai címeres — (*rég*) szálánvarrott minta: *boskaji címèrès* (Kf).

bocskorminta — 90. kép; 58

bodor — 119, 155, 162

bodros — fodros, hullámos felületű (vászon) (Mé) 168

bodrosruha — 112

bogártelki fog — laposöltéssel hímzett motívum vállfőn (M) 172

boglár — 243. kép; 124, 125, 164, 187, 251

bogláros koszorú — szücs-hímzés mintaeleme mellrevalón (Va) 251

bojt — 27. tk; 99, 101, 116, 143, 156, 160, 164, 177, 179, 182, 254

bokor — 40. tk, 219. kép, 19. szfk, 43, 113, 149, 158, 164, 178, 183, 187, 192, 251, 254, 256

- bokorkötés — 3, 219. kép; 102, 103, 113, 160, 171, 183, 194, 195, 198, 249, 250, 256
- bokréta — 32, 191—4. kép; 40, 41, 49, 52, 91, 93, 95, 97, 164, 178, 187, 265
- bokrétás — 49. fk; 95, 96, 168
- bokrétázás — szegélyminta vagdalásos hímzésen (Mk, D) 62. fk
- bokros — mintaegységekből álló (összehurkolás) (K, Nk) 19. szfk; 168
- bokroskötény — 42. tk, 102. fk, 19. szfk; 150, 157
- bokroskötés: *bokroskötés* (Np, K, Jt) 42. tk, 102. fk, 19. szfk; 254
- bokroskötéses kötő: *bokroskötés* (Kp) 102. fk
- bokroskötő — 42. tk, 102. fk
- bokrosrész — mintacsoport a kötény kötésében: *bokrosrész* (Mk).
- bolha — 220. kép, 91. fk; 102, 114, 164
- bolhaugrás — 220. kép, 95. fk; 102, 161, 187
- bolti — (*ritka*) gyárivászon: *bóti* (Gym, Mv), *bóuti* (Mv) 168
- bolticsipke — 107
- boltifesték — anilin (bőrfestéshez): *bóutifesték* (Va).
- boltivászon: *bótivászony* (Kp, Jt), *bótivászon* (Zs), *bóutivászon* (Va)
- 183
- bordó: *bòrdo* (Sz), *bòrdó* (Bt, Kp, Va, Kf), *bordóu* (Kf, It, Va, Zs, Gyv) 39, 124, 125, 164
- bordópiros — 125
- bordúr — 158, 164, 254
- borított csipke — 108, 167; 211. kép
- borjúsájú ing — lobogós ujjú férfiing (B, Va).
- borsó — 23. tk; 152—3. kép; 87, 94, 142, 158, 164, 165, 178, 187
- borsóhím — 23. tk, 152—3. kép; 87, 95, 142, 171, 198
- borsós — borsómotívummal díszített (vagdalásos hímzés) (Jt).
- borsóz: *bòrsóz* (Sz, Jt), *borsóuz* (Ny) 45, 165
- borsózás: *bòrsózás* (Sz, Kf), *borsóuzás* (K) 87, 165
- bő: *bű* (It, Mv) 183
- bőgatya: ~ (Mb), *bűgatya* (Mé, Bt, Zs, V, Nd, Sz, Kp, B, Bh, Kf, Gyv, Kk, Gym, Mv, T, Nk), *bűgagya* (It) 105, 155, 260
- bőing — 100, 101
- bölcsős — (*rég*) szálánvarrott minta: *bőcsős* (Kf).
- bölcsős lilimos — szálánvarrott minta: *bőcsős liljomos* (Kf).
- bőr — szücs munkához kikészített állatbőr: *bűr* (Kal.) 156, 164, 176, 257, 262
- börgomb — bőrrel bevont gomb mellrevalón (Va).
- bőrszerelés — rátétdisz bőrből a bunda ujján és zsebén (Va).
- bőség — 108
- bőujj — lobogósing ujj: *bűujj* (Ny).
- bőujjú ing — 100, 105, 152, 260
- bőujjú gyolcsing — (*rég*) a testtől elálló ujjú, gyolcsból készült férfiing: *bűuju gyòcsing* (V, Bt).
- búb — 15. tk, 33, 214, 216—7. kép; 103, 109, 112, 137, 178, 188, 193, 255
- búbos — 216—7. kép; 44, 168, 254
- búbos kötés — hímzett kötésminta a *búb* nevű mintaelemmel (M).

- bújbelé — 106, 155, 164
bújka — 38, 106
bükötő — 100, 188
bulándré — 29. tk; 144, 155, 164
buta — 39
butarózsa — (rég) darázminta: *butaróuzsa* (Zs) 187
butykó — 41. tk, 219. kép; 149, 155, 187
butykós — szálvonással és hímzéssel készült minta ingujjban és ingvállban (Bt, Kf).
butykós kötés — hímzett kötésminta (kötényen, ingen): *butykós kötés* (Nd, Ny).
búza — mintaelem cifradarázsban (Va) 103. fk; 164, 187
búzafej — 103. fk; 165
búzafejes szedés — összeráncolás módja a darázs alatt: *búzafejes szédís* (Kszt).
búzafe — 103. fk; 110, 155, 161, 187
búzafe lepédő — 56. fk; 96
búzahím — ráncokat rögzítő mintaelem a darázs mellett (Gyv).
búzavirág — 103. fk; 165
buziás vászon — 36, 174
- cakk — 1. félkörösen hímzett írásos motívum (Bh). 2. az írásos szélét díszítő hímzett csipke félkörös pereme (Bh). 3. a bokorkötés kiugró csücske (Bh). 4. rátétdísz pántlikáskötényen (It) 21, 219. kép; 54, 114
cakken — hímzett csipke vagdalásos lepédő szélén: *cakkën* (B).
cakkenos — cakkal díszített (motívum, hímzés): *cakkënyos* (Kp, Bh).
cakkenos közép — cakkos szélű írásos minta: *cakkënyos közép* (Gym).
cakkos — 21, 219. kép; 80
cakkosminta — szögletes vonalakkal tagolt írásos minta (Kf).
cérna — 37, 158, 176
cérnáváson — 5. tk; 131, 174, 248
cérnáz — 20. tk; 141, 166
cérnázás — 20. tk, 152. kép; 84, 141
cibókás — vagdalásos motívum (Kp) 37. fk; 96
cifra — 37, 179, 180, 183, 248
cifrabokor — olyan kötés a kötényen, melynek egységeit más-más színnel varrták (B) 251
cifrabokrétás szénvonós — vagdalásos ingujjminta (Kf).
cifra borsóhím — két parámasor közti dísz, melyet úgy varrnak, hogy kivágáskor kerek nyílás lesz a kivarrt szálak között (Nd) 152—3. kép; 183, 184
cifrabújka — gyönggyel és ún. *prófétával* díszített bújka (Nd, Kk).
cifradarázs — 36. tk, 106—7. fk, 19. szfk; 110, 147, 183
cifradaróc — 106, 183
cifrafog — 161. kép; 90, 102
cifragúnya — színes hímzéssel díszített ünnepi öltözet (Mv).
cifrakötés — 125. kép; 115, 183, 251
cifrakötéses — színes, többnyire növényi motívumokkal hímzett kötésű (kötény): *cifrakötéses* (B, Gym).
cifrakötő — 42. tk; 112, 150

- cifralepedő — 10. tk, 4. fk; 40, 134, 155, 183, 184
cifralepedő alj — az ágyterítő lepedő rendsz. vagdalásossal hímzett alsó sávja: *cifralepődő āj* (Mv).
cifralevél — 174. kép; 91, 183
ciframajoránna — 46. kép; 51, 58
ciframellrevaló — 243—6. kép, 134. fk, 23. szfk; 124, 183
cifra nyakravaló — 105
cifrapántlika — 107, 260
cifrarózsa — 1. vagdalásos motívum (B). 2. színes minta szoknya ráncolásán (It) 75. fk; 93, 183, 184
cifrarózsás — színes rózsaminta darázson (Zs).
cifraruha — 112, 119
cifraság — 1. hímzés minta, dísz (Kszt, Mé, Nk). 2. cifra ruha (Mv).
cifrasurc — 119, 183
cifraszédés — színes, növényi motívumokkal díszített darázs: *cifraszédís* (B).
cifraszék — 46
cifraszoknya — 112
cifraszűr — rátéttel díszített szűr (Kszt).
cifravirág — 110, 250
cifrázik — rikítóan színes mintákat varr, rikítóan öltözködik (Bt, Kf).
cifrazsebkendő — a sarkaiban virágmintával díszített zsebkendő (Nm).
cikkescsillag — 243. kép; 124
címer — 1. női mellrevalót díszítő minta: *címër* (Kk, Bh, Nd, Gym, Kszt). 2. írásos mintaelem: *címër* (Bh) 243. kép; 164, 188, 251, 263
címeres — 65. kép; 58
címeres tulipán — írásos motívum: *címërës tulipánt* (Mv).
citromsárga — 39, 188
conda — 32. tk; 145, 152, 261
condrakötő — a conda gallérjának összekötésére szolgáló zsinór (Nm, Km) 106
condrás — condrába öltözött személy (Kk) 168
- csap — nedves vásznat székhez v. kőhöz ver, hogy fodros legyen (B) 164
csápsza — gyönggyel díszített főkötő (B).
császárszakáll — 110, 115, 187
császárszakállas — virágmotívummal díszített (kötés kötényen) (Nk).
csavarás — matring (hímzőszál) (K, Kp) 167, 254
csecs — 216—7. kép; 112, 161, 188
csecsez — kicsi kerek mintát varr (a szoknya ráncolására): *csëcsëz* (Bh).
csengő — vagdalásos mintaelem: *cséngőü* (Mb) 140. kép; 87, 97
csengős — 140. kép
cserelevél — 91, 187
csereleveles — 149. kép; 87, 94, 254
cserép — 163. kép; 52, 164, 188
cseresznyemag — mintaelem női mellrevalón (Nk) 187
cseresznyemag forma — mintaelem női mellrevalón (Nk).

cserfaleveles — szálánvarrott minta: *csërfaleveles* (K), *csërfaleveles*, *cserfalëvëles* (Zs).

csetenyefás — (rég) írásos vállfőminta: *csëtinyefás* (Kf).

csigagyöngy — 99, 184, 188

csigagyöngyös — csigagyönggyel díszített (párta)

csík — 82, 161

csíkós — szálánvarrott minta két szembenálló stilizált lóalakkal (Sz. Kf).

csíkos — 20. fk; 82

csillag — 16. tk, 150—1. kép, 28, 50, 69, 131. fk; 87, 91, 96, 97, 98, 99, 101, 105, 124, 125, 138, 158, 164, 177, 178, 182, 188, 263

csillagos — 16. tk, 27, 29, 79. fk; 94, 95, 97, 138

csillagos mellrevaló — 132—3. fk; 124

csillagozás — szálánvarrott motívum a *kisnyárszai* mintán (K).

csillagpillangó — csillag alakú csillogó lemezke pártán (Nd) 188

csillagrózsa — 16. tk, 129. kép, 134. fk; 51, 82, 124, 138, 188

csillagvirág — 111, 187

csillámpozó — 28. tk; 144

csimbók — 41. tk, 219—20. kép; 149

csimbókoz — kicsi mintával díszít (kötést kötényen) (Ny).

csipafog — (rég) vagdalásos mintaelem (Kf) 188

csipke — 1. ráncokat rögzítő mintaelem önállóan v. a darázs mellett (Bt, M, Nd, Kp, Nk, Kk, Zs). 2. túvel hímzett csipke főként írásos varrottasok szélén (Fsz, Km, It, Mb, Sz, Zs). 3. kontyoláskor a fátyollal és főként egyúttal kötött gyöngyös fejrevaló (Kk, M, Mv, Kp, Mé, V). 4. fekete rátétdísz ingvállon, bújkán (F, Nk, Mv, K). 5. piros rátétdísz csipkés-mellrevalón (B, Mv, Kszt). 6. rátétdísz pántlikáskötényen és a férfiak kötényén (It, Kk, Nk, Np). 7. csipkézett gombház a női mellrevalón (It, Kszt, Mé). 8. írásos mintaelem (Mv). 9. tűzött csipke ingujj kötésében (Nk) 34. tk, 21, 212, 242. kép, 9, 20, 32, 101, 121, 127—8. fk; 39, 41, 54, 80, 95, 102, 103, 107, 110, 116, 119, 146, 165, 177, 179, 193, 194, 249, 253, 260, 265

csipkedarázs — 90. fk; 102

csipkefog — 102

csipkefőkötő — kontyoláskor a fátyol alá kötött gyöngyös fejrevaló: *csipkefükötő* (Nk).

csipkehegy — 102

csipkekötő — keskeny pántlika a párta alatt (Nd).

csipkeláb — 9, 20, 81. fk; 41, 188, 265

csipkés — csipke rátéttel díszített női mellrevaló (Bh) 128—9. fk

csipkésfog — 156. kép; 90

csipkés-mellrevaló: *csipkés-mërevaló* (Nd, Kp, B, Ny, Gym, Mv, Sz, Kf), *csipkéjs-mërevalóu* (K) 128—9. fk; 107, 171, 198, 263

csipkés szél — horgolt csipkével díszített szél: *csipkés szíl* (Kszt).

csipkésváll — 107

csipkevágó — csipkézett élű, félkör alakú szücsszerszám, mellyel a bőrmellények gombházát csipkésre vágják (Va) 171

csipkéz — 54, 165, 166

csipkés — 45

csipkéző — csipkézett élű, félkör alakú szúcsterszám, mellyel a bőrmellények gombházát csipkésre vágják: ~ (Kszt), *csipkézőü* (Bh) 165
263

csók — (*rég*) az ing két hónalj-betoldása közül az alsó (Kf).

csokor 27. tk, 110. fk; 41, 98, 106, 143, 182

csokroskendő — 98, 161

csomó — kiugró gyöngydísz pártán (Nd. Kp) 164, 250

csónak — írásos motívum nagyabroszon: *csónak* (Mv) 9. fk; 164, 188,
265

csónakforma — 9. fk; 52, 188

csontgyűszű — 40

csög — 45, 155, 162, 164

csögösbokor — olyan kötés kötényen, melynek egységei bizonyos távolságra vannak egymástól (Zs) 123. fk.

csögöz — bogot köt (hímzőszálra) (Bt, Gyv, Kf, Sz).

csögrekötés — átcavarásos technikával hímzett vállfőkötés: *csögrekötés* (Bt, Nd).

csúp — 40, 99, 164

csurdébojt — 101

csutkós — írásos minta (Kf).

csüngő — 106, 165, 167

csüngős — lelógó (gyöngydísz, rátét): ~ (S), *csüngőüs* (Mk).

csüngősbújka — olyan bújka, melyen lelógó gyöngydísz van (S) 106

csüngősváll — 107

dália — 111, 147, 187, 257

damaszt — lenből, pamutból mintásan szőtt, ritkán hímzésre is használt kelme: *damasz* (K).

darázs — 36. tk, 241—2. kép, 95—6. fk; 37, 81, 101, 102, 103, 109, 147, 164, 165, 175, 187, 193, 194, 250, 253, 256

darázminta — átcavarásos hímzés a ráncok rögzítésére (Mv) 171; 241—2. kép.

darázsos — 35. tk, 241—2. kép; 119, 147, 165, 167

darázsolás 35. tk, 241—2. kép; 38, 146, 147, 159, 165, 167

darázsos — 254, 259

darázsos kötő — darázzsal díszített kötény (Mb).

darázsú: vmilyen ~ darázzsal díszített (kötény) (Bh).

daróc — 32. tk; 106, 145, 152, 164

déemcé pamut — (*rég*) fényes pamutszál hímzéshez (Mk). — (<DMC) 37, 99, 109

déemcés — *déemcével* varrott (Sz).

delta — (*rég*) hímzőcérnaféleség: *délta* (Kszt).

dereka — köténynek, szoknyának a derekat fedő, rendsz. hímzett része: *dërëka* (Gym, Mb) 186

derékalj: *dëríkāj* (K).

derékbőség: *dëríkbusíg* (K).

deszka — a szúcshímzés eszközeként használt deszkadarab: *dëszka*, *dëcka* (Gym).

deszkadarab: *dëckadarab* (Gym).

diófagomba — 119

- diófatapló — diófán növény tapló (bőrfestéshez) (It).
diósbojt — 101
díz — hímzett v. rátét díszítmény (Bh, Nk) 164, 177, 179
díszes — 1. rátétdíszszel v. hímzéssel ellátott: *díszés* (Bh, Kp). 2. szí-
nes: *díszés* (Bh) 168
díszesbújka — rátétdíszszel (gombokkal, gyöngyökkel) ellátott bújka:
díszésbújka (Mv).
díszít — 1. rátétdíszszel ellát (K, Mb, Mv). 2. hímez (Bh).
díszítés — hímzés: *díszítés* (Kszt).
díszkendő — (*új*) szobadíszként használt hímzett kendő (Va).
díszpárna — 41
díványpárna — 14—7, 66. fk; 41, 253
dokk — 36
dorombos — (*rég*) írásos minta (Kf).
dörzsöl — bedörzsöl festéket (bőrbe) (Gym) 164
drapéria — 42
drappdokk — (*új*) drapp színű, hímzésre használt zsávoly (Bh).
dressz — 106
dróttú — 39
dufla — nagyon díszes (Ny) 155, 162
duflamajoránna — írásos motívum (Mv) 31. kép
dulándlé — 29. tk; 38, 98, 99, 144, 182
duplagörgina — 124, 183, 184
duplahurok — 13. tk, 16. kép; 136, 183
duplakerekszem — 18. tk, 12. kép
duplakeresztszem — 18. tk, 12. kép; 139
duplamajoránna — 31. kép; 49, 56
dupla nagyszarufa — pántlikából készült rátét kötény szélén (Kp)
124. fk
duplasujta — 19. kép; 87
duplaszarufás — 233. kép
duplaszerelés — kettős rátétdísz kozsókon (Va) 251
duplatűzés — ránc kétsoros rögzítése (szoknyán): *duplatűzés* (Kp).
dupláz — öltést megkettőz (Gym) 166
duplazsinór — 19. kép; 49, 56, 57, 68, 76, 183
dús — 46
dülős — 118. fk; 110

egérfüles — (*rég*) szálánvarrott minta: *egérfüles* (Kf).
egérnyom — 186. kép; 91
egészbarna — sötétbarna (Va).
egész langyos — nagyon langyos (bőrfesték): *egész lanygyos* (It).
égszínkék — 38
egybokros — egy kötéssel díszített kötény: *egybokros* (Kk, Kszt)
102. fk; 259
egybokros ing — 102
egybúbos — 216. kép; 112
egyenes — 18. kép; 108
egyenes barackmagos — (*rég*) darázminta: *egyénés barackmagos* (Kf).
egyenes darázs — 99. fk

- egyenes paráma — 152—3. kép; 87, 183
egyenes zsinór — 18. kép; 48, 57, 183
egyenet — kiszámol, beoszt (mintát) (Va).
egyes — 221. kép; 35, 114
egyespók — elkülönített kerek motívum szoknya ráncolásán: *ëggyes-
pók* (Gyv) 216. kép
egykebolás: *ëtykabolás* (Gyv) 231. kép
egymákú: *ëgymáku* (Kf) 177. kép
egypénzü — 177. kép
egypókos — 216. kép; 112
egypúpos — 216. kép; 112
egyrend csillagos — 246. kép; 124, 172, 257
egyrendes fog — 123. kép; 82
egyrendes hárászosing — 89. fk; 100, 102
egyrendes kötény — olyan pántlikáskötény, melyen rátétdíszként egy
rend szalag van: *ëgyrendës kötény* (Kp).
egyrendtöltéses lepedő — 78. fk; 97
egyrendtöltéses tábláslepedő — 76. fk
egyrózsás — 110; 16. tk
egyszín: *ëtyszín* (Bh, K, Kp) 250
egyszínű — 37, 183
egyszíves — 103. kép; 68
eladogat — rendre másoknak elad (varrottast)
elegyes — 6. tk; 35, 132, 133, 152
elegyes lepedő — elegyesvászonból szőtt lepedő: *ëgyëles lepedő* (V)
elegyesvászon — 5—6. tk; 34, 35, 131, 132, 156, 247, 248
elfejtőz — 35. tk; 241—2. kép; 109, 147, 169
elhagyul — megfakul (Mé, T, V).
elhány — 35. tk; 241—2. kép; 109, 147, 161, 253
elhányás — tűzött csipke alapja (B, T).
elhasít: ~ (Ny, Zs), *ëhasit* (K).
elhurbol — viseléssel elszaggat (ruhát) (It, Bt, M, T, V) 169
eljártat — többször körbe haladva gyönggyel díszít: *ëjártat* (B).
ella — selyemcérna márkája (Mb) 253
elnagyol — 20. tk, 152—3. kép; 141, 169
elnyomorít — 45
elnyújt — 169
eloszt — arányosan elhelyez (mintát, rátétdísz) (Gym, Mk).
elő — elülső része (ruhának) 164
előöltés: *ëlőötis* 1. vonalszerű motívumok hímzésére használt öltés
(Bt, Kf, Kk, Nk). 2. duplakeresztzemes öltés (Nk) 10, 12. kép
elsőfogas — laposöltéssel varrt motívum vállfőspárnán: *ëlsőüfogas*
(K) 21. fk
elszab — 250
elszálal — szálszámolást elvét (Fsz) 83, 169
elválaszt — mintaegységeket elkülönít (Mv).
eper — 104. fk; 111, 187
epres — (*új*) darázsminta kötényen: *eprës* (Kszt) 104. fk
esztováta: *ësztováta* (Asz, Nm, Fsz), *isztováta* (Km).
ezüstgyöngy — fényes, fehér gyöngy (pártán) (Kp) 186

- ezüstgyűszű — 40
ezüstszál — ezüstös színű szál (rátét pártán) (S).
ezüstszalag — ezüstös szalag (pártán) (S).
- fa — 47
fagomb — gyöngyös bojt készítéséhez használt gomb (S).
fagubó — gyöngyös bojt szárára rakott, selyemmel bevont dísz (Kp).
falvédő: ~ (Zs, Nk, Gym, Bt, Sz, Bh, Gyv, Kk, Kf), *falvéidő* (Kp),
fälvédőü (Sz), *falvidő* (Kf, Kszt) 18. fk, 5. szfk; 42, 158, 162, 170, 255
faorsó — minta írásához használt orsó (Bh).
faragásos doboz — fából készült, fényezett, faragott kazetta (Kf).
farkasfog — 160. kép; 82, 90, 187
farkasfogas 1. *farkasfoggal* díszített (V). 2. olyan levéllel díszített,
melyen kicsi négyzetek maradnak varratlanul (V).
farkasnyom — (*rég*) szálánvarrott minta (Kf).
fátyol — 29. tk; 149, 260
fátyolkendő — 29. tk; 144, 182, 261
fátyolkeszkenő — 29. tk; 144, 162
fecskefarkas: *fëcskëfàrkas* (It) 7. kép; 43
fecskefarak — 7. kép, 93. fk; 102, 103, 187
fehér — 34, 37, 179, 180, 183, 192, 193, 194, 260
fehérabrosz — vagdalásos asztalterítő: *fehírabrosz* (Va).
fehér cérna — vagdalásos hímzéshez használt cérna: *fehír cérna* (Kf).
fehér daróc — fehér színű, női daróc (Bh, Va) 183
fehéredik: *fehíredik* (Kk, S).
fehéres — 19. tk, 152—3. kép; 84, 140, 158, 182, 251
fehéreses — fehér szálánvarrott lepedő: *fehíresës, fejéresës* (B).
fehéreses lepedő — 10. tk; 134
fehérez — 20. tk; 141, 166
fehérezés — 20. tk; 141
fehérít: *fehírit* (Kk, V) 156
fehérített vászon — 34, 172
fehérkeszkenő — 29. tk; 144
fehér selyemszoknya: *fehír sejëmszoknya* (Kf).
fehérszoknya — (*ritka*) alsószoknya (muszuj alá): *fehírszoknya* (Bh).
fehér szörkendő — 98, 261
fehérvászon — 183
fejkötő — gyönggyel díszített, a fátyol alá tett fejdísz (Mv).
fejtő — 37, 109, 176, 247, 265
fejtős — szöttes: ~ (Kk, Nd, Nk), *fëjtős* (Gyv, Kk, Zs), *fëjtőüs* (K,
Ny) 37, 43, 168
fejtős abrosz — 172
fejtős vászon — szöttes mintájú vászon: *fëjtőüs vászony* (Gyv).
feitőz — széles laposöltéssel alapot varr (daráznak) (T) 166
fekete — 37, 38, 106, 125, 179, 180, 183, 192, 193, 194
feketehárászos ing — 102
feketehárászú ing — fekete hárászsal kivarrt vállfősing (Kf).
félágú — (*rég*) írásos minta (Ny, Kf, Gym, Mv).
felakaszt — derékhoz tűz (muszujt): *fëlakaszt* (D) 169
félbarackmag — 188. kép; 93

- félbe — félig készen: *félbe* (K).
félbimbó — 166. kép
félbokor — cikcakkos szélű motívum a szegély megerősítésére (Kk, Mv).
félenoldalal — 79. fk; 97, 168
félenparáma — 152—3. kép; 87, 183
félenrózsás — (rég) vagdalásos minta: *félénrózsás* (Kf).
félentöltés — (rég) cikcakkos vagdalásos minta (ingujjon): *félintőtítés* (Kf).
felfeléfoglalós — 122. fk; 110
felfog — hozzáerősít vmit vmihez: *felfog* (Mv).
felfőz — felforral (festéket a szücsmunkához) (It).
felfűz — cérnaszálra v. drótra húzva felerősít (gyöngyöt pártára): *felfűz* (K).
felhagy — népviseletet városi öltözetre cserél (V, Mé, Bt, M).
felhajt — felvarr (kötény, szoknya aljat): *félhajt* (Gym), *fölhajt* (Mb).
felhasít — csíkokra szabdal: *félhasít* (Kszt).
félhurok: *félurok* (Kk, Nk) 183
féling — hímzéssel alig díszített gyereking (D, Ny, Kf).
felkezd — divatba hoz: *félkezd* (Mv) 169
félmacskanyom — 185. kép; 91, 93
felold — vegyileg old (festékport) (It) 169
felplüssöz — plüss szegéllyel lát el (kocsókot): *félplüssöz* (Kszt) 169
felrak: *férak* (It) 41
félrózsza — 190, 192. kép; 93, 192
félrózsás — félrózsával díszített (Kf).
felső közép — mellrevaló hátának felső része: *felső közép* (Bh).
felsőujj — kocsók ujjának felső része: *felsőujj* (Kszt) 183
félsujta — olyan öltés, melynek csak egyik végén van hurok (Bh).
felszed — 1. ráncol: *fészéd* (V, Mé, T, M). 2. nyújtószálat a mintának megfelelően felemel: *fészéd* (Np).
felszeg — felvarr: *fészeg* (K).
félszél — vászonszél fele: *félszél* (Mb) 171
felszerel — bőr rátéttel díszít (mellrevalót): *félszerél* (Kk).
felteker — felcsavar (hímzőszálat) (Kp).
feltűz — derékba tűz (muszujt): *feltűz* (Mk).
felvagdál: *félvagdál* (Mv).
felvarr — 1. varrással felerősít: *félvār* (Kp), *fölvār* (S). 2. gépi varrással felerősít: *félvār* (Va), *félvār* (Va, Kszt). 3. mintát hímez: *félvār* (F).
felvarródik — kihímeződik: *félvāródik* (K).
felvesz: *félvész* (Mk, Bh, Gym) 47
felvetés — szegély felvarrása (kocsókra): *félvetés* (Kszt).
félszinór — 48, 183
fémcérna — fényes hímzőcérna (Gyv) 186
fémlík — fénylik (a hímzőszál): *fímlík* (Kp) 167
fényes: *fínyes* (Np), *fínyés* (B, Kp, Nk).
fényes gyöngy — (M) 249
fénygyapot — (rég) vagdalásos hímzéshez használt fényes pamutszál (Mb).
fenyőágas — 33. fk, 94

- fenyőkörte — 52. kép, 9. fk; 41, 52, 155, 187, 265
fénypamut — fényes pamutszál vagdalásos hímzéshez: ~ (B, Bt, Gym), *fémpamut* (B), *fémpamut* (K).
férc: *firc* (Kk, Nk) 36. tk, 241—2. kép; 147, 175, 260
fércel: *fircel* (Zs), *fircél* (Mk), *fircöl* (S) 110, 155
fércelés — ideiglenes varrás, mellyel papírt erősítenek a kötény fonákjára, hogy tartsa az öltéseket (Zs).
féreg — 20. tk, 152—3. kép; 84, 160, 187
férfi bekötősmellrevaló — ujjatlan, csak a szegélyén hímzett bőrmellény: *férfi bekötősmellrevaló* (Kszt).
férfiing — 105
férfi koszorús — 245. kép; 124, 257
férfimellény — ujjatlan, kevés hímzéssel díszített bőrmellény (Va).
férfimellrevaló: *férfimellrevaló* ((It, Nk) 245. kép
férgéz — 20. tk, 152—3. kép; 84, 141
férgézés — 20. tk, 152—3. kép; 84, 141
fersing — 105, 111, 155
fest — 164, 262, 265
festék — 119
festékes — festékkel bekent (bőr): *festikés* (Kszt).
festés: *festís* (It, Kszt).
fésűtartó — 42
ficsirgózik — 7. tk; 133, 156, 166
firhang — 42, 248
flanell — 155
flitter — 28. tk; 143, 144, 181
flitterez — flitterekkel díszít: *flitteréz* (S) 166
flutura — 160
fodor — 1. fodros, hullámos felületű (Nd, B, Zs, Bh, Kf, Gym). 2. redő (B, S) 119, 132, 179, 180, 194
fodorgyapot — 25
fodorság — vászon fodros felülete (Gyv).
fodorvászon — 5. tk; 34, 35, 131, 132, 156, 170, 174, 184, 197, 247, 248, 253, 254, 262, 264
fodros — hullámos felületű (vászon) (V, Bt, Mb) 247
fodrosgyapot — fodorvászonhoz használt pamutszál (Mé, F).
fodroskötő — redős kötény (nagyobb lányoknak): *fodroskötő* (Ny).
fog¹ — foltot hagy (színes hímzőszál) (Bt) 164
fog² — 159—61. kép; 80, 82, 84, 90, 91, 93, 102, 103, 161, 177, 178, 188
fogal — *fogat* varr (Sz, Ny) 167
fogalás — *fogak* varrása (Sz, Kp, Ny, S).
fogas — *foggal* díszített (hímzés) (T, K) 168
fogasbokréta — levelekből alakított, laposöltéssel varrt minta vagdalásos hímzésen (Bt).
fogaskötés — bokorkötéshez hasonló összevarrási mód női ingen: *fogaskötés* (Kk).
fogasrózsás — laposöltésekkel varrt rózsaminta vagdalásos hímzésen: *fogasrózsás* (K).
fogassasujta — 135. kép; 48, 87, 90
fogaz — 45

- fogazás — 37, 54, 62, 96, 97
foglaló — 26. tk, 195. kép; 103, 110, 143, 167, 177, 178, 188
foglalós — 26. tk, 195. kép, 70. fk; 44, 87, 93, 94, 102, 105, 143, 167, 249, 260
foglalósdarázs — 26. tk, 122. fk; 110, 143, 171
foglalóshányás — 26. tk; 110, 143
foglalós szálvonás — 143
foglalósvarrás — 26. tk
foka — 39
folyó — 20. kép; 49, 76, 78, 105, 178
folyóág — (*rég*) vállfőminta: *fojóág* (Kf).
folyórózsás — (*ritka*) írásos minta abroszon: *fojórózsás* (Mv).
folyótulipános — (*új*) vagdalásos minta: *fojótulipános* (Mv).
fonákja — hímzés, ruhaanyag visszája
fonal — 34, 35
fonalas vászon — 131; 4. tk
fonalvászon — 4. tk; 131
fonódik — szirnyot összefonnak bőrhímzéshez: *fonóudik* (Bh) 166
fonóház — 167, 259
fonottas — (*rég*) szálánvarrott minta (torockói eredetű) (Kf) 167
forгат — 45
forgócsillag — 243. kép; 124, 167, 171
forgórózsa — 130, 243. kép; 51, 57, 82, 124, 167, 251, 257
forgórózsás — 87. kép; 57
forintos rózsás — (*rég*) vagdalásos mintaelem (Mb) 253
forma — 45, 161, 177, 178
formál — 1. mintát alakít (Kal.). 2. lemásol (mintát) 167
formás — mintás (T).
foszlik — hímzőszál kibomlik (Kszt, T).
főkötő: ~ (V, S), *főkötő* (Mé), *fűkötő* (V, Nd, M, Kp, Nk, Sz, Kk, Bt), *fűkötő* (It, Kk), *fűkötőü* (B), *fikötő* (Bh), *fikötőü* (F, D, K) 99, 155, 171, 188
földje — 8. tk; 37, 41, 133, 252, 265
földü: *földü* (V, B, Kk), *föggvü* (Kp), *főüggvü* (Kp, Zs).
fukszia — 253. fk; 95, 111, 187
fuksziás — 42—5, 53. fk; 95, 96, 168
furkóing — 155
furulya — 163. kép; 90, 188
fuserál — 45
futó — 2. fk; 41, 57, 165, 167, 185, 258
futórózsa — vagdalásos mintaelem (Np) 187
futóvirág — (*új*) szücs-hímzés mintája börmellény szegélyén (Kszt) 187, 257
függöny — 42
fül — 15, 41. tk, 33, 219. kép; 137, 149, 161, 188, 252
füles — *füllel* díszített (írásos minta): *files* (Kk) 27. kép
fűrészfog — 159. kép; 90, 188
füttyögő lepedő — 10. tk, 3. fk; 134
fűzés, fűzis (Mb, K) 15. fk; 167
fűző — gyapjúzsinór a lájbi összefűzésére (Nm).

- galambos — 96, 168
galand — keskeny pántlika (M, Sz, Mv).
gálántos: *gélántos* (Kf, Mv) 86. fk, 13. szfk; 98
gallér — 1. az ing nyak körüli, hímzett része. 2. kozsók nyak körüli része (Kk, Kszt). 3. muszuj, kötény, szoknya felső, kemény része (V, M, Va, D). 4. vállfő felső része (Mv) 177, 249, 251, 259
gallérozás — kozsóknak gallérral való ellátása (Kszt).
gallérszíj — mellrevalónak a gallért övező része: *gallérsziju* (Bh).
garnitúra — (új) varrott darabokból álló készlet (Bh).
gatyá — bőgatyá 260
gatyagallér — a gatyá felső, ráncokat összefogó része.
gatyapálha — 106
gatyás — bőgatyába öltözött (személy) (Mk).
gatyás bokrétás — vagdalásos mintaelem (lepedőn, ingujjon) (D, Kszt).
gatyás varrás — (*ritka*) vagdalásos minta: *gatyás vārás* (K).
gatyaszél — bőgatyá elbontott, varráshoz használt anyaga: *gatyaszíl* (Kf).
gatyáület — 106, 255
gazdag — 46, 186
gazdakendő — 74. fk; 42, 95, 155, 171
gép — 185
gépel — varrógéppel varr: *gépél* (Bh) 167
gerezdes — (*rég*) darázminta muszujon, kötényen: *gèrèzdès* (It).
gidóbőr — szücsmunkához használt gidabőr: *gidóbűr* (Gym).
gircsál — 7. tk
gircsálódik — 7. tk; 133, 156, 166
gircsijálódik — 7. tk
gircsás — összebogozódott (fonal): *gircsás* (Sz), *gircses* (Nd).
gircsijás — (Bt).
gólyás — 96
gomb — 243. kép; 125
gomba — bőrfestéshez használt tapló (It) 165
gombás — 50. fk; 91, 165, 168
gombás lepedő — vagdalásos, gombás mintájú lepedő (F) 50. fk
gombház — kozsóknak, mellrevalónak az a része, ahová a gombot kell begombolni (Va, Gym) 188, 263
gombos — gombbal ellátott (mellrevaló) (Mv).
gombos bújka — 106
gombostű — színes fejű, díszként használt tű (Nm).
gondolatforma — írásos vállfőminta (Bt, Kf) 188
göcs — bog (hímzőfonálon) (T).
göcsöz — bogot köt (hímzőszálra) (T).
görbéselés — 34. tk, 208. kép; 146, 256
görgina — 243. kép, 131. fk; 124, 125, 156, 178, 251, 263
görginás — 243. kép; 257
görginás ág — írásos minta (Bh).
göröngyözik — fodrossá válik (vászon) (Kf).
gránátalmás — 112. kép; 52, 63
gubicshárász — 36

gubó — selyembojtra rátétként használt kerek fácska (Kp).
gúnya — 1. ruha, öltözet. 2. ágynemű (V) 149

gyapjú — 112

gyapjúfonal — hímzésre is használt gyapjúból font szál (Kf).

gyapjúruha — (*rég*) gyapjúból szőtt kötény (Kk).

gyapot: *gyapott* 1. gyapotszál szövéshez. 2. gyapotvászon (B, Mk) 132

gyapotos — 132, 168

gyapotosgatya — gyapotvászonból készült bőgatya: *gyapottazsgatya*
(Gym) 262

gyapotosvászon — 6. tk; 35

gyapotgatya — gyapotvászonból készült bőgatya (Gyv, Kf, Mk, Mv).

gyapotgyolcs — 5. tk; 131, 132

gyapotgyolcs pendely — 105, 172

gyapotszál — szövéshez használt pamutszál (Bt) 247

gyapotszál-vászon — pamutszálból szőtt vászon (Bt, Nd).

gyapotvászon — 5. tk; 34, 35, 41, 131, 176, 248, 253

gyári csipke — 168

gyász — 1. sötét színű ruha (Kal.). 2. fehér ruha (K, Kk).

gyászos — 38, 184, 193, 194, 260

gyászos darázsos — 109

gyászos pendely: *gyászos penygyel* (Asz), *gyászos pendèj* (Nm, Km).

gyertyás — 72. kép; 62, 192

gyolcs: *gyócs* (V, T, Bt, Nd, It, Kp, Va, Bh, Mk, Gyv, Kk), *gyóucs*
(M, It, F, K, Bh, S).

gyolcsfersing: *gyócsfërsing* (V, M, Nk, Kk), *gyócsfërsing* (Mb, Kk, Gym, M, Kf, Nk, Mk), *gyòsfërsing* (Mv), *gyóucsfërsing* (M, Sz, Ny) 176

gyolcsfersinges: *gyócsfërsingës* (Mk) 38, 111, 162, 259, 260

gyolcsing: *gyócsing* (V, Kf), *gyóucsing* (Zs, Mk).

gyolcsingelejébe való — női mellény elejét keresztben átfogó díszes pántlika: *gyócsingelejibe való* (Kf).

gyolcsingelő — női mellény elejét keresztben átfogó díszes pántlika: *gyócsingelő* (Ny, S).

gyolcslepedő — 134

gyolcspendely — 105

gyolcsvászon — pamutszálból házilag szőtt vászon: *gyócsvászon* (V)
247

gyöngy — 110, 157, 177, 179, 194, 248, 249, 250

gyöngybojt — 27. tk

gyöngykötés — 113, 184

gyöngykötő — 99

gyöngyös — gyönggyel díszített (ruha) (Kk, Nk) 94, 168, 260

gyöngyös bojt — gyönggyel díszített bojt (a legények sapkáján) (Nm).

gyöngyös bújka — 106

gyöngyösférc — 110; 110 fk

gyöngyös lájbi — 33. tk; 107, 146

gyöngyösszél — 29. fk

gyöngyös váll — 107

gyöngyöz — 107, 166

gyöngyvirág — 116. kép

- gyöngyvirág koszorú — 103. kép; 110, 172
gyöngyvirágos — 1. írásos minta (Bh). 2. laposöltéssel varrt töltelékelem vagdalásos hímzésen (Mb). 3. gyöngyvirágmotívum darázsolásban (Bh).
gyöngyvirágoz — 107
gyufatartó — kivarrott, falra akasztható vászontasak (Bt).
gyűrű — (*rég*) mellrevalón rátétként alkalmazott kicsi ringli: *gyűrű* (Mé).
gyűszű — 39, 40
- habékendő — 30. fk; 42, 155, 162, 194
hagyul — fakul (Fsz).
hajlósrózsa — 130. kép; 82
hajlósrózsás — 86. kép
hajlottrózsás — 86. kép; 57
hajó — 9. fk; 41, 188, 265
halottaslepedő — 40, 134, 168
halpénz — 28. tk; 144, 161, 187
halszem — sárga, pontszerű fémdísz mellrevalón: *hàlszëm* (T) 155, 187
hályagos borsóhím — 134. kép; 87, 142
hányás — 1. ráncokat rögzítő és díszítő hímzés kötényen, szoknyán, muszujon; darázs (T, Bt, Nd, M, It). 2. a darázs széles öltésekkel varrt alapja (V, Mé, It), 3. tűzött csipke alapja vállfős mintán (K). 4. varrottasok szélét rögzítő öltés (Sz, Kk). 5. olyan öltés, amelynek egyik végét-hurokba öltik (Kf) 35—6. tk, 14, 241—2. kép; 48, 54, 81, 110, 147, 167, 175, 248, 249
hányásos — darázssal díszített (kötény, szoknya) (Nd).
harangcérna — 37, 252
hárász: ~, *hárác* (M, B, Mb, D, Bt, Ny, Gyv, Gym) 36, 101, 109, 112, 125, 145, 176, 249, 256, 263
hárászkendő: *hárászkeszkenyő* (Nm).
hárászkötés — 113, 171
hárászos — hárászsal hímzett (ing, mellrevaló) (M, Gym) 145, 168
hárászos bojt — hárászból készített bojt (Nm) 172
hárászosing — 31. tk; 102, 145
harisnya — 116, 193, 261
hármás — 107
hármásbokor — hármás egységekből álló kötés (kötényen) (Mk) 223. kép
hármaspók — 217. kép
hármaspúpos — 217. kép
hármásvászon — 35
háromakasztalatos fog — 62. kép; 90
hárombokros — 233. kép, 119. fk; 114
hárombúbos — 217. kép
háromkötéses kötő: *háromkötésës kötő* (Fsz) 113
hárommákú — 181. kép; 91
háromöltés — 4, 233. kép; 43, 54, 160
hárompókos — 217. kép

- hárompúpos — 217. kép, 14, 15. szfk
háromrendes — három posztócsíkkal díszített (posztónadrág): *háromrendés* (Mv) 117
háromrend-rózsás — három sor rózsával díszített (vállfő): *háromrend-rózsás* (Bt).
háromrózsás — 55. fk; 110
háromszálas — vegyesen, két pamut- és egy kenderszálból szőtt (vászon) (S).
háromszél — három szél vászonból összevarrt (lepedő) (Bh) 40
háromszél lepedő — 10. tk; 134
háromszíves — 71
hasít — 112
hasíték: *hasíték* (ingen) (Fsz).
hát — ruhának, különösen mellrevalónak a hátat borító, hímzett része
hatcérna — 93. fk; 102, 103
hatkarikós bújka — 107
hatos — 23. kép; 36, 137
házicérna — 171
háziszóttas: *háziszóttas* (Ny).
háziszóttas vászon — (B).
házivászon: *házivászon* (Mv) 183, 253
hegye — 39
hegyes: *hëgyës* (tű) (Kal.) 183, 184
hegyesbokor — 3. kép; 43, 183, 184
hegyesbokros — hegyesbokorral díszített (kötény): *hëgyësbokros* (Zs)
252
hegyescsillag — nyolcszögű csillagmotívum vagdalásos hímzésen: *hëgyëscsillag* (D, Jt, Ny) 183
hegyeskötés: *hegyeskötés* (Bt) 3. kép
hegyesrózsa — 1. nyolcszögű mintaelem darázsolásban: *hëgyësrózsza* (Zs). 2. nyolcszögű vállfőminta (Mé) 183
hegyesrózsás — 110, 248
here— vagdalásos motívum (Ny) 187
hereleveles — 44
hereleveles szél: *hereleveles szél* (Kszt).
herés — 31—2. fk; 94
hétakasztat — 147. kép; 86
hétköznapi: *hétköznapi* (ruha) (Mk).
hímez — 45, 131, 166
hímzés — 2. tk; 45, 130, 131, 158
hímzett mellrevaló — 130—4. fk; 257
hintókerék — írásos rózsza-minta (Bh) 188
hintókerekes — 1. vagdalásos rózsza-minta (S, Kf, Mv). 2. vállfőminta (Va).
holmi — kisebb ruhadarab: *hummi* (Bt, Kf).
hólyaggyöngy: *hòjaggyöngy* (Nd), *hòujaggyöngy* (K, Kp).
hólyagos borsóhím — 23. tk, 154. kép.
horgas — 1. ráncokat rögzítő cikcakkos motívum szoknyán, muszujon darázs mellett (V, M, Kp, Np, Va, F, K, D, S, Kf, Gyv). 2. vagdalásos

szélminta (V, Nd, M, F, Kk, Nk). 3. vállfőminta (Bt, Zs, Nk). 4. hullámvonalszerű írásos minta (Sz, Kk, Nk). 5. S alakú írásos motívum (Bh). 6. két, a szárával szimmetrikusan összekapcsolt csigavonalból álló írásos motívum (Gyv). 7. félkör alakú motívumok szúcshímzésen (Kk) 14, 34. tk, 23, 25, 203, 206—8, 214, 241—2. kép; 49, 71, 97, 105, 108, 117, 124, 137, 146, 161, 177, 178

horgasbécsi — 115. kép; 49, 78

horgasnyima — 94. fk; 102

horgasos — 105, 161, 260

horgaspillangó — flitterből kirakott, hullámvonal alakú dísz (Nd).

horgasrózsa — 38. kép; 101, 187

horgastöltés: *hòrgastõütis* (Kf) 77. fk; 171, 258

horgastöltéses — 77. fk; 97

horgastűzés — 34. tk. 208. kép; 108, 146

horgastűzőlés — 34. tk, 208. kép; 108, 110, 112, 146

horgasvarrás — 34. tk, 208. kép; 146

horgaszinór — 14. tk, 21. kép; 49, 56, 57, 137, 183

horgol — 1. horgolótűvel csipkét készít vagdalásos lepedőre (K).

2. horgolóvassal bőrt fényesít (Va) 167

horgolás — horgolt csipke (hímzésen) (Mb).

horgolt kötés: *hòrgòlt kötis* (B) 75. fk

hosszúbojt — 101, 183

hosszúfokú tű — 39

hosszúkó — henger alakú (gyöngy bojton) (Nk).

hosszúkó gomb — 183

hosszúmellrevaló — ujjatlan, a szélein prémmel szegett és varrással díszített női mellény: *hosszumērevaló* (Gyv, Ny).

hosszúrózsa — 7. fk

hosszúsinór — 18. kép; 49

hunyadi — hímzett darázminta (Nd) 168

hunyadias hányás — 109, 168

hunyadi bújka — Bánffyhunyadon készült, gépi hímzéssel díszített piros és zöld mintájú kabátfele (Mé).

hunyadi kötés — 102, 171

hunyadi szedés — csíkkal díszített hímzett darázs: *hunyadi szedés* (Kp)

184

hunyadi sinór — 18. tk, 139. kép; 139, 140, 182

hurbol — 155

hurboló — 115, 162, 167, 185

hurkosrózsa — 127. fk; 124

hurok — 162

hurok öltés — 13. tk, 16. kép; 136, 155

hurokra öltés — 13. tk, 16. kép; 136

hüvelykes — 106

ín — 20. kép

inas — 1. (*ritka*) szálánvarrott minta (Gym). 2. olyan írásos minta, melyben hullámvonal van (Gym, Mv).

inasfog — (*rég*) vagdalásos motívum (Kf) 171

ing — 38, 177

- ingelő-pántlika — 107, 172
inges: *ingës* (Mk, Nk).
ingkötő — 101
ingujj: *ingúj* (Kal.).
ingváll — 1. női mellény, pruszlik (K). 2. vállfő (Nk) 145; 31. tk
ingvállas — vállfővel díszített (ing) (Nk) 168
ingvállas ing — 31. tk; 145, 260
inima: *inyima* (Nm) 126, 216. kép, 93—4. fk; 81, 82, 102, 103, 105,
160
ír — 11. tk; 46, 134, 135, 152, 156, 158, 165, 174, 175, 255, 264
írás — 46, 161, 165
írásos — 12. tk; 135, 136, 159, 165, 168, 175, 253, 262
írásosdarázs — 36. tk; 147, 171
írásos függöny (Gym).
írásos kendő (Gym).
írásután — 12—3. tk; 136
írásutáni — 12. tk; 135, 136
írásután való — 12. tk; 135, 136
írás után varr — előrajzolt minta szerint hímez (Mk, Mv).
írásvarrás — 12. tk; 136
irha — bársonyossá kidolgozott birkabőr rátétdíszként (Nk).
irhászolás — 125, 156, 251
íróasszony — 46, 167
- jármas — 81. kép; 76
jármas kötés — (*ritka*) jármas mintával díszített kötés lepedőn: *jármas kötés* (Sz).
jártatás — 20. tk; 141, 252
jegenyés — (*rég*) szalánvarrott minta: *jegényés* (Kf).
jegy — 1. eljegyzéskor ajándékként adott ruhanemű, varrottas (S).
2. ismertetőjel ruhaneműn (Kal.).
jegykötő — menyasszonynak jegyként adott kötény (D, Ny) 114. fk;
112, 186
juhászolás — 125, 156, 167, 251
juhbőr — 119
- kabala: *kabola* — 1. szalmagyöngy (Mé, T, Bt, Nd). 2. cikcakkban kirakott szalmagyöngy (V, M). 3. pántlikás kötény sarkain levő négy-
szögű rátét (It, Gyv) 45. tk; 116, 150, 161, 177, 179, 183, 188
kabalagyöngy — szalmagyöngy: *kabalagyöngy* (V, Mé, Bt) 188
kabalás — cikcakkban kirakott szalmagyönggyel díszített (kötény):
kabolás (T) 168
kabalás hányás: *kabolás hányás* (T) 110, 184
kabalásos — szalmagyönggyel díszített (kötény): *kabolásos* (T).
kabalás ruha — olyan kötény, melyen a pántlika körül szalmagyöngy
van: *kabolás ruha* (T) 108. fk; 116
kacagós — vállfőminta (Kf).
kacsaringó — 14. tk, 24. kép, 9. fk; 41, 49, 137, 265
kacsaringós — 24. kép
kajácson megy — 146; 34. tk

- kakas — 30—1. fk; 87, 94, 96, 155, 161, 187
kakasfarok — 202, 205. kép; 101, 187, 249
kakasfarkú — 202, 205. kép; 105
kakasos — 31, 63. fk; 94
kakasosfarkú — vállfőminta: *kokasosfarku* (Nd) 202. kép
kakasos lepedő — 31—2. fk; 87, 94, 191, 194
kakastarajos — 200. kép, 34. fk; 95
kalapácsfog — laposöltéssel hímzett motívum vagdalásos hímzésen (Mv) 157. kép; 171, 188
kaliba — 1. *mák* nevű motívum része (vállfőn és vagdalásos hímzésen) (Mv). 2. pántlikából alakított négyszögű rátét kötény sarkában (Gym, Mv) 45. tk, 175—8, 231. kép; 91, 150, 188
kalibáskötő — 231. kép; 116
kalibás pántlikáskötő: *kalibás pándlikáskötő* (Mv).
kalotaszegi: *kalotaszégi* — 1. vagdalásos hímzés (Gyv, Ny, Mb). 2. dupla keresztszemes hímzés (Bt). 3. tiszta fehér színű vagdalásos hímzés (Mk) 12, 19. tk; 135, 136, 186, 253
kalotaszegi varrás — 12, 19. tk; 135, 140, 172
kancsó alá való — (Bh).
kancsós falvédő — 18. fk; 42, 76
kancsóterítő — 42
kanyar — 14. tk; 137, 188
kanyargó — 142. kép; 86
kapocs: *kapcs* (Gym, Kszt).
káposztás — 53—4. fk, 10. szfk
kapus — 98—9. kép, 5. szfk; 49, 61, 192, 255
kard — 97. kép; 51, 188
kardos — 97. kép; 61, 192, 254, 255
karika — 112, 188, 194
karikás — kerek mintával díszített (plüssös mellény) (Kszt) 257
karikó — 14, 44. tk, 22, 230. kép; 47, 49, 56, 104, 107, 137, 150
karikós — 230. kép; 107, 116
karikósbújka — 106
karmazsin — szúcshímzéshez használt kékes árnyalatú élénkpiros bőr (Bh).
karöltő — 243. kép; 125
karöltős fersing — kislányok ujj nélküli felsőruhája: *karöltős fèrsing* (Mv).
kásagyöngy — hímzéshez használt apró, fehér gyöngy (V) 162, 188
kasztenterítő — (B).
katedraterítő — templomi szószéket díszítő, varrott terítő: *katréta-terítő* (Bh, Mv) 264
kávészín — (bőrhímzésen) (B) 188
kávészínű: *kávészínű* (B).
kefetartó — 42
kék — 37, 38, 179, 180, 192, 194, 195, 254
kékít — 111, 156
kékítő — 47, 167, 255
kék parasztkötő — rátét nélküli kék kötény: *kik parasztkötőjü* (Ny).

kék szőrszoknya — kék szövetszoknya: ~ (B), *kík szőrszoknya* (Zs), *kík szőrszoknya* (K).

kender: *kendër* — 1. kenderfonal (V, M, Bh, K, Mv). 2. kendervászon (Mk) 186

kendervászon — 4. tk; 34, 35, 131, 156, 248, 253

kendő — 1. mintás fejkendő: ~ (It, Zs, Gym, Bt), *këndő* (It), *kendőü* (B, Mk). 2. hímzett díszkendő: ~ (Mb, K, Gym, Mv), *kendőü* (Va). 3. törülköző: ~ (Va, Nk) 47. fk; 42, 144, 177

kerekbimbó — 125

kerekbojt — 101, 183

kerecsillag — 124, 183

kerekfokú — 39

kerekgyöngy — gömbölyű gyöngy (Kp, Mb) 183

kereking — 97. fk; 100, 102, 103

kerek mellrevaló — rövid mellény férfiaknak: *kerek mērevaló* (Nm).

kerekrózsa — 131. kép; 82, 124, 183

kerekrózsás — 110, 260

kerekszem — 18. tk, 11—2. kép; 139

kerekszemes — 18. tk, 11—2. kép; 139, 140, 168, 175, 259

kerekszemes varrás: *kērēszēmes varás* (It) 12. kép

kereszt — 45. tk, 231. kép; 150, 188

kereszt szem — 18. tk, 11—2, 192. kép; 83, 93, 101, 133, 158, 162, 171, 175, 182, 188

kereszt szemes — 18. tk, 11—2. kép

kereszt szemezés: *kērēszēmezis* — 1. kereszt alakú öltés varrása. 2. kereszt szemmel varrt dísz (Gym) 84, 167

keresztöltés — 21. tk, 152—3. kép; 141

keresztül ölt: *kērēsztil ōt* (Kszt).

kerül — 103

keskeny: *keskēny* (Kal.) 183

készít: *kīszit* (Mv).

keszkenő: ~ (Nd, Sz, Zs), *keszkenőü* (Gyv), *keszkenyő* (Kk, T), *kesz-könő* (D, Kf), *keszkönőü* (Mk) 39, 98, 144, 155, 177

készület — (*rég*) a párta tartozékai (Fsz) 167

kétakasztalatos fog — 157. kép; 90

kétbokros — 222. kép, 118. fk; 114

kétbokros kötő — 103. fk

kétéves vállfő: *kétéves válfü* (Mv).

kétféle ág — (*rég*) vállfőminta (Mv).

kétkabalás: *kétkabolás* (Gyv) 233. kép

kétkötéses ing — 92. fk; 100, 102

kétlevél — két szimmetrikus levélből álló minta mellrevalón (Nk).

kétmákú — (*rég*) két mákkal díszített (vagdalásos minta) (Kf, Kszt).

kétnyüstös — 34, 247

kétnyüstös szöszvászon — (*ritka*) szöszfonálból szőtt vékony vászon (Gyv).

kétnyüstös vászon — 34, 247

kétpéznü — két mákkal díszített (vagdalásos minta) (Mé).

kétrénd — két, párhuzamosan elhelyezett rátét (ingvállon) *kétrénd* (Mv).

- kétrend csillagos — 246. kép
kétrendes: *kétrèndës* (F).
kétrendes csillagos — 246. kép; 124, 257
kétrendes fog — 124. kép; 82
kétrendes hárászosing — 90. fk; 102
kétrend pántlika — 123. fk; 116
kétrend pántlikás — 122. fk
kétrend rózsás: *kétrènd rózsás* — 1. írásos minta (Kf). 2. vállfőminta (Bt).
kétrend szarufa — két pántlikából alakított négyszögű rátét kötény sarkán: *kétrènt szarufa* (Zs) 123. fk
kétrend szarufás — 233. kép
kétrend töltéses: *kétrènd tőtísës* (D), *kétrèn tőtísës* (Bh, Mb), *kétrèn tőtütísës* (Va, Zs, Mb), *kétrènd tőtütísës* (Ny) 62, 64, 72—4. fk; 93, 97, 253
kétrend töltésű: *kétrènt tőtissü* (Zs) 72. fk
kétrend tűzőlés— ráncok két öltéssorral való rögzítése kötényen: *kétrèn tűzőlés* (F) 172
kétszálas — két szál gyapotból és egy szál kenderből szőtt vászon: *kéjtszálas* (It).
kétszél — 40, 111
kétszél lepedő — 10. tk; 134
kétszemhorgas — 127. kép, 22, 95. fk; 57, 81, 82, 102, 103, 160
kétszeres — (*ritka*) kender- és gyapotszálból szőtt vászon: *kéjccërës* (Mk, Kszt, D, Jt).
kétszíves — 104—5. kép, 8. fk; 49, 68
kettősbokor — kettős egységekből álló kötés kötényen (Mk) 256
kettősrózsás — két rózsából álló minta kötényen (Nm).
kettőstűzés — (*ritka*) két öltéssor ingujjon a ráncok rögzítésére: *ket-tőtűzés* (Kk).
kéttulipános — 110
kézbevaló — mintás, rojtos, karon hordott kendő: ~ (Kf), *kéjzbevalóu* (Kp).
kézbevaló kendő — 39, 172
kézbevaló keszkenő: ~ (B, Nd), *kéjzbevaló keszkënő* (Mv), *kéjzbevalóu keszkënő* (Sz), *kéjzbevalóu keszkënőü* (Gyv) 99
kezd — hozzáfog (a varráshoz) (Kal.).
kézelő: ~ (Kal.), a következő fontosabb alakváltozatok tűnnek még föl: *kézelő* (Bt, Gym, Nd), *kízelő* (Bh), *kéjzelő* (M, F, K, Bh, D, Gyv, Kk, Mv), *kézelőü* (It, B, Mk, Ny), *kéjzelőü* (It, K, Bh, Kszt, Ny) 95. fk; 177, 249, 251, 259
kézimunka — 2. tk; 125, 131
kézimunkál — (*új*) hímez (Kf) 167
kézivászon — háziszóttas vászon: *kéjzivászony* (Mk).
kiadja a mintát — láthatóvá, felismerhetővé válik a minta (vászonon) (It).
kiágazik — 9. fk; 41, 166, 169
kialmáz — 127. fk; 169
kiázik — 47

kiáztat — vízben való oldással eltüntet (kékítővel rajzolt mintát) (Bh, Kf).

kiazsúroz — (*új, ritka*) szálvonással szegélyt díszít (Mv).

kibont — (hímzést) (Kal.) 169

kicakkenoz: *kicakkénéz* (Zs) 161

kicifrít — több színnel, mintával díszít (B, Gym).

kicsavar: *kicsavár* (Kszt) 169

kicsibokor — keskeny bokorkötés (kötényen) (B).

kicsibokros — keskeny bokorkötéssel díszített (kötény) (B).

kicsicsipke — tűzött csipke vállfőmintán (K) 21. fk; 82, 184

kicsihorgas — cakkosan hímzett vonal a ráncok rögzítésére (F) 168

kicsillagol — csillagmintával díszít (mellrevalót) (Kk) 169

kicsipatkós — négy kicsi, patkóformából álló írásos minta (Kp).

kicsipézn — 28. tk; 143

kicsipkéz — (Gym) 263, 264

kicsipúp — 94. fk; 103

kicsirózsa — 44. tk, 235. kép

kicsiruha — szöttes mintával díszített kendő (Nd).

kicsiszarufa — 45. tk, 235. kép, 126. fk

kicsiszék — vésett v. festett mintákkal díszített varrószék (Sz).

kicsiszíves — 71

kicsitáblás — négyszögű vagdalásos mintákkal díszített (lepedő) (B) 77. fk

kicsivirág — 112

kidarázsol — átcavart mintával díszít (muszujt) (Fsz).

kidíszít — kivarr, kihímez (Mv).

kidolgoz — kivarr, kihímez (kötényt): *kidógoz* (Mk) 166

kifakul — (Mb),

kiférgel — kivágandó szálak végeit levarrja: *kiférgel* (Mv).

kiférgez: *kiférgez* (Gym).

kifogaz — foggal díszít (vagdalásos hímzést) (Mv).

kifőz — főzéssel tisztít (gyöngyöt) (Kp).

kigépel — gépi hímzéssel díszít (bújkát) (Mb).

kígyó — cikcakkos mintaelem lepedőn, köténydarázson (Nm) 103, 187

kígyós — 1. hullámvonalszerű írásos minta (Kp, Zs, Kf), *kígyóus* (It).
2. cikcakkos vagdalásos motívum (Nk). 3. S alakú minta vállfőn (Mé, Gyv). 4. S alakú minta lobogósing ujján (Kk). 5. S alakú darázminta (Kf). 6. Tűzött csipke mintája ingujj kötésében (Nk). 7. horgolt csipke mintája vagdalásos lepedő szélén (Nk) 19, 55. fk; 76, 97, 103, 105, 191, 260

kigyöngyöz — gyönggyel kirak (Nm) 249

kihalványul — (Mv).

kihímez: *kihíméz* — 1. véséssel díszít (fát) (Kf). 2. varrással díszít (It, Mb) 124

kihímeződik: *kihímeződik* (Bh).

kihúz — 1. kivagdalt szálakat kiszed (vászonból) (K, Mb, Bh). 2. kiszed egy szálát az alapanyagból (annak a helye jelzi a minta vonalát) (Nk). 3. kikészített bőrt meghúz, hogy puhuljon (Va) 84

kiír — rajzol (mintát) (Mv).

kiírogat — (Mv).

kikezd — (Mv).

- kilencrózsás — 87. kép; 57
kimegy — vízben feloldva eltűnik (festékanyag varrottasból) (Bh).
kinagyol — 20. tk; 141
kiöltözik: *kiöltözik* (Mb).
kirajzol — 11. tk; 110, 134, 262
kirajzolódik: *kirajzolódik* (Bh, Mv) 166
kirak — gyöngyhímzést készít (M, It, Mv, Kp).
királygyapot — 37, 252
kirostolódik — 45, 169
kirosto — 106, 166
kisablakos — kis, átcsavart keresztekkel díszített négyzet (vagdalásos hímzésen) (Gym).
kisabrosz — 41
kisabroszközepű — (*új*) írásos minta díszpárnán: *kisabroszközepű* (Kp).
kisabrudi — (*rég*) vagdalásos ingujjminta (Kf, Kszt).
kiságas — 42. fk
kisárgáz — sárga ringlivel díszít (hímzett mellrevalót) (Kk).
kisbagazia — 111, 261
kisbimbó — 1. vagdalásos szegélydísz mintaeleme (Fsz). 2. mintaelem a kötény bokrai között (Mb) 41. tk, 219. kép; 93
kisbimbós — vagdalásos szegélydísz mintája (lepedőn, ingen) (Mv).
kisbokréta — 182. kép.
kisbokrétás — 193. kép; 93
kiszóglaló — S alakú darázminta kötényen (Nm) 184
kiszóglalós — 72. fk; 97, 110
kiszólyó — 105
kishorgas — cikcakkos vagdalásos minta (T).
kisírásos — 48, 159
kiskabala — 45. tk, 235. kép
kiskereszt — 45. tk, 235. kép; 58
kiskígyó — kis, S alakú motívum (Nm).
kiskönyökös — (*rég*) vagdalásos minta ingujjon (Kf).
kiskör — (*ritka*) kicsi írásos rózsaminta (Mv).
kislevél — vagdalásos motívum (Nm).
kismajoránnás — írásos szegélyminta (Bh).
kismajoránnás fog — 95. fk; 102
kismák — 180. kép, 84. fk; 91, 98
kismakk — 180. kép, 91, 98
kismajárszai — 82—3. fk; 97, 170, 197
kisolló — 40
kispénz — 143
kispénzes — 112, 261
kispukétos — 150. kép; 87, 94, 95
kiszórsa — 16, 44. tk, 235. kép; 126. fk; 116, 138, 150
kiszórsás — 16. tk; 95, 96, 115
kissima — fonatos öltés vagdalásos hímzésen: *kissima* (Asz).
kisszarufa — 45. tk, 235—6. kép, 110. fk; 116, 170, 252
kisszarufás — 124. fk.
kisszék — 46

- kistáblás — négyszögű vagdalásos mintákkal díszített (lepedő) (B)
77. fk
- kistányéros — (*új*) kör alakú írásos minta (S).
- kisterítő — 82—5. kép; 41, 42
- kistöltés — kicsi vagdalt négyzet: *kistőtis* (Gym).
- kistulipános — 66. kép; 58
- kistürei — 16. tk, 87. fk; 98, 138
- kisvetés — 45. tk, 235. kép, 110. fk
- kiszab — kellő alakú, méretű darabot vág ki anyagból, bőrből (Kal.).
- kiszabódik: *kiszabóúdik* (Bh).
- kiszed — (szálat az alapanyagból) (Nk).
- kiszorít — kinyom, kicsavar (nedves bőrt): *kiszorit* (Kszt).
- kitép — (szálakat az alapanyagból): *kitép* (Mv).
- kitölt: *kitőt* — 1. vagdalás után megmaradó szálakat átcsavar (Mv).
2. üresen maradt részeket kisebb motívumokkal díszít (Mv) 169
- kivág — 84, 169
- kivágásos — 19. tk; 140
- kivagdal — 19. tk; 84
- kíván — megkövetel, szükségessé tesz (vmely mintát) (Bh).
- kivarr — 124, 169, 247, 255
- kivarrat: *kivàrat* (Nd).
- kivarrattat: *kivàrattat* (F).
- kivarratlan — 9. tk; 133, 134
- kivarródik: *kivāróúdik* (Bh).
- kivarrottas — hímzéssel díszített (kocsók) (Va).
- klott — 111, 112, 155, 162
- kocka — 35. tk, 240. kép; 109, 147, 188, 253
- kockás — egyszerűbb darázminta (kötényen, szoknyán) (Fsz) 240.
- kép
- kockásdarázs — 35. tk, 240. kép, 102, 116. fk; 147, 183, 255, 256
- kockás közép — keresztzemes abrosz négyzetes mintával díszített közep (Kszt).
- kockáz — 35. tk, 240. kép; 147
- kockázás — 240. kép; 109, 253
- kocsikerék — írásos mintaelem (Bh) 59. kép, 2. fk; 188
- kocsikerekes — 59. kép; 57, 192
- komasszonyruha — 43
- komasszonyos kendő — hímzett kendő, mellyel a komatálás kosarat letakarják (Gyv).
- komaruha — 26. fk; 43, 194
- kondorvászon — 5. tk; 131, 132
- konfirmáló szoknya — rendsz. sötétkék színű, ünneplő szoknya (B).
- kontyolócsipke — 99, 170
- kontyolókeszkenő — 144
- kopertás — (*új*) írásos minta: *kópertás* (Kp).
- korallszín — 39, 183
- koromlé — 47, 255
- korona — tenyér nagyságú gyömgyhímzés (zsebkendőn, bokorkötésen) (Nm.) 188
- kosár — 41, 52

- kosaras — 16. fk; 76, 255
kosárruha — 43, 171
kosártakaró — 43. fk; 43, 95
koszorú — 92, 114, 244. kép; 41, 52, 125, 178, 187
koszorús — 244—5. kép, 14. fk; 76, 168
koszorús abrosz: *koszorus abrosz* (Kp).
koszorúsgörgina — 124, 251
koszorús mellrevaló: *koszorus mērevaló* (Gym) 244—5. kép
koszorúzás — kör alakú minta hímzése mellrevalóra (Va) 251
kozsock — 124, 156, 251, 262
köntös — (*rég*) egybeszabott gyermekruha (Kal.).
könyvjelző — (*új*) írásossal hímzett vászoncsík (Bh, Mb).
könyvtábla — (*új*) írásossal hímzett könyvborító (Bh).
körbevarr — (géppel szoknya alját): *körbevār* (Kszt).
körmös — 78, 200. kép; 76, 104, 105
körmös alja: *körmös āja* (Mv).
körmösbimbó — 125
körmösszór — 119
köröm — 27. kép; 49, 104, 188
körösfői — (*ritka*) vállfőminta: *körösfüji* (Mv) 168
körösfőies — szálánvarrott (hímzés) (Mv) 18. tk; 165, 168
körösfői minta — (*ritka*) írásos minta: *körösfüji minta* (Gym) 12. tk
körösfői varrás — 12. tk; 135
körte — 27, 50, 51. kép; 52, 68, 85, 161, 187
körteforma — írásos mintaelem (Mv) 7. fk
körtés — 50—1. kép, 51. fk; 68, 86, 95, 96
körtésrózsa — írásos motívum: *körtisrózsa* (Jt) 86. kép
körtésrózsás — írásos minta: *körtisrózsás* (Bh) 86. kép
körtulipános — 95. kép; 61
köt — 1. hímzéssel összehurkol, összevarr és ezáltal díszít (Kal.).
2. horgol (K, Ny, T). 3. recemintát készít (It, Gym). 4. magára ölt (kötényt) (Kal.) 39, 94, 158, 161, 174, 186
kötény — 38. tk; 147, 148, 177, 194, 250, 256
kötés: *kötés* — 1. a kötény részeit összefogó és egyben a kötényt díszítő összehurkolás (Kal.). 2. csipkeszerűen hímzett kötés lepedő, abrosz v. más nagyobb varrottas részeinek összefogására (Kal.). 3. különböző női ingtípusok ujjának széles hímzése (különösen a Nádas mentén) (Kal.). 4. női ing részeit egybefogó díszes összehurkolás (Kal.). 5. pendely részeit összefogó díszes varrás (Kk, Nk). 6. horgolt dísz a lepedő szélei között (D, T) 39. tk, 1—7, 218—9. kép, 15. szfk; 38, 39, 101, 102, 106, 111, 112, 113, 119, 145, 149, 159, 167, 175, 250, 252, 254
kötéses: *kötéses* (Km), *kötésés* (Fsz).
kötésesing — 30. tk, 14. szfk; 100, 102, 103, 145, 251
kötéseskötő — 42. tk, 225—9. kép, 20. szfk; 112, 134, 150
kötéseslepedő — 10. tk; 134
kötésesruha — 42. tk, 225—9. kép, 19. szfk
kötő: ~ (Km, Nm), *kötőji* (Asz, Fsz, M, It). 1. kötény (Kal.). 2. hímzett férfi kötény (Kp, Mv). 3. bojtos zsinór ing ujján, gallérján (Kp, Kk, M, It, T) 38. tk; 112, 148, 149, 150, 152, 167, 177, 252, 254, 256
kötőbevaló — 107

- kötőcsináló — 112, 167
kötőnekvaló: *kötőjnekvaló* (B) 251
kötött csipkémellrevaló: *kötött csipkémērevaló* (Nd).
közbülső púp — mintaelem ingujj kötésének közepén: *közbürső púp*
(V) 93. fk; 103
közép — 40, 41
közhely — közti hely: *köszhej* (It).
krepin — 28. tk
krepp — kreppfonalból készült, hullámos felületű könnyű textil-
anyag mint rátét bújkán (B).
kreppes — kreppből készült rátéttel díszített (bújka): *krëppës* (B)
168
kreppes bújka — 106
kreppszatén — 106, 112
kukorica — 54, 187
kukoricacsipke — írásos szélén lévő hímzett csipke egyszerűbb, ré-
gibb változata: *kukuricacsipke* (Bh) 188
kukoricás — 69—70. kép; 62
kurtamellrevaló: *kürtamērevaló* (Kf).
kurvarózsa — 124, 161, 187
kutyás — 90. kép, 58, 117
kutyarózsás — szörkendő mintája (Nk) 261
küllős — (rég) vagdalásos minta (Kf).
küllősrózsa — csillag alakú minta női mellrevalón (Mé) 127. fk
- láb — 126, 157—8. kép; 84, 91, 103, 186, 188
labdarózsás — (rég) 1. darázminta: *loptarózsás* (Kf). 2. szörkendő
mintája (Nk) 261
ládás — 76
lájbi — 33. tk, 98. fk; 107, 146, 152
lajtorja — 1. darázs mintaeleme kötényen (D). 2. kötés mintaelem
lepedőn (K) 188
lajtorjás — 32. fk; 44, 94, 107
lajtorjás kötés — 32, 77. fk; 219. kép
lajtorjás kötő — (ritka) vállpántos, melleskötény kislányoknak: *laj-
tórjás kötőü* (D, Jt, Ny).
lakk — mellényre rátétként és szegélyként használt lakkbőr v. lakk-
vászon: *lagg* (Gym, T, Va) 155
lakkbőr — 125, 251
lakkvászon — 134. fk; 125
lánc — 24. fk; 95, 97, 161, 188
táncolás — láncvarrás darázs szélén, kötényen (Nk) 110. fk; 167
láncöltés — 15. kép; 48, 158, 188
láncszem — a láncöltés egy eleme (szücsnímzésen): *láncszëm* (Kszt)
188, 257
langyos — (bőrfesték) (It, Va).
lapocka — 52, 68, 71, 72, 188
lapockás — 76, 109. kép; 71, 72, 254, 255
lapockalevél — négyszögű írásos mintaelem: *lapickalevél* (Kp).
laposhímzés: *laposhímzés* (Bh) 9. kép

- laposkötés — 2. kép; 43
laposöltés: *laposóitis* (Mv) 9. kép
laposránc: *lapisránc* (Fsz).
lappancs — 44. tk; 116, 150, 184
laskanyújtartó: *laskanyújtartó* (Mé, Bt, Kp, Mb, Bh, Kszt, D, Mv),
laskanyújtartóu (Ny) 42
laskáscondra — 106
lé — főzés után a diófagombából kiszorított festékanyag (Va, It, Kszt).
leányos csillagos — 246. kép; 124, 257
leányos görginás — 243. kép; 124
leányos koszorús — 245. kép; 124, 257
ledarázsol — 36. tk
ledörzsöl — (festékport bőrről) (Gym).
leeresztő pántlika — 99, 167
leesik — szabáskor levágódik: *leesik* (Mv).
lefércel — (szegélyt mellényen): *lefércel* (Kszt) 169
lefest — (bőrt): *lefest* (Kal.).
lefog: *lefog* — 1. ráncot lerak (Nk, Kk). 2. ráncot hímzéssel rögzít (F).
lefordít — lehajt (szegélyt plüssözéskor): *lefördit* (Kszt).
leforráz — (vásznot): *leföráz* (Bt) 169
lefütyög — (lepedő, falra akasztott kendő stb.): *lefütyög* (K).
legényfogó — 27. tk; 143, 170, 188
legénying: *leginying* (V).
legépel — (bőrrátétet mellényen): *legépel* (Va).
légyszárnyas szálvonás — 87
lehagy — viseletet elhagy: *lehagy* (Kal.).
lehajt — (szegélyt bőrmellényen) (Kszt).
lehajtás — szegély visszahajtása és varrással való leerősítése (bőrmellényen) (Kszt).
lehül — (bőrfesték): *lehülik* (Va).
lehút — (bőrfestéket) (Va).
leír — (*ritka*) lerajzol (mintát): *leír* (Mv).
leirház — irhával levarr (almásolást bőrmellényen) (Va) 166, 169
lejuhászolódik — levarródik egy szíjjal az almásolás női mellrevalón: *lejuhászolódik* (Bh) 263
leköt — 45
lekötés — (*ritka*) összehurkolás (ingujjon) (B) 161, 169
lemarad — kimegy divatból: *lemarad* (Mv).
le mos — 111
lenagyol — 20. tk; 152—3. kép; 141, 169
lenes — (*ritka*) olyan vászon, melyben lenfonal is van: *lènes* (Bh).
lénia — 47
lenvászon — 34, 36, 253
lepedő — 10. tk, 75—8. fk; 40, 96, 134, 177, 248, 252
lepedőalj — (vetett)ágy oldalát borító vászonlepedő hímzett alsó sávja: *lepedőaj* (Kszt, S). *lepődőaj* (Mb, Mv).
lepedővászon — 34, 247
lepedővég — 40
lepliszíroz: *lepliszéroz* (Kszt).

- lerajzol — 11. tk
lerak: *lërak* — 1. berakással lát el (Mb). 2. gyönggyel díszít (Bt) 169
leráncol: *lëráncol* (B, Kp, Mb) 250
leszed — 111, 206, 249
leszerel — (*ritka*) díszes népi öltözetből levetkőztet: *lëszerël* (Gym).
leszirnyoz — 125, 251, 263
lesző: *lësű* (Sz).
letűzöl — (*ritka*) ráncot rögzít öltésekkel: *lëtűzöl* (D, Jt, Ny, Kf).
levarr — 20. tk, 152—3. kép; 141
levél — 14. tk, 26—8, 79, 132. kép; 49, 62, 63, 71, 82, 84, 91, 96, 98, 107, 115, 125, 137, 158, 177, 178, 187
leveles — 94
leveles mákos — (*rég*) vagdalásos minta (Kf).
leveles szél: *leveles szíl* (Kszt).
levélfog — laposöltéssel varrt, levél alakú motívum vagdalásos hímzésen (Kf).
lever — keresztszálat vászonba bordával beüt, sző (T) 169
levesz — 47, 161
levirágoz — 110
libafog — 5. kép; 102, 187
libafogas bokor — 5. kép
libafogas kötés — 5. kép; 43
libagége — gyapjúzsinór, melyet különféle női ruhadarabok és bojtok kötőjeként használnak (Nm).
libaláb — 141. kép; 86, 95, 187
libás — 96
libatoll — 47
lila — 39
liliomos — (*rég*) vagdalásos minta (Kf, Mv) 191
lobogó — 105
lobogós — bő (ingujj): *lobogòs* (Nm), *lobogóus* (D).
lobogósing — 105, 152
lóherelevél — 100. kép; 52, 62
lóhereleveles — 100. kép; 62
lovas — (*rég*) stilizált lóalakot ábrázoló szálánvarrott minta (Kf).
lúdtoll — 47, 255
- lyuk — (*ritka*) kivágott négyzet vagdalásos hímzésen (Mv) 152—3. kép
lyukas — 19. tk, 152—3. kép; 84, 140, 175
lyukasbimbó — 169. kép; 91, 97
lyukaslevél — 172. kép; 91, 93
lyukason szeg — 95
lyukas szegély — 32. tk
lyukas szegő — szálhúzásos hímzéssel díszített szegély: *jukas szegő* (B, Mv) 75 — 6. fk
lyukas tyúkszeme — 34. kép; 49, 58
lyukasztó — szűcsszerszám, mellyel a rátétként használt fémkarikák helyét kilyukasztják a mellrevalón: *jukasztó* (Bh, Kszt, Gym) 167
lyukatos — 19. tk, 152—3. kép; 140, 182

- macskanyom — 36, 183—5. kép, 65, 78. fk; 91, 93, 104, 187, 192
macskanyomos — 21. tk, 146, 152. kép; 87, 107, 141
macskanyomos töltés — 21. tk, 146. kép; 141
macskázik — 7. tk; 133
madár — 52, 115, 187
madaras — 114. kép; 44, 76, 94, 96
madaras kötés: *madaras kötés* (B, Zs, Mb) 34. fk; 172
magas — 98, 183
magyarbolha — (*ritka*) egyszerű kötésmód női ingen: *magyarbálha*
(Kk) 170
magyartulipános — 63. kép; 58
majoránna — 14. tk; 29, 42—3, 212—3. kép; 49. 51, 57, 71, 104, 108,
137, 178, 187
majoránnás csipke — ráncokat rögzítő mintaelem darázs szélén (Nd).
majoránnás gomboscsipke — hímzett csipkeminta vagdalásos lepedő
szélén (Mé).
mák — 22. tk, 175—82. kép; 49, 91, 96, 141, 144, 178, 187, 191
mákai — darázminta muszujon: *mákaji* (Mé).
mákai rózsza — darázminta kötényen: *mákaji rózsza* (V).
mákai rózsás — darázminta: *mákaji rózsás* (Bt) 110, 248
makk — 41. tk, 219. kép; 99, 149, 187
makkos — vagdalásos mintaelem (Mb, Kf) 164—5. kép
makkos kötés: *makkos kötés* (It) 164—5. kép
makkos kötéses: *makkos kötésés* (It) 164—5. kép
mák lába — 177—8. kép; 172
mákos — 22. tk, 61—2. kép, 3. szfk; 44, 57, 96, 105, 141, 144
mákos kötés — kötés minta lepedőben: *mákos kötés* (Ny) 3. szfk
mákosrózsza — 39. kép, 79. fk; 51, 57, 63
mákostöltés: *mákostöltés* (Mk), *mákostöltés* (Ny, Sz) 175. kép
mandzsetta — 158
margaréta — 111, 187, 263
margarétás — (*rég*) szálánvarrott minta (Kf).
mariaforma — (*ritka*) írásos vállfőminta (Bt).
márvány — gyöngyszerű dísz mellényen (It).
márványgyöngy — szögletesre csiszolt üveggyöngy (F).
másolódik: *másolódik* (Bh) 166
matring — (Kal.)
matringos — (Kal.)
medvés — stilizált medve-motívummal díszített szálánvarrott hím-
zés (Kf, Mb).
megcérnáz — 20. tk; 141
megcsipkéz — ráncokat rögzít öltésekkel (Zs) 208. kép; 253
megcsúful — 39
megdarázsol — átcsavarásos hímzéssel ráncokat rögzít: *megdarázsol*
(It, Kp, Kszt, D, Ny, Mv) 241—2. kép; 250
megerősít — sötétebb színűvé tesz (bőrfestéket) (Kszt) 169
megfakul — 39
megfehéredik — (vászon): *mékfehéredik* (S).
megfodrodik — 97
megfodrosít — (vásznat): *mékfodrosít* (S) 169

megfodrosodik — (a vászon): *mëkfodrosodik* (F), *mëkfodrosodik* (Nd, Va).

megfodrozik — (a vászon): *mëkfodrozik* (B) 166

megfon — (zsinórt): *mëkfon* (Kp), *mëkfon* (B, Mk) 169

megfő — (a festék bőrfestéshez): *mëkfő* (Kszt) 169

megfőz — (festéket bőrfestéshez): *mëkfőz* (Kszt, Va).

meggalléroz — (szoknyát): *mëggalléroz* (K, Mb).

meggircsol — fonás közben megsodor (fonalat): *mëggircsol* (T).

meghagyul — 39, 155

meghány — átcsavarva díszíti a vagdalás után megmaradó szálakat: *mëkhány* (Mv).

meghúz — átcsavarással ölt: *mëkhúz* (M) 169

megír — 11. tk; 134, 169, 253

megkeresztomez: *mëkkëresszëmez* (Mv).

megkezd — (hímzést): *mëgkezd* (Mv).

megkékít — (vásznat): *mëkkékít* (Nk), *mëkkékít* (V) 260, 261

megkíván — szükségessé tesz: *mëkkíván* (Bh).

megkockáz — 35. tk, 240. kép; 109, 147, 169, 253

megköt — kötéssel díszít (kötényt): *mëgköt* (Mv).

megkötő: *mëkkötő* (Kf) 41

megkülönbözik — eltérővé válik a hímzés mintájában: *mëkkülömbözik* (Kszt).

megnyírkít — megnedvesít (mellrevalót): *mëgnyírkit* (Gym).

megolvas — 83

megölt — öltéssel átcsavar (kivágás után meghagyott szálakat): *mëgőt* (Gym) 169

megőszül — 39

megpillangóz — flitterrel díszít (pártát): *mëkpillangóz* (Kp) 250

megplüssöz — (mellényt) (Kszt) 166 .

megplüssözés: *mëkplüssözés* (Kszt).

megrajzol — 11. tk; 134

megrak — díszítésül gyöngyöt erősít (ruhára) (M).

megráncol — 169, 252

megrendelés: *mëgrëndélis* (Bh, Kf, Nk).

megrostélyoz — 35. tk; 240. kép

megsorul: *mëksorul* (Nd), *mëksorül* (Sz, Kf), *mëksurul* (Bt).

megszaggat — egymástól bizonyos távolságra varrja a kötés egységeit: *mëkszaggat* (It, Ny).

megszakít — szakaszosan varr kötetést (kötényre): *mëkszakit* (Ny).

megszapul — (fonalat) (Kal.) 156

megszárad — (vizesen lerakott ruha v. lefestett bőr): *mëkszárad* (Kal.).

megsző: *mëkszű* (Kal.).

megettől: *mëktőt* — 1. kivágás után megmaradó szálakat átcsavar (D).

2. darázs alapját öltéssel átcsavarja (Kk) 169

megettör — (festéknek szánt diófataplót) (Va).

megettűzöl — díszítő öltésekkel ráncol: *mëktűzöl* (Kp, Zs), *mëktűzöl* (K, Kp, Kszt, Ny) 208, 212. kép; 250, 253, 255

megvagdal — (szíronyt): *mëgvagdol* (Kk).

megvarr — kihímez: *mëgvār* (Bh), *mëgvār* (It, F, Mk) 169

- megvasal — (vásznat): *mëgvasal* (Kal.) 46
meggyzín — 125, 188
mejli — (*ritka, rég*) hímzett női mellény (Kf) 258
mellény — 33. tk
melleskötő: ~ (Bh), *mejjeskötőü* (D, Jt, Kf, Mv).
mellpántlika — 107
mellrevaló: *mèlrevaló* (Kszt), *mērevalò* (It, Nk), *mèrevaló* (M, Sz),
mērevaló (V, Mé, T, It, Va, B, Mb, Ny, Kk, Nk, Gym, Mv, Kf), *mēre-
valóü* (K, Jt, S), *merevalóü* (Gyv) 243—6. kép; 124, 125, 156, 162, 172, 177,
182, 186, 248, 259, 263
mellrevaló rózsa — 243. kép, 127, 134. fk; 101, 124, 172
menyasszonyi csipke: *mënyasszonyi csipke* (Nm) 168
menyasszonyi lepedő: *mënyasszonyi lepedő* (Nd).
menyecskésing — 30. tk, 95. fk; 102, 145, 168, 171, 197
méretet kiad — megfelelő méretűnek bizonyul: *míretët kiad* (Gym).
metélés — (*ritka, új*) kivágandó rész vagdalásos hímzésen: *metélis*
(Va).
mézespogácsa — 9. fk; 41, 52, 188, 265
mézespogácsás — 41
milió — 33. fk; 33, 41, 158, 253
minta — 45, 158, 177, 178, 186, 255, 256
mintás: ~ (Kp, Kk, Mv), *míntás* (Bt, Np).
méregjói — (*rég, ritka*) írásos vállfőminta: *mírëgjóji* (Kf).
mismás — 6. tk; 132, 133, 152
mismásvászon — 6. tk; 132, 264
míszér — 35
míszervászon — 34, 35
mos — (varróttast kivarrás után) (Kal.).
mosódeszka — 111, 170, 171
munka — (*ritka*) hímzés, varrottas (Bh).
muszuj — 37. tk, 99. fk; 21, 105, 111, 147, 148, 152, 186, 194, 254
muszujdarázs — 141—2. kép; 109, 171, 198
muszujos — (Mk) 168
muszujposztó — 18. szfk; 261
műrostos vászon — 35
műselyem — (*ritka*) bolti selyemszál: *músejëm* (K).

nagyabrosz — 91—2. kép, 9—10. fk; 41, 94, 265
nagyabrudi — (*rég*) mértani motívum kézelőmintán (Kszt, Kf).
nagyágas — 46. fk; 95, 253
nagyasztallábas — 97
nagybokor — 219. kép
nagycsillag — 94—5. kép; 97
nagycsipke — 21. fk; 82, 184
nagyfoglaló — S alakú mintaelem köténydarázon (V) 184
nagyfoglalós — 97
nagyfolyó — 105
nagyfolyós — 105
nagy függöny — (Mv).

nagy gyöngy — pártára és bújkára díszként tett nagyobb üveggyöngy (Kp, Mb) 184

nagyírásos — 13. tk, 16. kép; 47, 80, 136, 159

nagykabala — 233. kép

nagykendő — 161, 170, 197

nagykereszt — 233. kép

nagykeszkenő — 98, 155

nagykígyó — nagy, hullám alakú mintaelem (Nm).

nagykönyökös — (*rég*) vagdalásos ingujjminta (Kf).

nagykötés — szélesebb kötés kötényen: *nagykötés* (Fsz).

nagymakk — 169. kép, 84. fk; 91

nagynyárszai — 85. fk; 98

nagyobbra vesz — megnagyobbít (mintát) (Gym).

nagyol — 20. tk; 141, 158

nagyolás — 20. tk, 152. kép; 141

nagypáfrányleveles — (*ritka*) írásos minta (Kk).

nagyparipás — (*rég, ritka*) vagdalásos ingujjminta (Kszt, Kf).

nagypatkós — 111. kép; 72

nagypukétos — 151. kép, 9. szfk; 87, 94, 95, 194

nagyrózsa — 16, 44. tk, 36, 235. kép; 51, 115, 116, 138, 150

nagyrózsás — 16. tk; 95, 184, 248

nagysima — laposöltéssel varrt motívum vagdalásos hímzésen: *nagysíma* (Zs).

nagyszarufa — 45. tk, 233. kép; 116, 252

nagyszarufás — nagy, négyszögű rátéttel díszített (kötény) (Kf).

nagyszemű gyöngy: *natyszemű gyöngy* (It).

nagyszíves — (*ritka*) írásos, szív alakú minta (Kk) 71

nagyöltéses — vagdalásos hímzéssel díszített: *nagyöltéses* (Kf).

nagy töltöttrózsa — 110. kép; 49

nagytulipán — írásos motívum: *nagytulipánt* (Mv).

nagytulipános — 110, 248, 255

nagytulipános szívvel: *nagytulipántos szívvel* (Kf) 94. kép

nagytürei varrás — 88. fk; 98

nagytyúkszem — kerek, írásos motívum: *nagytyúkszem* (Mv) 33. kép

nagyvetés — 45. tk, 233. kép

napraforgó — 187

napraforgólevél — írásos mintaelem (Kp) 187

napraforgórózsa — vagdalásos motívum: *napraforgórózsa* (Ny) 187

napraforgós — 49, 52. fk; 93, 95, 96

narancssárga — (kötény hímzésében) (T) 39

násznagykendő — 42

nefelejcs — 244. kép, 103. fk; 110, 125, 187, 257

négyszallásos — (*ritka*) darázminta (Mé).

négybe fog — negyedére összehajt (vásznat): *négybe fog* (Mv).

négybúbos — négy, gombszerű motívumból álló darázminta: *négybúbos* (Zs).

négyfoglatos — X alakú elemekből álló darázminta: *négyfoglatos* (Nm).

négylyukú — 183—4. kép; 91, 97

négymákos — 182. kép; 105

- négymákú — 182. kép; 91, 171
négynyüstös — 34
négypatkós — négy, patkó alakú írásos mintával díszített (párna):
nítypatkós (Kk).
négypókos — 112
négyreecerózsás — 126. fk; 110
négyrózsa — darázminta: *nígyrózsa* (Zs).
négyrózsás — 111, 117—8. fk; 110, 115, 248
négyszálára varr — úgy varr, hogy négy szálát vesz egy öltésnyi
egységnek az alapanyagból: *nítyszálára vār* (Mv).
négyszálas — négy szálát átfogó (akasztalat): *nítyszálas* (S).
négyszél lepedő — 10. tk; 40, 134, 172
négytincsű rózsza — négy szíromlevelű rózsza: *nítytincsű rözsa* (M).
négytulipános — 17. tk; 110, 138
nippalávaló — (*új*) kicsi hímzett terítő (Mb, Bh) 255
női hosszúmmellrevaló: *nőji hosszumērevaló* (It).
női ing: *nőji ing* (Bh).
női koszorúsmellrevaló — 244. kép; 124
női mellény — (*új*) szegélyén hímzett, ujjatlan bőrmellény (Va,
Kszt) 168
női mellrevaló — hímzett, ujjatlan bőrmellény: *nőji mērevaló* (Gym,
It, Nk) 243—4, kép
- nyak — 5, 243. kép; 43, 125, 186, 188
nyakaskötés: *nyakaskötés* (V) 220. kép
nyakravaló — 105
nyalka — szép, díszes (varrottas): *nyalka* (Mv).
nyalkabimbó — 167. kép; 91, 188
nyárszai — 82—4, fk; 97, 186
nyolcas — 34. tk, 139, 210. kép, 31—2. fk; 36, 86, 87, 94, 108, 146
nyolcasbojt — ingváll elejét díszítő bojt: *nyòcazsbòjt* (Nk).
nyolcascsipke: *nyòcascsipke* (Kp) 210. kép
nyolclábas: *nyóclábas* (Zs), *nyóclábos* (Va) 175, 179. kép
nyolclábú — 22. tk, 175. kép; 91, 95, 96, 103, 141, 182
nyolclábús: *nyóclábus* (Bt, Kp).
nyolcsoros — (darázs kötényen): *nyócsoros* (D).
nyolctulipános — 96. kép; 61
nyolevirágú vőfélykendő — 68. kép; 58
nyomtat — másolópapírral v. más eszközzel mintát másol (Mv) 264
nyomtatásos — az alapanyagba gépi úton belepréselt (minta) (It).
nyújt — előkészíti a vászon hosszanti szálait: *nyút* (Sz).
nyújtó — a vászon hosszanti, a szövőszékre felhúzott szálai: *nyútó*
(M, B, Zs, Mb, Kszt, Nd, T), *nyútóu* (K).
nyújtópendely — hímzéssel díszített pendely: *nyùjtòpenygyel* (Nm).
nyújtóvászon — gyapot- és kenderszálból szőtt vászon: *nyútòvászon*
(Mé) 247
nyúlfüles — 190. kép; 93, 98, 192
- oldal — női ing hímzett kötéssel díszített, ujj alatti része: *ódal* (Mk,
Kszt, Gym), *óudal* (K).

- oldalgomboló — (férfi bőrmellény): *ódàlgombolóu* (Bh).
olló — 45. kép; 51, 188
ollós — olló formájú levelekkel díszített (minta) (V).
oltottrózsza: *ótotrózsza* — (*új*) 1. vagdalásos mintaelem (Va). 2. kereszt-szemes motívum (Kszt). 3. kötény pántlikájára varrt színes mintaelem, (B) 187
oltottrózsás — 28, 37. fk; 94, 95
óras — (*új*) geometrikus írásos motívum (Kf, Nk).
orsó — (minták előrajzolásához) (Bh).
orsóhegyes — (*ritka*) erős sodrástól összetekeredő (fonal) (T).
ovál — (*ritka*) ovális alakú motívum: *óvár* (Mv) 188; 9. fk
oválalak: *óválalak* (Mv) 9. fk
- ökörsem — 243. kép; 124, 156, 187, 257
ölt: *őt* (Bt, Nd, Kp, Np, Va, F, Zs, Kszt, Jt, D, S, Kf, Kk, Nk, Gym, Bh, Mk, Mv, V, Mé, T, M), *öt* (T), *öüt* (M, It, Sz, B, K, Ny, Gyv, Gym, Mb) 45, 162, 174
öltés: *őtés* (Va, M, Kszt), *őtís* (Sz, Bh, Kf), *öütés* (M), *öütís* (Sz, Bh, Kf, Gym).
öltöget: *ötöget* (Kf).
öltözet: *ötözet* (Bh) 167
öltözik: *öütözik* (K).
öreg — régi (minta, ruhadarab stb.) (Bh).
öreges — 158, 184
ősz — 156
összeállít — (hímzett mellrevalót, kozsókot): *összeálit* (Kszt, Gym).
összeállítás — ruha részeinek összevarrása: *összeálitás* (Kszt) 167
összeállítódik — (kozsók): *összeálitóúdik* (Bh).
összebodroz — fodrossá, hullámossá tesz (vásznat) (K).
összecsíp — 101
összefesti magát — (a hímzés alapanyaga) (Kf).
összefodrodik — fodrossá, hullámossá válik (vászon) (Gyv).
összefodrozik — 1. fodrossá, hullámossá válik (vászon) (Kk). 2. fodrossá, hullámossá tesz (vásznat) (Zs).
összefog — 103
összefoglal — varrással összeköt, összehurkol (Bh).
összefon — (pamut- v. selyemszálal bojtjak) (It).
összefőz — (növényi és gyári festékanyagot) (Gym).
összefut — 133
összegépel — (vásznat hímzéshez): *összegéipél* (Bh).
összehúz — 1. a pókos kötés utolsó munkamozzanata (Bt). 2. méretet csökkent (Bh) 161
összehúzódik — (a hímzés alapanyaga) (Bt, Kp) 166, 250
összeköt — 112, 169
összekötés: *összekötís* (Nk).
összekuporodik — összemegy (az alapanyag szála) (Bt) 156
összemegy — (a varrottas alapanyaga): *összeményén* (Ny, Gym, K, Bh), *összemegy* (Gym).
összemocskolódik — 45
összeráncol — (kötényt) (Gym).

- összeráncolódik — hullámossá, fodrossá válik (vászon) (Ny) 166
összerétel — összehajt: *összerétel* (Nk).
összeszed ráncba: *összeszed ránczba* (Bt, Mv).
összeszeg — összevarr, összehurkol (Kf).
összeszegődik — részekből összevarrják (a mellrevalót) (Kk).
összetold — varrással egymáshoz erősít: ~ (Nk, Mv), *összetold* (Kf),
összetöld (Sz).
összetúr— (varrottast) (Kf) 46
összevarr: *összevār* (Kal.) 162, 169
összevarrás — az anyagszéleket összefogó öltések sora: *összevārás*
(Mk).
összevarródik: *összevārődik* (Va).
összever — ütögetéssel hullámos felületűvé tesz (vásznat) (T, Bt,
Nd).
ötakasztalat — 145. kép; 86, 160
ötcsíkos — 21—2. fk; 82
ötmákú — (*rég, ritka*) vagdalásos ingujjminta: *ötmáku* (Kszt, Kf).
ötöspók — öt pontszerű motívumból álló dísz szoknya derékrészén
(Gyv).
öttetejű — 201. kép; 105
ötvirágú — 67. kép; 58
öv — bojtjal viselt hímzett ruhadarab (Mv).
őz — 31. fk; 87, 94, 187
őzes — 31. fk; 94, 96
őzikés — 35. fk; 94
- páfrány — 101. kép; 52, 187
páfrányleveles — 101. kép; 62
páfrányos — 101. kép; 62
Pálbandiné formája — vagdalásos ingujjminta (Kszt).
pálca — 84, 188
pálha — 91. fk; 101
pálmafás kötés — (*új, ritka*) horgolt kötésminta vagdalásos hímzésen:
pálmafás kötés (Mb).
pamut — (*ritka*) gyapotszál (Mk) 256
pamutcérna — (*ritka*) gyaputcérna (vagdalásos hímzéshez) (Gym).
panama — varráshoz használt gyolcs (Gym).
panamagyolcs — 36, 170
pánkó — 44. tk; 235; 116, 150, 184
pántlika — 1. hátul a pártához erősített, a szoknya aljáig lecsüngő-
széles szalag: ~ (Mb, K, Bh, Gym, Mv), *pándlika* (Mé, V, T, Nd, Kp, Zs,
Mb, Mk, Kszt, S, Mv, It, Ny, Bt), *pánlika* (F, Kp). 2. kötény széleire: rá-
tétként varrt széles szalag: ~ (B, Mk, K, Mb, Gym), *pándlika* (M, It, Zs,
D, F), *pánlika* (F, Nk, Ny). 3. hajba font széles szalag: *pándlika* (Nk, Mv).
4. ingvállra dízként varrt széles szalag: *pándlika* (D). 5. posztónadrág
összevarrásába tett három színes posztócsík: ~ (Zs) 230. kép; 177, 179,
194, 195, 256
pántlikás — 42. tk; 230—6. kép; 150
pántlikáskötény — 43. tk. 230—6. kép: 112, 150, 157, 184, 194, 252

- pántlikáskötő — 43. tk, 230—6. kép, 115—26. fk, 21. szfk; 115, 116, 171, 184, 251, 254
- pántlikás nyakravaló — selyemből készült nyakkendő: *pántlikás nyakravaló* (Mv).
- pántlikásruha — 43. tk, 230—6. kép, 115—26. fk, 22. szfk; 115, 249, 259
- pápaszemes: *pápaszemes* 1. írásos minta (Gym, Kf). 2. darázminta (Kk, M) 80—1. kép; 76, 192
- papír — (kötény összevarrásához használják erősítéknek): *pappír* (Gym, Mb, Mk).
- papírosz — papír ráfércelésével megerősíti (kötény alapanyagát): *pappirosz* (M).
- papundekli — (*ritka*) pártához használt kartonpapír: *papundekli* (S).
- paradicsomos — 87; 140. kép
- paráma: ~ (Kal.), *práma* (T) 152—3. kép; 87, 94, 95, 105, 141, 160, 260
- parámáz — szegélydísz varr: ~ (Ny, Nk), *prámáz* (Va) 106, 166, 260
- parámázás — 87
- parasztja — 9. tk; 37, 133, 134, 179, 180, 184
- paraszt borsóhím — 152—3. kép; 172, 183, 184
- parasztíng — 30. tk; 100, 101, 102, 134, 144, 184, 193, 251, 260
- parasztkötő — 115, 161, 184
- parasztruha — (*ritka*) népi öltözet (Ny).
- paripás — (*rég*) vagdalásos ingujjminta (Kszt, Kf).
- párna — 19. fk, 3. szfk; 158, 177, 255, 258
- párnacsúp — 45, 54, 59, 63. fk; 41, 94, 95, 171, 259
- párnahéj — 41, 171, 248, 262
- párnahuzat: *párnahúzat* (Kf).
- párnaminta — olyan írásos minta, melyet párnára hímeznek (Mv).
- párta — 98, 193, 194, 195, 250, 254
- pártabélés — a pártát alkotó kartonpapír bevonata: *pártabélés* (Kp) 171, 250
- pártacsúp — díszként rakott gyöngycsomó pártán (Bt).
- pártakötő — hosszan leeresztett, színes, mintás szalag, mellyel a pártát megkötik: ~ (Bt, Nd, It, Zs), *pártakötő* (Gyv) 171
- pártapántlika — 99
- pártarakás — gyöngycsomó pártán (Bt).
- pártás — pártát viselő (személy) (Kal.) 168
- paszomány — 116
- patkó — 111. kép; 72, 138
- patkós — 15, 35. fk; 72, 95, 254
- pátyaszösz — 35
- pátyaszöszfonal — (*ritka*) finom szöszből font, hímzövászón készítésére is alkalmas fonal (B).
- páva — 53. fk; 187, 191
- pávadíszes — (*ritka*) páva motívummal díszített (szálánvarrott hímzés): *pávadíszes* (Kf).
- pávás — 53, 59, 60. fk; 94, 96, 126
- pávatollas — (*rég, ritka*) írásos szélminta (S).
- pecsét — 45

- pecsétespántlika — (*új*) mintás pántlika (Nm).
pecsétnyomó — (*ritka*) szücs-hímzés mintája mellrevalón (Kk) 188
pendely: *pëndej* (T, Mé), *penygyel* (Np, Nk, Bt, Kk, V, Nd, Kp, Va, F, Zs, Mb, Mk, Kszt, D, Kk, Gym, S, K, Bh, Jt, Kf), *pënygyel* (Mv, Ny, It, Nk), *pënygyël* (Nk, Kk, Sz) 39, 105, 111, 155, 251, 261
penna — írásos minták rajzolásának eszköze: ~ (Kp), *pënnà* (Sz, Gym).
pénn — 22, 28. tk, 128, 175. kép; 81, 82, 91, 103, 142, 143, 144, 188
pénzes — 22. tk; 142, 261
pereces — (*új, ritka*) darázminta (Kk).
perlaselyem: *përlasejëm* (Ny) 170
petrezselyemlevél — 31. fk; 87, 94, 187
petrezselymes — (*ritka*) kötésminta asszonyosingen: *petrezsejmes* (T)
petty — 41. tk, 219. kép; 149, 188
picula — 22, 28. tk, 175—82. kép; 91, 107, 142, 143, 144, 188
piculás — 28. tk; 142, 143, 260
piculás szél — vagdalásos szegélydíz: *piculás szíl* (Zs) 64. fk
picus — 171. kép; 138, 187
picusos rózsza — 16. tk, 189. kép; 93, 138
picusosrózsás lepedő — csillag alakú motívummal díszített vagdalásos lepedő: *picusosrózsás lepedő* (Kp).
pillangó — 28. tk; 99, 143, 144, 187
pillangós — flitterrel díszített (párta) (It).
pipa — 14. tk, 22, 23. kép; 49, 51, 56, 58, 71, 104, 105, 137, 161, 188
pipacs — virágmotívum kisebb asztalterítón (Nk) 187
pipirga — 34. tk, 209. kép; 146, 187
piros — 37, 38, 99, 116, 125, 158, 162, 179, 180, 192, 193, 194
pirosas: *pirossas* (V, Kf) 38
piros bársonyposztós — alul piros bársonnyal szegélyezett (muszuj) (It).
pirosfejtős — szöttes, melynek mintáit piros fejtőből szövök (Mv).
piros-pántlika — 116
pirosposztó lájbi: *pirosposztóu lájbi* (M).
pirosposztós — alul piros posztóval szegélyezett (muszuj): ~ (Nk).
pirosposztóus (It) 261
pirosrózsás — piros rózsamintákkal díszített (kendő) (Nk) 261
pirossurc — piros színű kötény férfiaknak (Nm).
pityke — 107, 125
plüss — 124, 125
plüsskeszkenő — (*új, ritka*) bársonyszerű szövetből készült kendő: *plüsskeszkenő* (Kszt).
pogácsa — 25, 49. fk; 85, 93, 188
pogácsás — 49. fk; 96
pohár — 32. fk; 47, 87, 188
poharas: *puharas* 1. poharat utánzó vagdalásos minta (T, M, Mb, S, Gyv, Sz, Zs, Kf, Mv). 2. darázminta (Mv, M, Gyv). 3. kötésminta lepedőn (K) 64—6. fk; 96
pók — 22. tk, 216—7, 175—82. kép; 91, 111, 142, 178, 182, 187, 191
pókos — 175—82, 216—7. kép; 44, 112, 168, 194
pókoskötés — 39, 105

- pókosszoknya — 214—5. kép; 112
pókozás — *pók* nevű motívum varrása szoknyára: *pókozás* (Mk) 167
pont — 188
porcelángyöngy — 110
posztó — 106, 176
posztóharisnya — (*rég*) posztónadrág (Nd).
posztónadrág — (*rég*) fehér v. szürke posztóból készült, szűk szárú
nadrág (Mk, Mv).
posztós — posztó szegéllyel díszített (muszuj) (D, Gym, Mv).
pótol — varróházi közös étkezéshez összead ételt: *pótol* (Kf) 160
pozsonyi — 57, 80, 81. fk; 97
próféta — dísz (nyakravalón, kalapon) (Nm).
prófétás bújka — 106
pucástöltés — 21. tk, 152. kép; 84, 141
pukét — 150—1. kép; 87, 138, 182, 187
pukétos — 94, 138, 168
puliszkatörő-tartó — 42
púp — 129, 216—7. kép, 93—4. fk; 82, 103, 105, 109, 112, 161, 178,
188
púpos: *púpos* 1. kicsi, kerek gallérminta (Nk, Kk). 2. szoknyaránc-
lás kerek mintája (Sz, Nk) 95. fk
púposgerezdes — (*ritka*) horgolt csipke mintája vagdalásos lepedőn
(Nk).
púposkötés — kicsi, kerek motívumokkal díszített ingkötés (T).
púposrózsa — 129. kép, 22. fk; 82
púpos szedettes — kezelőminta ingen (Nk) 95. fk
púposszoknya — 216—7. kép
purunyi — kicsi, apró (motívum) (K).
puszta — 9. tk; 133, 161
pusztavászón — 41, 265
- ráfércel: *ráfircél* (Zs, Gym).
ragyogóspénz — flitter: *ragyogóspénz* (Mb, K, Bh, Kszt).
rajz — (mintáé) (It, Mv).
rajzol — (mintát) 134, 135, 152
rajzolás — minta vonalainak meghúzása (Bh).
rajzoltat — (mintát) (B, Mv).
rak — (*ritka*) 1. felvarr (vmit) (It). 2. hímez (Mv).
rákap — divatba hoz (Mv).
ránc — 108, 158, 162, 256
ráncba szed — 108, 250
ráncol — 108, 119
ráncolás — 108, 167, 250
ráncoló — 111, 167
láncos — (ruha) (Sz) 168
ráncosing — ráncolt kezelőjű férfiing (Bt).
ráncos pendely — 105
rászed — átcsavarással díszíti (darázs alapját): *rászed* (K).
rávarr: *rávār* (K, Kszt, Zs, It, Kp) 169, 249
rávarródik — 94

- rázott gyapotvászon — 5. tk; 131, 172
rázottvászon — 6. tk; 132, 133, 152, 160, 186, 253
rece — 102
receforma — csomózással készült kötés (lepedőben) (Nd).
recekézimunka — 19. tk, 152—3. kép; 141
recelepedő — 10. tk; 134
recerózsa — 16. tk, 189. kép; 138
receróztság — 16. tk, 87, 126. fk; 110, 138
recés — 19. tk; 141
recésing — 100, 102, 145, 195
recéslevél — 173. kép; 91
redő — fodor (férfiak kötényén) (B) 119, 161
redőskötő — fodros kötény (nagyobb lányoknak): *redőskötőü* (Fsz).
régiség — régi minta: *rígisíg* (Mv).
rekamiéterítő — 33
rékli: *lékri* (Fsz) 155, 162
rend — 96, 107
rendel — (varrottast): *rëndel* (Mv) 167
rendes — soros díszítésű (hímzés): *rëndës* (Nm) 117
rendestöltés: *rendestöltis* (Gyv) 152—3. kép
retkes — (ritka): *retkës* (Mv) 7. fk; 68
réz — fémes csillogású szál rátétdíszként (Nm).
rezes — 107, 111
rezezpillangó — fémes szálra fűzött csillogó lapocska (Nd).
rézfonal — rátétként használt fémes csillogású szál (K, It) 249—50
rigómadaras — 96
rigós — 96
rigósfukszia — (*ritka*) vagdalásos minta madár- és virágmotívummal:
rigósfoksziya (Kp).
ritka — 3. tk; 34, 131
ritkán ölt: *ritkán õjt* (It) 3. tk
rojt — 106
rojtos — 106
rojtoskeszkenő — 99
rókáné — 35. tk; 81, 147, 164, 187
rosta — üresen maradó négyzet vagdalásos hímzésen (Bh) 152—3.
kép; 188
rostás — 19. tk; 95, 96, 97, 140, 182
rostély — 36. tk, 240. kép; 71, 72, 147, 188, 248
rostélyos — 21. tk; 72, 84, 141
rostélyozás — 35. tk, 240. kép; 109, 147, 248
rózsa — 1. írásos rózsamotívum (Kp, Bh, Kszt, Jt, S, Kf, Nk, Gym, Mv, It, Sz, K). 2. szálánvarrott mintaelem (Bt, Sz, Va, B, Kf, Gym, Mv, K, Zs, Mk). 3. gallér és kézelő mintája (T, It). 4. vállfő mintaeleme (Bt, Kk, Nk). 5. mintaelem vállfőmintás hímzésen (K, Kf Kk). 6. mintaelem ing kötésében (Nd). 7. színesen hímzett mintaelem kötény kötésében (Nk, Kp, Zs). 8. mintaelem darázsban (kötényen, szoknyán) (F, S, Kf, Kk, Nd, T, Va, M, Kszt, Mb). 9. szúcshímzés (V, Kszt, Kk, Gym, Bh). 10. rózsza alakú rátét pántlikából kötény sarkaiban (V, Bt, M, It, Kp, Np, B, Bh, D, S, Kk, Nk, Mv, T, Nd, Sz, Zs, Mb, K, Jt, Ny, Kf, Gyv). 11.

gyöngyhímzés mintája bújkán, kötényen (S, Mb) 16, 44. tk, 36—40, 129—31, 189, 204. 230, 243. kép; 2, 9, 31, 67, 95, 110, 114, 121. fk; 41, 49, 56, 71, 82, 91, 93, 94, 95, 97, 100, 101, 104, 105, 107, 110, 115, 116, 124, 125, 138, 150, 177, 178, 187, 191, 251, 264

rózsabimbós — (*ritka, rég*) szálánvarrott minta (Kf).

rózsás — 16. tk, 84—8, 144. kép, 21, 35—6, 95—6. fk, 17. szfk; 44, 86, 94, 95, 101, 105, 107, 110, 138, 186, 194, 249, 259

rózsásabrosz — keresztzemes rózsamotívumokkal díszített terítő (Kszt).

rózsás alj — írásos szegélyminta rózsamotívumokkal (Mv) 72. kép

rózsásbokor — 6. kép; 102, 171

rózsásbúb — (*ritka*) kicsi mintaelem darázson (Zs).

rózsásbújka — 106

rózsásdarázs — 36. tk, 106—7, 114. fk; 147

rózsás elő — (mellrevalón) (Gym).

rózsásférc — (*új*): *rózsásfírc* (Kk) 106—7. fk

rózsáskötés — 43, 114, 194

rózsás sujtásos — (*rég, ritka*) írásos minta (Kf).

rózsaszín — 38, 125

rövidmellrevaló: *rövidmērevalò* (It) 130—3. fk

rucás — 54. kép; 52

rúdravaló abrosz — szöttes mintájú hosszú vászon, melyet rúdra akasztva a szoba díszítésére használtak (V).

ruha — 1. női hímzett kötény (Nm, Km). 2. férfiak köténye (Mé, Bt, Nd, Kk, It) 38. tk, 225—9. kép; 112, 115, 148, 149, 150, 152, 156, 177, 185, 248, 249, 259

ruhaférc — 36. tk, 242. kép; 147

ruha földje — kötény alapszíne: *ruha főggye* (Nm, Km).

ruhahányás — 36. tk, 242. kép; 109, 147

ruhakötés: *ruhakötés* (Nd, Nk, It, T) 218—24. kép; 171

rücskölés — 45

sallang — 106

Sándor vállfője — (*ritka*) írásos vállfőminta: *sándor válfűje* (V).

sárga — 39, 179, 180

sárgagyapot — sárgás színű pamut (V).

sárgagyolcs — 36

sárgagyolcs-lepedő: *sárgagyócs-lepedő* (V).

sárgalepedő — sárgavászonra hímzett lepedő (Kp).

sárgaposztós — sárga posztócsíkokkal szegélyezett (muszuj) (Nk, It)

261

sárgatarka szalag — (kötényen): *sárgatarka szallag* (V).

sárgavászon — 4. tk; 35, 131, 170, 183, 262

sarkantyú — vállfőminta része (D, Gym, Mv) 188

sarok — 100, 116. kép; 41, 108

sarokrózsa — 92. kép; 51

sarokvirág — díszítőmotívum mellény sarokrészein (Kszt) 257

sastollu — 47

segbosszantó — 27. tk; 143, 188

selyem — 37, 106, 109, 112, 125, 158, 162, 176, 253, 263

- selyemáru — (szoknyához, kötényhez): *sejëmáru* (Kp).
selyembojt — 27. tk; 99, 143, 249
selyemcérna — (kötény hímzéséhez): *sejëmcérna* (Mb).
selyemcsipke — (*ritka*) műselyemszálból kötött csipke férfiak ün-
nepi kötényén: *sejëmcsipke* (B).
selyemcsokor — 27. tk; 143
selyemfonal — kötény hímzésére használt műselyemszál: *sejëmfonàl*
(Mk) 256
selyemkendő — írásos motívum: *sejëmkendő* (Mv) 9. fk
selyemkendő rózsza — írásos motívum: *sejëmkendő rózsza* (Mv) 9. fk;
172
selyemkendős — 9. fk; 57, 254, 255
selyemkeszkenő — (*rég*) 1. színes fejkendő: *sejëmkeszkenőü* (D).
2. átlós felépítésű írásos minta: *sejëmkeszkenő* (Fsz) 98
selyemkeszkenős — írásos minta: *sejëmkeszkenős* (Zs), *sejëmkesz-
kenős* (Kf), *sejëmkeszkenyős* (Jt).
selyemnyakravaló: *sejëmnyakravalóu* (Gyv).
selyem-tuszorvászson — (*ritka, rég*) hímzésre használt, fényes felü-
letű vászon: *sejëm-tuszorvászson* (Ny).
selyemvászon — (*ritka*) vagdalásos hímzéshez használt, fényes fe-
lületű gyári vászon: *sejëmvászson* (Gym).
selymes — selyemszállal hímzett (mellény): *sejmes* (Kk) 168
selymes mellrevaló — selyemszállal hímzett női mellény bőrből:
sejmes mērevaló (Nk).
seprű — 110. kép; 188
seprűs — 77. szfk; 72
serített gyapot — erősen megsodort gyapotszál (Nd).
serített pendely — 105
serített vászon — 5. tk; 131, 172
seses — 26. tk; 94, 97, 143
sevrett — juhbőrből készült piros rátét mellrevalón: *zsevrett* (Bh,
Kszt).
sifonvászon — hímzésre is használt pamutvászon: *sifonyvászon* (Kf).
sima: *síma* — 1. hímzéssel nem díszített (Bt, Va, Bh, It, Mb). 2. ránc,
gyűrődés nélküli (varrottas) (K, Bh). 3. lazán megsodort (gyapotszál) (Bh,
Gym). 4. egyenletes felületű (vászon) (Bh). 5. egyszerű (hímzés) (Bh, D,
It, F, K). 6. hímzés nélküli rész (varrottason) (Bt, Mb) 9. tk; 113, 133,
179, 180, 184
simabokor — (Mv) 2. kép; 184
sima bokorkötés: *síma bokòrkötís* (Gyv) 2. kép; 172
simagyöngy — egyenletes felületű, egyszerű üveggyöngy (F) 184
simakötés — 2. kép, 91, 108. fk; 43, 102, 113, 119, 249, 260
simakötéses ruha: *simakötésës ruha* (T) 108. fk; 183, 184
simalevél — 28, 171. kép; 49, 51, 105, 183
simaruha — pántlika nélküli kötény (Bt) 156
simavászon — 34, 35, 184
sing — 40
sodros — (*ritka*) erősen megsodort (fonal) (Kr).
sodrott — erősen megsodort (fonal) (T) 167
sor — egymás mellé varrt motívumokból álló kompozíció (Bt, Bh)

sorlós — nagyon megsodort (gyapot- v. selyemszál): *sòrlos* (Mb), *sòrlós* (Bh), *sollòs* (Gyv) 132

sorlós gyapot: *sòrlos gyapott* (Bt), *sòrlos gyapot* (M), *sollos gyapott* (B, K, It, V, Nd) 247, 248

sorlósgyapotos vászon — 131; 5. tk

sorlós selyem — megsodort mûselyemszál: *sollas sejëm* (Kf).

sorosdarázs — 115. fk; 110, 111

soroskocka — csíkos hímzés a kötény ráncain (D).

sorulva tölt — öltéssel átcsavar kivágás után megmaradó szálakat: *sorùlva tőt* (Mv) 152. kép

sovány — 112

sörcégér — ujjatlan férfi mellény hátának felső részén lévő bőrrátét: *sèrcégér* (Kk) 188

sötét: *süttít* (Kal.).

sötétbordó — 125

sötétkék — 38

sötétpiros — 38

sötétzöld — 39

stafírungrung — 46

stoppolócérna — 37, 109, 167

suhad — foszlik (az alapanyag széle) (Nm).

sujta: *sújta* — 1. egyszerű laposöltés; laposöltéssel varrt hímzés (Kal.). 2. egyenesvonalú, laposöltéssel varrt mintaelem vagdalásos szegélyén (Kal.). 3. laposöltéssel varrt töltelék-elem írásos hímzésen (Fsz). 4. nagyírásos öltés (Va, Gym). 5. duplakeresztzemes öltés (Mb) 13, 18, 24. tk; 9, 12, 16, 152—3. kép; 82, 84, 87, 101, 103, 104, 114, 136, 137, 140, 142, 159, 160, 260

sujtakereszt szem — 18. tk, 12. kép; 139, 140

sujtarózsa — 95. fk; 101

sujtás: *sújtás* — 1. egyszerű laposöltés; laposöltéssel varrt hímzés (V, T, Bt, M, It, Nk). 2. egyenesvonalú, laposöltéssel varrt motívum vagdalásos szélén (V, Bt, Nd). 3. laposöltéssel varrt töltelék-elem írásos hímzésen (Mk, Jt) 24. tk, 9, 152—3. kép; 103, 142, 175, 249

sujtásos — 12. tk; 135, 136, 249

sujtásos rózsza — 16. tk; 93, 138

sujtásos rózsás — laposöltéses kezelőminta (V).

sujtás szedettes — laposöltéses gallérminta ingen: *sújtás szèdèttes* (Kp).

sujtázás — 24. tk; 37, 84, 142

surc: *súrc* — 1. férfiak hímzett köténye (V, Sz, Bt, B, Ny, Kk, Nk, Gyv). 2. munkakötény (Nm, Fsz) 116, 119, 193, 194, 260

surgyécsúp — 40, 41, 95, 171

surgyévászon — 34

sűrű — 46

süveg — 124, 188

szab — (alapanyagot varrottasnak) (Gym).

szaggatásos kötés — 220. kép

szaggatott bokor — 220. kép, 101. fk; 114, 167, 184, 250

szaggatott bokroskötés: *szaggatot bokroskötís* (V) 220. kép, 112. fk

- szaggatott kötés: *szaggatott kötés* (M, It, Gyv, Kk) 220. kép; 172
szál — 1. az alapanyag szála. 2. hímzőszál 158, 162
szalag: *szallag* — 1. hajba font szalag (Kal.). 2. pártá mellé, a nyakba akasztott szalag (Kp). 3. kötény megkötésére használt szalag (Mb, Mk, Kszt, D). 4. rátétdísz kötényen (M, B). 5. rátét menyasszonyi fátyol szélén (Kp, F) 112
Szalainé-forma — (*rég*) darázsminta (Zs, Kf) 170
szálal — szálszámolást elvét (Fsz).
szálán — olyan hímzés, melynek öltései az alapanyag szálai szerint haladnak (It, Mb, Bh, Kf, Kk, Gym, Mv) 11—2. kép
szálángallér — szálszámolásos technikával hímzett gallér (Kf).
szálánkézelő — szálszámolásos technikával hímzett kézelő (Kf).
szálán varr — szálszámolásos technikával hímez: *szálám vār* (T, Mb, Ny, Gyv) 45, 258
szálánvarrás: *szálámvárás* (It, Kk, Gym) 152—3. kép; 262
szálánvarrásos: *szálámvárásos* (Gym) 152—3. kép; 168
szálánvarrott — 12, 152—3. kép; 159
szálánvászon — 34
szálfejtő — többszálú hímzőpamut (Gym) 171
szalmagyöngy — 99, 158, 183, 188
szalmagyöngyös — (pártá) (It).
szalmarózsa — 111, 187
szalvéta — (*új*) hímzett asztalkendő: *szèlvéta* (Mv).
szálvonás — 17. kép; 159, 167, 170
szálvonásos borsóhím — 17. kép
szár — 1. gyöngyösbojt selyemből font, díszített zsinórja (Kal.) 2. növényi dísz indája (Kszt).
szarkaláb — 219, 243. kép; 156, 187, 257, 263
szárny — (*új*) hímzett drapéria oldalsó része (Bh).
szarufa — 45. tk, 231. kép; 116, 150, 158, 188, 194, 251, 252
szarufás — 231. kép, 21, 123. fk; 36, 82, 97, 116, 168
szatén — 111, 112
szed: *szèd* — 1. ráncokat rögzítve hímez (K, Kp). 2. mintásán sző oly módon, hogy bizonyos szálakat felszed (Nk, T, Va). 3. ráncokat lerak vizesen (kötényen, szoknyán) (Bt, Nd) 35. tk; 45, 147, 161
szedés — 1. darázsolás: *szedis* (V, Kp, B, Mé, Va), *szèdis* (Kp, Va, B). 2. tűzött csipke ing kötésében, vállfőben, kézelőn: ~ (T), *szedis* (B, Nk), *szèdis* (K, Ny, Mv). 3. ránc (kötényen, szoknyán): ~ (M), *szedis* (Nd), *szedis* (Sz, Va, Kf) 36. tk, 241—2. kép, 95. fk; 101, 111, 147, 167, 175, 251
szedéses — színes pamuttal mintásan szőtt vászon: *szedisés* (V, Bt, Nd).
szedettes — színes pamuttal mintásan szőtt vászon: ~ (Gyv), *szèdèttes* (Sz, Kp, Np, B, Gym, Zs) 33
szedettescsillagos — tűzött csipke-minta kézelőn: *szèdèttescsillagos kézelő* (Kszt) 92 fk
szedettes kötő — sűrűn ráncolt kötény: *szèdèttes kötő* (Kf) 167
szedettes pendely—105
szedettes ruha — szőttes mintájú kosártakaró (Kp).

szedettes szoknya — sűrűn ráncolt szoknya: *szédettes szoknya* (Kf, Sz).

szedettes vállfü — tűzött csipkével díszített vállfü (Gyv).

szedődeszka — 111

szedőfejtő — ráncokat rögzítő darázs alapozására használt pamut: *szedőüfejtő* (K) 167, 170

szedőpamut: *szédőüpamut* (K) 170

szeg — díszítésül szegéllyel lát el (vmely ruhadarabot) (Kal.) 174

szegély — 1. vagdalásos varrottasok szélét rögzítő és díszítő öltés-sor: *szegéj* (Gyv, Sz, Gym), *szegíj* (Mb, S, Gyv, Gym, Ny, Kf). 2. visszahajtott szél: *szegéj* (It). 3. szélminta: *szegéj* (S). 4. díszként a szélre varrt anyag (bőrholmikon): *szegéj* (It) 17. kép; 87

szegés — 17. kép; 84, 87, 111, 175

szegfü — 244. kép; 110, 115, 125, 187, 191, 251, 257, 263

szegfűs: *székfűs* — 1. keresztzemes minta (Kszt, Sz, Kf). 2. vagdalásos minta (Mv). 3. cifradarázs mintája (Mk).

szegő — 17. kép; 95, 106, 125

szegőalávaló — szegély alá varrt erősíték börmellényen (Gym).

szél: *szíl* — 1. varrottas, hímzett ruhadarab külső része. 2. szélminta. 3. a vászon szövési szélessége mint hossz mérték 41, 94, 162, 256

széles — 183

szélesség: *szílösség* (Bh, Mv) 165

szem — 41. tk, 219. kép; 149, 188

szembehorgas — 209—10. kép; 108

szembehorgas tűzés — 209. kép; 108

szemberózsás — (*rég*) vagdalásos ingujjminta: *szemberózsás* (Kf, Kszt).

szemestöltés — 21. tk, 152. kép

szemez — kicsi mintaelemet varr kötény kötésének bokra közé: *szeméz* (Nm).

szénvonó — 34, 72. fk; 85, 95, 188

szerel — rátéddíszsel ellát (bőrből készült ruhadarabot) (Va).

szereles — 243. kép; 124, 125, 251

szétbont — (vászonból készült ruhadarabot): *szítbont* (Gym).

szilvamac — 17. szfk; 103, 149, 187

szilvamacos — 75. kép, 93, 126. fk; 68, 71, 102, 110, 255

szimplagörgina — 243. kép; 124, 171, 183, 184

szimplakötény — 112, 157, 184, 256

szimplarózsa — 36. kép; 183, 184

szimplatöltés: *szimplatöltés* (Gym, Mk) 184

szín — 179, 180

színel — 1. laposöltéssel fogat varr vagdalásos hímzésre (Np). 2. színes hímzőszállal varr (It) 147; 35. tk.

színelés: *színelés* — 1. egyenesvonalú laposöltéses motívum vagdalásos szélén (M, Nd, Kk, Nk). 2. laposöltés-sor ingujj kötésében (M, Nk). 3. kötény darázsát szegélyező öltés-sor (M). 4. vonalszerű motívumok hímzésére használt öltés (Kk) 24, 34. tk, 10, 152—3. kép: 84, 103, 142, 146

színelő posztó — 106

színes: *színés* 168, 183

színesgyöngy: *színezgyöngy* (Kp)

színespénz — rikító színű flitter: *színespénz* (K).

- színetlen — homályos, fakó színű (Kp).
színez: *színöz* (Bh).
színezés — laposöltéssel varrt motívumok vagdalásos hímzésen: *szí-
nezés* (Np).
színt ad — fényesít (bőrt) (Gym).
szirnyol — szironnyal varr (bőrholmit) (Bh) 167
szirnyozás — szironnyal való varrás, díszítés (Gym).
szirony — 156
szív — 103—5. kép, 8. fk; 52, 178, 188, 191
szívecske — szív alakú írásos motívum (Mv).
szíves — 8. fk; 68
szíves abrosz — 106—7. kép.
szoknya — 105, 112, 158, 162, 177, 194, 195, 252, 254
szoknyadarázs — 109
szoknyadarázsolás — szoknya ráncait rögzítő és díszítő varrás ké-
szítése (Kf).
szoknyagallér — szoknya keskeny felső pereme (Kszt).
szólóabrosz — 155, 167, 170, 194
szotyogóskötés — 220. kép; 114
sző: *szű* (Kal.) 156, 247, 262
szőlőgerezd — 197. kép; 93, 187
szőlőgerezdes — 44, 259
szőlőgerezdes kötés: *szőlőgerzdes kötés* (Kp).
szőlőlevél — 125, 187
szőlőleveles — (kötésminta) (Nd).
szőlős — 37. fk; 96
szőr — 111, 112, 156, 176
szőrkenő — mintás szövetkenő (Asz, Nm) 261
szőrkeszkenő: *szőrkeszkönő* (Fsz) 98, 155
szőrruha — 112, 171
szőrsurc — 119
szőrszoknya: ~ (Kp, Zs, Kszt, Bt), *szőrszoknya* (K).
szőszvászson — 34, 248
szöttes: *szüttes* (Mb, Sz, Gym, Mv, T) 167
szöttesgyolcs: *szöttesgyóucs* (M).
szöttesvászson: *szüttesvászony* (It).
szövés: *szüvís* (Kal.).
szövet — 112
szövetszoknya — (B).
szövőcérna — nyújtónak használt pamutfonál: ~ (Kszt, Jt, D), *szö-
vőjécérna* (S, Kf, Mv).
szűcs — 156
szűr — 107
szürke — 34
szürkeposztó — (Mk).
szürkés — 38
szűrminta — 108. kép; 71
szűrös — szűrről másolt írásos minta (Kp, Kszt).

- tábla — 67. fk; 41, 72, 97, 188
táblás — 10. tk, 110. kép, 28, 41. fk; 72, 87, 94, 96, 97
tábláslepedő — 75—6. fk; 171, 197
tacsmol — két szál vékony szironnyal levarr (rátétet mellrevalón (Bh).
tacsmolás — 125, 156, 251
takar — hímzéssel befed (kirajzolt mintát) (Bh) 161
takaróruha — szöttes v. hímzett terítő a komatál befedésére (Mé) 170, 247
tálasstráf — 42
tálcakendős minta — (*ritka, új*) írásos minta (Gym).
tálcaterítő — 42
tányéros — (*rég*) kör alakú írásos minta: *tánygyéros* (Kf).
tányérrózsa — 9. fk; 41, 51, 187, 265
tányérrózsás — 38. fk; 95
tapló — 119
taréjos — 1. írásos vállfőminta (Bh, Gyv, Gym, Mv). 2. szálánvarrott kézelőminta (Bh) 200. kép; 104
tarisnya — hímzett női oldaltáska: *tarisnya* (Bh, Mv).
tarka — 37, 115
tarkakötés — sokféle színnel hímzett kötés (kötényen) (M).
tartás — hímzésre használt vászonnak az a tulajdonsága, hogy állapotát megtartja (Mv).
táska — (*új*) vászonból készült, hímzett női oldaltáska (Mv).
téglaszín — 39
tejgyöngy: *tégyönygy* (Mé) 162
telik — (a vászon méretéből): *tellik* (Gym).
telitábla — három hímzésescsík (díványpárnán) (Nk).
telitáblás — 82
teljesrózsás — 85. kép; 57
tenyéryni — (dís) (Nd).
terítő: *teritő* (Bt, Kf, Kk, Gym, Mv), *teritőü* (Sz, Bh, Mv) 167, 177, 255
tető — 103
tetves — 3. tk; 45, 131, 161, 188
tincs — 124, 125
tincsesrózsa — 124, 171
tisza-fonalvászon — (S).
tisza-gyapotvászon — (S).
tízcernás — (*rég*) vagdalásos minta lobogósingen (V).
tizenkétszemélyes abrosz: *tizenkétszeméjës abrosz* (Mv).
told — hímzéssel összevarr, hozzávarr: *tód* (Mé, T, Nd).
toll — minta rajzolásához használt íróeszköz (Bh).
tollszár — (minta rajzolásához): *tolszár* (Bh).
tompa tű — (írással varrásához) (Mb).
tornyosfog — 82
torony — toronyhoz hasonló motívum vállfős párnán (K) 188
tótos — más vidékről vásárolt, mintás szöttes (Zs) 168
tő — az öltésnek a vászonon áthaladó része: *tű* (Gym).
többszálú fejtő — 172

- tök— 115. kép; 52, 187
tökös — 82—5. kép; 68
tölgyfaleveles: *tötyfaleveles* — 1. írásos minta (Kk). 2. vagdalásos minta (Kf) 94
tölt — 1. vagdalás után megmaradó szálakat öltéssel átcsavar: *tőt* (T, Bt, Va, Mb, Kf, Gyv, Nk, Gym, Mv), *tőüt* (Sz, Zs, Ny, Kf, Gym). 2. a minta körvonalait hímzéssel kitölti: *tőt* (V), *tőüt* (K) 152—3. kép; 112, 161, 174
töltés — 1. vagdalás után megmaradó szálak öltéssel való átcsavarása és az így keletkező dísz: ~ (Gym, Bt, Mk), *töltis* (D), *tótés* (B), *tótis* (Bt, Kp, Va, Mb, K, Bh, Kf, Gym), *tőütis* (Sz, Np, Zs, K, Ny, S, Gyv, Gym, Mv). 2. ki nem vagdalt részek laposöltéses hímzése: *tótis* (Bh), *tőütis* (Sz) 152—3. kép; 97, 167, 175, 184
töltéses — 19. tk, 152—3. kép; 84, 140, 168, 175
töltődik: *tőütődik* (Bt) 166
töltöttbokor — 219. kép; 114, 170, 183, 184, 250, 252
töltöttbokros — 219. kép; 252
töltöttcsipke — 1. kötény darázsa mellett húzódó öltéssor: *tőütöttcsipke* (M). 2. kötény ráncait rögzítő darázs: *tőtötcsipke* (Kk).
töltöttférc — mértanias díszítésű darázs: *tőtötfire* (Kk, Nk) 242. kép; 167, 184, 260
töltöttrózsa — 37. kép; 49, 51, 58, 72, 76
töltve rózsza — 37. kép
tömött — 34, 46
tömöttödik — sűrű szálúvá válik (S).
törökkontyos — (*rég*) írásos minta (Kf).
törökös — (*rég*) vagdalásos minta (T, Kf).
töröktulipános — 64. kép; 58, 170
törpe — 98
törülköző — 70. fk; 42, 97, 98
tövisrózsás — rózsával hasonló mintával hímzett (pántlika kötényen): *tüvisrózsás* (B).
tulipán — 17. tk, 41, 133. kép, 20, 28—30. fk; 41, 51, 58, 82, 87, 94, 95, 100, 107, 110, 115, 124, 138, 177, 178, 187, 251, 265
tulipános — 17. tk, 91—2. kép, 30, 41, 58. fk, 11. szfk; 44, 95, 105, 110, 117, 138, 186, 253
tulipános bécsi: *tulipántos bécsi* (Kk, Nk).
tulipános folyó — (*rég*) hullámvonallal tagolt tulipános minta: *tulipántos fojó* (Kf).
tulipános kötés — 31. fk; 94
tulipános rózsza — vállfőminta: *tulipántos rózsza* (T).
tű — 39, 158
türei varrás — (*rég*) férfi ingvállba varrt vagdalásos minta: *türeji varrás* (Nm) 172, 186
türe szed — több ráncon átszúr tűt: *türe szöd* (Kf) 101
türetés — 46, 167, 259
türetvászon — egy vég vászon: *türetvászon* (Sz)
türe vesz — ráncokat átszúr tűvel (M).
tűzés — 34. tk, 208. kép; 108, 146, 175, 250, 260
tűzől — ráncokat rögzít öltéssorral: ~ (K, Ny), *tüdzöl* (Kk).

- tűzőlés — 108, 111, 141, 146, 167, 253, 255, 256; 25, 34. tk
tűzőléses kötéseskötő: *tűzőléses kötéseskötő* (Kszt) 100. fk
tűzpiros — 38, 188
- tyeptár — 124, 155, 156, 182, 183, 257
tyúkfül — 15, 41. tk, 33, 219. kép; 137, 149, 187
tyúkláb — 104, 187
tyúklábas — (*rég*) egyszerű összevarrás mintája (Ny).
tyúkszem — 15, 41. tk, 33, 219. kép; 41, 45, 48, 49, 57, 90, 93, 105, 137, 149, 181, 187, 260, 265
tyúkszemes rózsa — 40. kép; 51
tyúkszemforma — 15. tk, 33. kép
tyúktollu — 47
- ugorka — 68
ugorkás — 104. kép; 68
újít — új mintákat varr, új hímzőszálat használ (Np, Mv).
újítás — megkopott ruhadarab, dísz felújítása (Kp) 167
ujj — 177
ujjaz — ruhaujjat felvarr: *újaz* (Kszt).
ujjazás: *újazás* (Kszt).
ujjnyi — 106, 112, 116
ület — 1. bőgatya szárjai közti négyszögű betoldás (Kal.). 2. kicsi hímzett terítő (Kp, Ny, Gyv, Bh, Kf) 42, 46, 106, 167, 186, 255
ünneplő — (ruha): *inneplő* (Kal.) 165, 167, 184, 185
ünneplő pendely — 105
üti — kiadja a mértéket (It).
üveggyöngy — (Nd, K, Gyv).
üvegekítő — kékítő (minta, rajzolásához): *üvegekítő* (It) 171
üvegtoll — 8. kép; 47, 155, 255
- vadkecskés — (*rég, ritka*) özet utánzó vagdalásos minta (Sz) 96
vág — 174
vágás — 1. az a művelet, hogy díszítés céljából elvágják és kihúzzák az alapanyag bizonyos szálait (V, Mé, T, Bt, Sz, Np). 2. a művelet eredménye, a kivágott minta (uo.) 19. tk, 152—3. kép; 146
vágásos — 19. tk, 152—3. kép, 40. fk; 140, 182, 248
vágásos lepedő — 10. tk, 36. fk; 134
vagdal — 166, 174
vagdalás — 97, 146, 167
vagdalásos — 19. tk. 152—3. kép, 40—88. fk; 95, 140, 159, 168, 175, 182, 253
vagdalásos lepedő — 10. tk; 134
vágó — almásolás kivágásához használt, félhold alakú élű szúcser-szám: *vágó* (Bh).
vágottas — 19. tk, 152—3. kép, 40—88. fk; 140
vágottas ág — ágszerű vagdalásos motívum (M).
vágottas kislevél — (M).
vágottas levél — (M).
vágottas lepedő — 10. tk; 134

- vágottas rózsa — (M).
vágottas vonó — (*ritka*): *vágottas vonó* (M).
vakfehéres — (*rég, ritka*) olyan hímzés, melyet vagdalásos mintaelemekkel díszítenek, anélkül, hogy szálakat vágnának ki: *vakfejírés* (Va).
vakvirágos — 100
valkai — (*rég*) vállfőminta: *vàlkaji* (Kf, Gym, Mv).
valkai papné mintája — 11. fk, 6. szfk; 71
váll — 33. tk; 146, 152, 177, 194, 251, 260
vállfő — 31. tk, 199—205. kép; 38, 103, 104, 145, 171, 188, 194, 249, 259
vállfőminta: *vàlfűminta* (S, Mv).
vállfőmintás — 8. szfk
vállfőmintás írásos — 81
vállfőpárna — vállfőmintával varrt díványpárna: *vàlfűpárna* (Jt).
vállfős — 21. fk; 145, 254.
vállfős futó — vállfőmintával hímzett, hosszú, négyszögű terítő: *vàlfűs futó* (Kk).
vállfősing — 31. tk; 100, 101, 102, 103, 145, 168, 171, 184, 193, 198, 249, 251, 259
vállfőspárna — 22. fk; 82
vállpánt — női mellrevaló rátétdíszje (Gym).
vállpántlika — 107
váltás — 167, 259
varr — 45, 157, 174, 258
varrás — 2. tk; 45, 46, 130, 161, 258
varrásos — hímzett: *vārásos* (It) 168
varrásos hányás — hímzett darázs: *vārásos hányás* (Nd) 109, 184
varrásvászon — hímzésre alkalmas vászon: *vārásvászon* (Gyv).
varrat — mással hímezett: *vārat* (Kf, Kk, Nk, Mv) 258
varratás: *vāratás* (Gym).
varratlan — 9. tk; 133, 184
varratos — hímzett: *vāratos* (Nm) 167
varrnivaló — 46
varró — 2. tk; 45, 130, 131, 167
varróasszony — 45, 167
varródik: *vāródik* (Bh, Mk), *vāróudik* (Va, Bh) 166
varrogat: *vārogat* (Fsz).
varróház — 46, 170, 258
varrószék: *vārószék* (Bt, Kf) 258
varrott: *vārott* (Bh) 167
varrottas — 2. tk; 45, 130, 131, 167, 184
varrottas kötés — 113, 184
varrottas mellrevaló: *varottas mērevaló* (Sz).
varrotú — 39, 167, 170
varróvászon — 34
vasal — 167
vasaltasing — 30. tk; 145, 167
vasalting — 30. tk; 101, 145, 156, 170, 254
vasaltujjú ing — 30. tk: 145, 251
vásáros kötés — üzletben vásárolt horgolt csík: *vásáros kötés* (Mv).

- vasgyűszű — 40
vastagpapír — kötény hímzése alá tett kartonpapír (Zs).
vastagvarrás — laposöltéssel varrt motívumok vagdalásos hímzésen:
vastagvárás (Np) 161
vastagvászon — 34
vászon — 131, 158, 174, 176, 247, 248
vászonbújbelé — (*rég*) vászonból készült nyári kabát (Mk, Kszt, Jt, D).
vászoning: *vászonying* (Bh, It, Ny, Kf, Zs, Gym) 174
vászonpendely — 105, 174
vászonsurc — vászonból készült munkakötény (Asz) 174, 183
vászonváll — 107
vég — a vászon teljes hosszúságában, ahogy a szövőszékről leveszik:
víg (Kal.) 186
végigmegy — hímzést öltögetve halad előre: *vígigmenyen* (T).
végvarr: *vígvár* (K).
vékony — (vászon) 34, 183
vékonyvászon — 34
vendégbojt — ingek hasitékát összekötő zsinór végére kötött bojt:
vendígbajt (Asz, Nm).
vendégcsokor — három pár gyöngyös bojt, melyet a mellre tűznek:
vendégcsukor (Nd) 188
ver — 1. keresztfonalat vetélővel átdob (Kal.). 2. vmihez odaütöget
vizes vásznat, hogy hullámos felületű legyen (Kk, Bh, It, Ny).
vereshárászos ing — vörös hárással hímzett női ing: *vörëshárászos
ing* (Zs).
verestarka — 38
verő — keresztfonal (vászonban) (Nd, M, Np, Kk, Nk) 167
verődik: *verőüdik* (F) 166
vesz: *vészén* — 1. ruhadarabot testére illeszt: 2. az alapanyagból bizo-
nyos számú szálát átölt (Mé, Bt, Gym).
vessző — 120. kép; 80, 82, 84, 187
vesszőzés — 24. tk; 87, 142, 161, 167
vetés — 45. tk, 231. kép; 150
vetélős — 144. kép
vetélős bokrétás — 144. kép; 93
vicsori — 3. tk; 131, 186
világos — fehérhez közel álló árnyalatú (Kal.) 184
világospiros — 125
világoszöld: *világosződ* (Kal.).
villaág — 220. kép; 114, 188
villás — (*rég, ritka*) szálánvarrott minta (Kf).
vinettás — írásos minta: ~ (Kszt), *vinettás* (Gyv).
virág — 110, 111, 112, 114, 115, 124, 177, 178, 187
virágcserep-kötés — 64. fk; 44
virágdarázs — 36. tk; 147
virágférc — virágmintával díszített darázs kötényen: *virákfirc* (Kk).
virággkötés — (kötényen): *virággkötés* (Kk) 171
virágos — virághoz hasonló mintájú (Kal.).
virágosbokor — 229. kép; 252

- virágosbokros — 229. kép; 252
virágosdarázs — 36. tk, 109. fk; 147, 255
virágosférc — virágmintás darázs kötényen: *virágosfirc* (Nk) 36. tk, 109. fk; 184
virágoskötés: *virágoskötés* (Nk, K) 229. kép
virágoskötéses: *virágoskötéses* (Gyv) 229. kép
virágoslájb — (Nm) 107
virágosruha — virágmintákkal hímzett kötény (Nk) 229. kép
virágosszedés — színes virágmintákból álló darázs szoknyán: *virágosszedés* (B) 184, 251
virágoz — virágmintákat hímez (Mb).
virítós — 38
viselő — 167, 184, 185
viselő lepedő: *viselő lepedő* (Ny) 172, 183, 184
vistai majoránna — hárászos ing kötésének szélső, a kötetést az ujjhoz rögzítő motívuma: *vistaji majoránna* (Nd).
visszája — 45
visszahajtó — 111
visszavarr: *visszavár* (Va) 169
vitézkötés — (*ritka*) zsinóros díszítés (kozsókon a gombház mellett): *vitézkötés* (Va).
vízbe ver — vásznat vizesen vmihez hozzáütöget v. sulyokkal megütöget, hogy hullámos legyen (Zs, Gym, Va, B).
vízfolyás — 1. kép; 43, 97, 256
vízfolyásos — 1. kép
vóc — bőrből készült ruhadarabok varrataiba illesztett bőrcsík: *vóc* (Va) 160
volga — 37, 112, 265
vonalzó — minta egyenes vonalainak rajzolásához használt eszköz (Bh).
vonós — (*ritka*) darázminta: *vonós* (M).
vőfélykendő: *vőfélykendő* (Va), *vőfjykendő* (B, Kf), *vőférykendő* (Bh, Mk), *vőűférykendő* (K) 74. fk; 42, 97
vőfélyes kendő — lakodalomkor a vőfélynek adott, hímzett kendő: *vőféres kendő* (S), *vőűféryes kendő* (K) 74. fk
vőfélyi kendő: *vőféryi kendő*, *vőféryi kendő* (Mk) 74. fk

zabgyöngy — zabszem alakú üveggyöngy (Nm) 171
zöld — 33, 39, 112, 125, 162, 179, 180, 193, 194
zöldelés — női mellrevalón a mintákat körülvevő zöld hímzés: *zöldelés* (Kszt), *zöldelés* (Bh) 243. kép; 167
zöldközepű galand — közepén zöld csíkkal díszített széles szalag: *zöldközepű galand* (Mv).
zöld szőrszoknya: *zöld szőrszoknya* (K) 172
zúzás — 158. kép; 90

zsebezés — kozsóknak zsebbel való díszítése: *zsebezés* (Kszt).
zsinór — 1. nagyírásos öltés (Gyv, Mk, V, Bt, M, Kf, Kk, Nk, Mv, Mé, T). 2. egyenes, csíkszerű mintaelem (Kp, Mv, It, Sz, Nk, Mv, Nd).

3. vállfő mintaeleme (Mé, Nk). 4. duplakeresztzemes öltés (B, Va, Zs, T, Kp). 5. laposöltéssel varrt hímzéscsík vagdalásos szélén (Sz). 6. ráncot rögzítő hímzéscsík darázs mellett (V. T). 7. gyöngyös bojt (Mb, Bh). 8. hátul a párta alól leeresztett zsinór (Mv, Nk) 18, 27, 34. tk, 12, 16, 18, 152—3, 241. kép; 41, 57, 80, 82, 83, 84, 101, 136, 139, 140, 143, 146, 155, 162, 175, 249

zsinór huroköltéssel — 13. tk, 16. kép; 136

zsinóros — 12—3, 18. tk, 16. kép; 135, 136, 139, 140, 260

zsinóros varrás — 12. tk

zsinóröltés — 18. tk; 139, 140

zsinórt húz — írásos hímzést varr (Bh).

zsinórvarrás — 13, 18. tk, 16. kép; 136, 139, 140, 155